[illegible]TAL ARITHMETIC

IN

ASSAMESE

[illegible]OY C[illegible]DR[illegible]AKRA[illegible]

2nd M[illegible], Gauhati [illegible] School

অসমীয়া

মৌখিক অঙ্ক।

গৌহাটী নৰ্ম্মাল স্কুলৰ দ্বিতীয় শি[illegible]

শ্রীজয়চন্দ্র চক্রবর্ত্তি-কর্ত্তৃক

ৰচিত।

(চতুর্থ সং[illegible])

[illegible]তা।

[illegible] পঞ্চানন[illegible]তলা [illegible]ন, ভু[illegible]বন মিস্ত্রির ঘরে

[illegible]ওয়াল এণ্ড [illegible]নি দ্বারা

মুদ্রিত ও প্রকাশিত।

১২৯৭।

মূল্য। আনা মাথোন।

পাতনি।

পঢ়াশালীৰ লৰাছোৱালী বিলাকৰ নিমিত্তে ময় এই মৌথিক অঙ্ক পুথি খন ৰচনা কৰিলো। ইয়াক পাৰোমানে সহজ কৰিবলৈ পুৰুষাৰ্থ কৰিছো। ইয়াৰ প্ৰথম অংশত সংখ্যা লেখা, সংখ্যা গণা, ধাৰাপাত, লঘূকৰণ, অমিশ্ৰ আৰু মিশ্ৰ চাৰি নিয়ম, সাঙ্কেতিক, ত্ৰৈৰাশিক, বৰ্গমূল, আৰু দ্বিতীয় অংশত মহাজনী আৰু বজাৰ হিসাবৰ নানাবিধ আৰ্য্যা আৰু সেই সকল আৰ্য্যা অনুসৰি ভালেমান উদাহৰণ দিয়া হইছে। যদি ইয়াৰে লৰাছোৱালী বিলাকৰ অলপমানো উপকাৰ হয়, তেনে হলে মোৰ পৰিশ্ৰম সফল হল বুলি জানিম। ইতি।

গুৱাহাটী।
৯ই জানুৱাৰি,
১৮৮৮।

শ্ৰীজয়চন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্ত্তী।

দ্বিতীয় বাৰৰ বিজ্ঞাপন।

যি অলপ ভুল আছিল, এবেলি তাক সংশোধন কৰা গইছে আৰু সাঙ্কেতিকৰ প্ৰশ্নসংখ্যা বঢ়াই দিয়া হইছে।

পঢ়াশালীৰ শিক্ষক মহাশয় বিলাকৰ ওচৰত মোৰ অনুৰোধ এই যে, তেঁওলোকে বজাৰ হিসাবৰ এটা এটা আৰ্য্যা লৰা বিলাকক অভ্যাস কৰাই, সেই সেই আৰ্য্যা অনুসৰি অঙ্কপাতন ভাল দৰে শিকাব। লৰা বিলাকে অঙ্কপাতন শিকিলে, সিইঁতক উদাহৰণমালাৰ অঙ্কবোৰ মনে মনে কৰি উত্তৰ উলিয়াবলৈ আদেশ কৰিব। ইতি

শ্ৰীজয়চন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্ত্তী।

তৃতীয় বাৰৰ বিজ্ঞাপন।

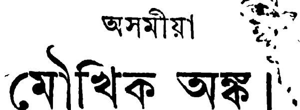
এই সংস্কৰণত ঠাইয়ে ঠাইয়ে অলপ পৰিবৰ্ত্তন কৰা হল।

১৯। ৮। ৮৯ } শ্ৰীজয়চন্দ্ৰ চক্ৰবৰ্ত্তী।

OPINION OF THE NOWGONG TEXT-BOOK COMMITTEE.

Maukhik Anka or Mental Arithmetic, 3rd Edition by Babu Joy Chandra Chakravarti of Gauhati. The present Edition of the work is fit to be used as a Text-book.

NOWGONG
27th February
1890. } (Sd.) GUNABHIRAM BARUAH.
Secretary.

অসমীয়া

মৌখিক অঙ্ক।

১। যাৰে এক, ডুই, নাইবা তাতকৈ অধিক বস্তু জনা যায়, তাক সংখ্যা বা পাটী বোলে। যেনে এটা ঘোড়া, ডুটা গৰু, তিনটা গাহৰী বুলিলে সেই বস্তু বিলাকৰ সংখ্যা এক, ডুই, তিনি বুজা যায়।

২। যি শাস্ত্ৰেৰে সংখ্যাৰ বিষয় জনা যায় তাক পাটীগণিত বোলে।

৩। যেতিয়া মুখে মুখে নাইবা মনে মনে পাটীগণিতৰ আলোচনা কৰা যায়, তেতিয়া তাৰ নাম মৌখিক অঙ্ক বা মানসাঙ্ক।

৪। পাটীগণিতৰ সকলো সংখ্যা দহোটা চিনেৰে লেখা যায়। সেই কেইটা চিনৰ নাম অঙ্ক বা ৰাশি। সেই চিন যেনেঃ—

এক ডুই তিন চাৰি পাঁচ ছয় সাত আঠ ন শূন্য।

১, ২, ৩, ৪, ৫, ৬, ৭, ৮, ৯, ০

অকল শূন্যেৰে কোনো সংখ্যা নুবুজায়। কিন্তু, ই, যেতিয়া কোনো অঙ্কৰ সোঁফালে বহে, তেতিয়া তাৰ মান দহগুণ বঢ়াই দিয়ে। যেনে ১ ৰ সোঁফালে এক শূন্য বহুৱালে ১০ হয়। ই, একৰ দহগুণ। সেই দৰে ১০ ৰ সোঁফালে এক শূন্য বহুৱালে ১০০ হয়। ১০০ শ, দহৰ ১০ গুণ। এনেকৈ ১ৰ

সোঁফালে যিমান শূন্য বহুৱাবা একৰ ম
বাঢ়ি যাব।

৫। অঙ্কেৰে কোনো সংখ্যা লেখোঁতে বাঁওফালৰ পৰা লেখিব লাগে।

৬। অঙ্ক আৰু কথাৰে গণিবৰ নিয়ম তলত লেখা হল।

১ এক	২০ কুড়ি	৩৯ ঊনচল্লিশ	৫৮ আঠাৱন
২ দুই	২১ এৰৈকশ	৪০ চল্লিশ	৫৯ ঊনষাঠি
৩ তিন	২২ বাইশ	৪১ একচল্লিশ	৬০ ষাঠি
৪ চাৰি	২৩ তেইশ	৪২ বাচল্লিশ	৬১ একষষ্ঠি
৫ পাঁচ	২৪ চৌবিশ	৪৩ তেচল্লিশ	৬২ বাষষ্ঠি
৬ ছয়	২৫ পঁচিশ	৪৪ চৌচল্লিশ	৬৩ তেষষ্ঠি
৭ সাত	২৬ ছাব্বিশ	৪৫ পঞ্চচল্লিশ	৬৪ চৌষষ্ঠি
৮ আঠ	২৭ সাতাইশ	৪৬ ছয়চল্লিশ	৬৫ পঞ্চ্ষষ্ঠি
৯ ন	২৮ আঠাইশ	৪৭ সাতচল্লিশ	৬৬ ছয়ষষ্ঠি
১০ দহ	২৯ ঊনত্ৰিশ	৪৮ আঠচল্লিশ	৬৭ সাতষষ্ঠী
১১ এঘাৰ	৩০ ত্ৰিশ	৪৯ ঊনপঞ্চাশ	৬৮ আঠষষ্ঠি
১২ বাৰ	৩১ একত্ৰিশ	৫০ পঞ্চাশ	৬৯ ঊনসত্তৰ
১৩ তেৰ	৩২ বত্ৰিশ	৫১ একাৱন	৭০ সত্তৰ
১৪ চৈধ্য	৩৩ তেত্ৰিশ	৫২ বাৱন	৭১ একসত্তৰ
১৫ পোন্ধৰ	৩৪ চৌত্ৰিশ	৫৩ ত্ৰেপন	৭২ বাসত্তৰ
১৬ ষোল	৩৫ পঁয়ত্ৰিশ	৫৪ চৌৱন	৭৩ তেসত্তৰ
১৭ সতেৰ	৩৬ ছয়ত্ৰিশ	৫৫ পাঁচপন	৭৪ চৌসত্তৰ
১৮ অঠৰ	৩৭ সাতত্ৰিশ	৫৬ ছাপন	৭৫ পঞ্চ্সত্তৰ
১৯ ঊনৈশ	৩৮ আঠত্ৰিশ	৫৭ সাতাৱন	৭৬ ছয়সত্তৰ

৭৭ সাতসত্তৰ	৮৩ তেৰাশি	৮৯ ঊনন্নৈব্বে	৯৫ পঁচান্নৈব্বে
৭৮ আঠসত্তৰ	৮৪ চৌৰাশি	৯০ নব্বৈ	৯৬ ছয়ান্নৈব্বে
৭৯ ঊনাশি	৮৫ পঁচাশি	৯১ একান্নৈব্বে	৯৭ সাতান্নৈব্বে
৮০ আশি	৮৬ ছয়াশি	৯২ বেৰান্নৈব্বে	৯৮ আঠানব্বৈ
৮১ একাশি	৮৭ সাতাশি	৯৩ তেৰান্নৈব্বে	৯৯ নিৰান্নৈব্বে
৮২ বেৰাশি	৮৮ আঠাশি	৯৪ চোৰান্নৈব্বে	১০১ এশ

১১০০ এক হেজাৰ, ১০০০০ এক অযুত বা দহ্ হেজাৰ, ১০০০০০ একলক্ষ, ১০১১০১০ এক নিযুত বা দহ লক্ষ, ১০০০০০০০ এক কোটি, ১০০০০০১০০ দহ কোটি, আদি কৰি।

৭। সংখ্যা বোৰ গণিবলৈ তলত লেখা কথা বোৰ মনত ৰাখিব লাগে যেনে :—

একং, দশং, শতং, সহস্ৰং, অযুত, লক্ষ, নিযুত, কোটি, অৰ্ব্বুদ, বৃন্দ, খৰ্ব্ব, নিখৰ্ব্ব, শঙ্খ, পদ্ম, সমুদ্ৰ, অন্ত্য, মধ্য, পৰাৰ্দ্ধ।

প্ৰথম সাৰিত (সোঁফালৰ সাৰিত) একৰ পৰা ন অঙ্ক লৈকে লেখিব লাগে। দ্বিতীয় সাৰিত দহৰ পৰা নব্বৈ লৈকে লেখিব লাগে। এনেকৈ তৃতীয় সাৰিত একশৰ পৰা ন শ, চতুৰ্থ সাৰিত এক হেজাৰৰ পৰা ন হেজাৰ, পঞ্চম সাৰিত দহ হেজাৰৰ পৰা নব্বৈ হেজাৰ, ষষ্ঠ সাৰিত এক লক্ষ পৰা ন লক্ষ, সপ্তম সাৰিত দহ লক্ষৰ পৰা নব্বৈ লক্ষ,

১ একং।
১০ দশং।
১১০ শতং।
১১০০ সহস্ৰং।
১১০০০ অযুত।
১১০০০০ লক্ষ।
১০১০০১০ নিযুত।
১১০১০০১০ কোটি।
১০১১০১০০০ অৰ্ব্বুদ।

অষ্টম সাৰিত এক কোটিৰ পৰা ন কোটি, আৰু নবম সাৰিত দহ কোটিৰ পৰা নব্বৈ কোটি লৈকে লেখা যায়।

ধাৰাপাত।

কড়া।

‹।	‹৪।	‹৮।	‹১২।	‹১৬।	/০।	/৪
‹॥	‹৪॥	‹৮॥	‹১২॥	‹১৬॥	/০॥	/৪।
‹৸	‹৪৸	‹৮৸	‹১২৸	‹১৬৸	/০৸	/৪॥
‹১	‹৫	‹৯	‹১৩	‹১৭	/১	/৪৸
‹১।	‹৫।	‹৯।	‹১৩।	‹১৭।	/১।	/৫ এশ কড়াত
‹১॥	‹৫॥	‹৯॥	‹১৩॥	‹১৭॥	/১॥	পঁচিশ গণ্ডাত
‹১৸	‹৫৸	‹৯৸	‹১৩৸	‹১৭৸	/১৸	এক পোণ
‹২	‹৬	‹১০	‹১৪	‹১৮	/২	পাঁচ গণ্ডা
‹২।	‹৬।	‹১০।	‹১৪।	‹১৮।	/২।	
‹২॥	‹৬॥	‹১০॥	‹১৪॥	‹১৮॥	/২॥	
‹২৸	‹৬৸	‹১০৸	‹১৪৸	‹১৮৸	/২৸	
‹৩	‹৭	‹১১	‹১৫	‹১৯	/৩	
‹৩।	‹৭।	‹১১।	‹১৫।	‹১৯।	/৩।	
‹৩॥	‹৭॥	‹১১॥	‹১৫॥	‹১৯॥	/৩॥	
‹৩৸	‹৭৸	‹১১৸	‹১৫৸	‹১৯৸	/৩৸	
‹৪	‹৮	‹১২	‹১৬	/০		

/০ আশি কড়াত (২০) কুড়ি গণ্ডাত এক পোণ বা এক অনা।

গণ্ডা ।

৹১	৹১১	৴১	৴১১	৵১	৵১১	৶১	৶১১	৷১	৷১১
৹২	৹১২	৴২	৴১২	৵২	৵১২	৶২	৶১২	৷২	৷১২
৹৩	৹১৩	৴৩	৴১৩	৵৩	৵১৩	৶৩	৶১৩	৷৩	৷১৩
৹৪	৹১৪	৴৪	৴১৪	৵৪	৵১৪	৶৪	৶১৪	৷৪	৷১৪
৹৫	৹১৫	৴৫	৴১৫	৵৫	৵১৫	৶৫	৶১৫	৷৫	৷১৫
৹৬	৹১৬	৴৬	৴১৬	৵৬	৵১৬	৶৬	৶১৬	৷৬	৷১৬
৹৭	৹১৭	৴৭	৴১৭	৵৭	৵১৭	৶৭	৶১৭	৷৭	৷১৭
৹৮	৹১৮	৴৮	৴১৮	৵৮	৵১৮	৶৮	৶১৮	৷৮	৷১৮
৹৯	৹১৯	৴৯	৴১৯	৵৯	৵১৯	৶৯	৶১৯	৷৯	৷১৯
৹১০	৴০ এক পোণ	৴১০	৵০	৵১০	৶০	৶১০	৷০ এক চৌক	৷১০	৷৴০ এশ

গণ্ডাত পাঁচ পোণ।

বুড়ি, পয়সা, কাঁচ্চা।

৻৫	৵১৫	৷৴৫	৷৶১৫	৷৷৵৫	৸১৫	৸৶৫	১৴১৫	১৷৫	১৷৵১৫
৻১০	৶০	৷৴১০	৷৷০	৷৷৵১০	৸৴০	৸৶১০	১৵০	১৷১০	১৷৶০
৻১৫	৶৫	৷৴১৫	৷৷৫	৷৷৵১৫	৸৴৫	৸৶১৫	১৵৫	১৷১৫	১৷৶৫
৴০	৶১০	৷৵০	৷৷১০	৷৷৶০	৸৴১০	১৲	১৵১০	১৷৴০	১৷৶১০
৴৫	৶১৫	৷৵৫	৷৷১৫	৷৷৶৫	৸৴১৫	১৲৫	১৵১৫	১৷৴৫	১৷৶১৫
৴১০	৷০	৷৵১০	৷৷৴০	৷৷৶১০	৸৵০	১৲১০	১৶০	১৷৴১০	১৷৷০
৴১৫	৷৫	৷৵১৫	৷৷৴৫	৷৷৶১৫	৸৵৫	১৲১৫	১৶৫	১৷৴১৫	১৷৷৫
৵০	৷১০	৷৶০	৷৷৴১০	৸০	৸৵১০	১৴০	১৶১০	১৷৵০	১৷৷১০
৵৫	৷১৫	৷৶৫	৷৷৴১৫	৸৫	৸৵১৫	১৴৫	১৶১৫	১৷৵৫	১৷৷১৫
৵১০	৷৴০	৷৶১০	৷৷৵০	৸১০	৸৶০	১৴১০	১৷০	১৷৵১০	১৷৷৴০

পোণ বা আনা।

/০	॥৶০	১।/০	১৸৶০	২॥/০	৩৶০	৩৸/০	৪।৶০	৫/০	৫॥৶০
৵০	৸০	১।৵০	২৲	২॥৵০	৩।০	৩৸৵০	৪॥০	৫৵০	৫৸০
৶০	৸/০	১।৶০	২/০	২॥৶০	৩।/০	৩৸৶০	৪॥/০	৫৶০	৫৸/০
।০	৸৵০	১॥০	২৵০	২৸০	৩।৵০	৪৲	৪॥৵০	৫।০	৫৸৵০
।/০	৸৶০	১॥/০	২৶০	২৸/০	৩।৶০	৪/০	৪॥৶০	৫।/০	৫৸৶০
।৵০	১৲ এক টকা বা এক কাওণ	১॥৵০	২।০	২৸৵০	৩॥০	৪৵০	৪৸০	৫।৵০	৬৲
।৶০	১/০	১॥৶০	২।/০	২৸৶০	৩॥/০	৪৶০	৪৸/০	৫।৶০	৬/০
॥০	১৵০	১৸০	২।৵০	৩৲	৩॥৵০	৪।০	৪৸৵০	৫॥০	৬৵০
॥/০	১৶০	১৸/০	২।৶০	৩/০	৩॥৶০	৪।/০	৪৸৶০	৫॥/০	৬৶০
॥৵০	১।০	১৸৵০	২॥০	৩৵০	৩৸০	৪।৵০	৫৲	৫॥৵০	৬।০

চৌক।

।০ সিকি	২।০	৪।০	৬।০	৮।০	১০।০	১২।০	১৪।০	১৬।০	১৮।০
॥০	২॥০	৪॥০	৬॥০	৮॥০	১০॥০	১২॥০	১৪॥০	১৬॥০	১৮॥০
৸০	২৸০	৪৸০	৬৸০	৮৸০	১০৸০	১২৸০	১৪৸০	১৬৸০	১৮৸০
১৲ এক টকা	৩৲	৫৲	৭৲	৯৲	১১৲	১৩৲	১৫৲	১৭৲	১৯৲
১।০	৩।০	৫।০	৭।০	৯।০	১১।০	১৩।০	১৫।০	১৭।০	১৯।০
১॥০	৩॥০	৫॥০	৭॥০	৯॥০	১১॥০	১৩॥০	১৫॥০	১৭॥০	১৯॥০
১৸০	৩৸০	৫৸০	৭৸০	৯৸০	১১৸০	১৩৸০	১৫৸০	১৭৸০	১৯৸০
২৲	৪৲	৬৲	৮৲	১০৲	১২৲	১৪৲	১৬৲	১৮৲	২০৲

ছটাক।

/৴০	/॥৴০	/১৴০	/১॥৴০	/২৴০	/২॥৴০	/৩৴০	/৩॥৴০	/৪৴০	/৪॥৴০
/৵০	/॥৵০	/১৵০	/১॥৵০	/২৵০	/২॥৵০	/৩৵০	/৩॥৵০	/৪৵০	/৪॥৵০
/৶০	/॥৶০	/১৶০	/১॥৶০	/২৶০	/২॥৶০	/৩৶০	/৩॥৶০	/৪৶০	/৪॥৶০
/।০ এপোৱা	/৸০ তিন পোৱা	/১।০	/১৸০	/২।০	/২৸০	/৩।০	/৩৸০	/৪।০	/৪৸০
/।৴০	/৸৴০	/১।৴০	/১৸৴০	/২।৴০	/২৸৴০	/৩।৴০	/৩৸৴০	/৪।৴০	/৪৸৴০
/।৵০	/৸৵০	/১।৵০	/১৸৵০	/২।৵০	/২৸৵০	/৩।৵০	/৩৸৵০	/৪।৵০	/৪৸৵০
/।৶০	/৸৶০	/১।৶০	/১৸৶০	/২।৶০	/২৸৶০	/৩।৶০	/৩৸৶০	/৪।৶০	/৪৸৶০
/॥০ দুপোৱা	/১ এক সেৰ	/১॥০	/২	/২॥০	/৩	/৩॥০	/৪	/৪॥০	/৫

সেৰ।

/১	।১	॥১	৸১	১/১	১।১	১॥১	১৸১	২/১	২।১
/২	।২	॥২	৸২	১/২	১।২	১॥২	১৸২	২/২	২।২
/৩	।৩	॥৩	৸৩	১/৩	১।৩	১॥৩	১৸৩	২/৩	২।৩
/৪	।৪	॥৪	৸৪	১/৪	১।৪	১॥৪	১৸৪	২/৪	২।৪
/৫	।৫	॥৫	৸৫	১/৫	১।৫	১॥৫	১৸৫	২/৫	২।৫
/৬	।৬	॥৬	৸৬	১/৬	১।৬	১॥৬	১৸৬	২/৬	২।৬
/৭	।৭	॥৭	৸৭	১/৭	১।৭	১॥৭	১৸৭	২/৭	২।৭
/৮	।৮	॥৮	৸৮	১/৮	১।৮	১॥৮	১৸৮	২/৮	২।৮
/৯	।৯	॥৯	৸৯	১/৯	১।৯	১॥৯	১৸৯	২/৯	২।৯
।০ দহ সেৰ	॥০	৸০	১/ এক মোণ	১।০	১॥০	১৸০	২/ দু মোণ	২।০	২॥০

কানি।

/০	৵০	৶০	।০ এপোৱা	।/০	।৵০	।৶০	॥০ দু পোৱা
।/০	॥৵০	॥৶০	৸০ তিনি পোৱা	৸/০	৸৵০	৸৶০	১ এক লেছা

লেছা ।

৲১	৲২	৲৩	৲৪	৲৫	৲৬	৲৭	৲৮	৲৯	৲১০
৲১১	৲১২	৲১৩	৲১৪	৲১৫	৲১৬	৲১৭	৲১৮	৲১৯	/০ এক কঠা

কঠা ।

/০	৵০	৶০	৶/০	।০ এক বিঘা বা দোণ	।/০	।৵০	।৶০	।৶/০	॥০ দুবিঘা
॥/০	॥৵০	॥৶০	।৷৶/০	৸০ তিন বিঘা	৸/০	৸৵০	৸৶০	৸৶/০	১/ এপূৰা
১//০	১/৵০	১/৶০	১/৶/০	১।০ এপূৰা এবিঘা	১।/০	১।৵০	১।৶০	১।৶/০	১॥০
১॥/০	১॥৵০	১॥৶০	১॥৶/০	১৸০	১৸/০	১৸৵০	১৸৶০	১৸৶/০	২/০ দুপূৰা

পূৰা নে লেখিলে কোনো কোনো সময়ত পূৰাৰ দৰে বিঘা লেখা যায় ।

সৰু নেওতা।

২	২	২	২	২	২	২	২	২	২
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
২	৪	৬	৮	১০	১২	১৪	১৬	১৮	২০
৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
৩	৬	৯	১২	১৫	১৮	২১	২৪	২৭	৩০
৪	৪	৪	৪	৪	৪	৪	৪	৪	৪
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
৪	৮	১২	১৬	২০	২৪	২৮	৩২	৩৬	৪০
৫	৫	৫	৫	৫	৫	৫	৫	৫	৫
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
৫	১০	১৫	২০	২৫	৩০	৩৫	৪০	৪৫	৫০
৬	৬	৬	৬	৬	৬	৬	৬	৬	৬
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
৬	১২	১৮	২৪	৩০	৩৬	৪২	৪৮	৫৪	৬০
৭	৭	৭	৭	৭	৭	৭	৭	৭	৭
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
৭	১৪	২১	২৮	৩৫	৪২	৪৯	৫৬	৬৩	৭০
৮	৮	৮	৮	৮	৮	৮	৮	৮	৮
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
৮	১৬	২৪	৩২	৪০	৪৮	৫৬	৬৪	৭২	৮০
৯	৯	৯	৯	৯	৯	৯	৯	৯	৯
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
৯	১৮	২৭	৩৬	৪৫	৫৪	৬৩	৭২	৮১	৯০
১০	১০	১০	১০	১০	১০	১০	১০	১০	১০
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১০	২০	৩০	৪০	৫০	৬০	৭০	৮০	৯০	১০০

মাজিউ নেওতা।

১১	১১	১১	১১	১১	১১	১১	১১	১১	১১
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১১	২২	৩৩	৪৪	৫৫	৬৬	৭৭	৮৮	৯৯	১১০
১২	১২	১২	১২	১২	১২	১২	১২	১২	১২
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১২	২৪	৩৬	৪৮	৬০	৭২	৮৪	৯৬	১০৮	১২০
১৩	১৩	১৩	১৩	১৩	১৩	১৩	১৩	১৩	১৩
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১৩	২৬	৩৯	৫২	৬৫	৭৮	৯১	১০৪	১১৭	১৩০
১৪	১৪	১৪	১৪	১৪	১৪	১৪	১৪	১৪	১৪
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১৪	২৮	৪২	৫৬	৭০	৮৪	৯৮	১১২	১২৬	১৪০
১৫	১৫	১৫	১৫	১৫	১৫	১৫	১৫	১৫	১৫
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১৫	৩০	৪৫	৬০	৭৫	৯০	১০৫	১২০	১৩৫	১৫০
১৬	১৬	১৬	১৬	১৬	১৬	১৬	১৬	১৬	১৬
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১৬	৩২	৪৮	৬৪	৮০	৯৬	১১২	১২৮	১৪৪	১৬০
১৭	১৭	১৭	১৭	১৭	১৭	১৭	১৭	১৭	১৭
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১৭	৩৪	৫১	৬৮	৮৫	১০২	১১৯	১৩৬	১৫৩	১৭০
১৮	১৮	১৮	১৮	১৮	১৮	১৮	১৮	১৮	১৮
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১৮	৩৬	৫৪	৭২	৯০	১০৮	১২৬	১৪৪	১৬২	১৮০

১৯	১৯	১৯	১৯	১৯	১৯	১৯	১৯	১৯	১৯
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১৯	৩৮	৫৭	৭৬	৯৫	১১৪	১৩৩	১৫২	১৭১	১৯০
২০	২০	২০	২০	২০	২০	২০	২০	২০	২০
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
২০	৪০	৬০	৮০	১০০	১২০	১৪০	১৬০	১৮০	২০০

বড় নেওতা।

	১১	১২	১৩	১৪	১৫	১৬	১৭	১৮	১৯	২০
১১	১২১	১৩২	১৪৩	১৫৪	১৬৫	১৭৬	১৮৭	১৯৮	২০৯	২২০
১২		১৪৪	১৫৬	১৬৮	১৮০	১৯২	২০৪	২১৬	২২৮	২৪০
১৩			১৬৯	১৮২	১৯৫	২০৮	২২১	২৩৪	২৪৭	২৬০
১৪				১৯৬	২১০	২২৪	২৩৮	২৫২	২৬৬	২৮০
১৫					২২৫	২৪০	২৫৫	২৭০	২৮৫	৩০০
১৬						২৫৬	২৭২	২৮৮	৩০৪	৩২০
১৭							২৮৯	৩০৬	৩২৩	৩৪০
১৮								৩২৪	৩৪২	৩৬০
১৯									৩৬১	৩৮০
২০										৪০০

সোৱা বা পাঁচ পোৱা।

১।	১।	১।	১।	১।	১।	১।	১।	১।	১।
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১।	২॥	৩৸	৫	৬।	৭॥	৮৸	১০	১১।	১২॥
১।	১।	১।	১।	১।	১।	১।	১।	১।	১।
১১	১২	১৩	১৪	১৫	১৬	১৭	১৮	১৯	২০
১৩৸	১৫	১৬।	১৭॥	১৮৸	২০	২১।	২২॥	২৩৸	২৫

দেড় বা ছয় পোৱা।

১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
১॥	৩	৪॥	৬	৭॥	৯	১০॥	১২	১৩॥	১৫
১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥	১॥
১১	১২	১৩	১৪	১৫	১৬	১৭	১৮	১৯	২০
১৬॥	১৮	১৯॥	২১	২২॥	২৪	২৫॥	২৭	২৮॥	৩০

আঢ়াই বা দশ পোৱা।

২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥
১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
২॥	৫	৭॥	১০	১২॥	১৫	১৭॥	২০	২২॥	২৫
২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥	২॥
১১	১২	১৩	১৪	১৫	১৬	১৭	১৮	১৯	২০
২৭॥	৩০	৩২॥	৩৫	৩৭॥	৪০	৪২॥	৪৫	৪৭॥	৫০

সংখ্যা বা ৰাশি।

৮। সংখ্যা দুই প্ৰকাৰৰ। অমিশ্ৰ আৰু মিশ্ৰ। যি সংখ্যাই অখণ্ড বস্তুক বুজায় তাক অমিশ্ৰ সংখ্যা বোলে। যেনেঃ—১ টকা, ২ টকা, ৩ টকা নাইবা ১ মোণ, ২ মোণ, ৩ মোণ আদি কৰি। আৰু যি সংখ্যাই অখণ্ড বস্তু আৰু সেই বস্তুৰ ভিন ভিন অংশক বুজায় তাক মিশ্ৰ সংখ্যা কয়। যেনেঃ—১ টকা ৫ অনা ১০ গণ্ডা। এক টকা অখণ্ড ৰাশি, ৫ অনা আৰু ১১ গণ্ডা তাৰ অংশ, এতেকে একে সৈতে ১ টকা ৫ অনা ১১ গণ্ডা মিশ্ৰ সংখ্যা।

অমিশ্ৰ যোগ বা তেৰিজ।

৯। এক জাতিৰ দুই, তিন বা তাতকৈ অধিক অখণ্ড ৰাশি গোটোৱাৰ নাম অমিশ্ৰ যোগ বা অমিশ্ৰ তেৰিজ। তেৰিজ কৰি যি ফল হয় তাক ঠিক, মুঠ, বা যোগফল বোলে।

১০। এটা অঙ্কৰ তলত আন অঙ্ক লেখোঁতে এককৰ তলত একক, দশকৰ তলত দশক, শতকৰ তলত শতক এই দৰে বহুৱাব লাগে। যেনেঃ—তিনি হেজাৰ ছয় শ পঁচাশি আৰু ন শ আঠত্ৰিশ লেখোঁতে ৩৬৮৫ ৯৩৮ এই দৰে বহুৱাব লাগে।

---

১ উদাহৰণমালা।

তলত লেখা সংখ্যা বিলাক অঙ্কেৰে লেখা আৰু এটাৰ তলত আনটো বহুৱা।

১। তিনি শ আঠাইশ, ছয় হেজাৰ আঠচল্লিশ, চাৰি হেজাৰ সাত শ নব্বৈ, দুই শ আঠ।

২। দুই লক্ষ সাতাইশ হেজাৰ এক শ অঠৰ, তিনি হেজাৰ চাৰি শ ছাপন, তেইশ লক্ষ ন শ চৌৰাশি, ষাঠি হেজাৰ আঠ।

৩। সাত কোটি ষাঠি লক্ষ চৌবিশ হেজাৰ ছয় শ পাঁচ, তিনি কোটি চাৰি লক্ষ সাত শ এঘাৰ, পঞ্চাশ লক্ষ ছয় হেজাৰ সত্তৰ, ত্রিশ লক্ষ ন।

৪। পাঁচ কোটি ছয় লক্ষ তেইশ হেজাৰ চাৰি শ সাতাইশ, চৈধ্য লক্ষ সত্তৰ হেজাৰ পঁচিশ, তিনি শ বাইশ, নিৰান্নব্বৈ কোটি চল্লিশ লক্ষ আঠ হেজাৰ পঞ্চাশ।

অমিশ্র তেৰিজৰ প্রশ্ন।

১ম প্রশ্ন। ২৪, ৩৮, ৯৬, ৩৯, ১৮ আৰু ৮ একেলগতে যোগ কৰা।

২৪
৩৮
৯৬
৩৯
১৮
৮
২২৩

একককৰ সাৰিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি এই দৰে অঙ্ক কৰা হল। যেনেঃ—৪ আৰু ৮এ ১২, ১২ আৰু ৬এ ১৮, ১৮ আৰু ৯এ ২৭, ২৭ আৰু ৮এ ৩৫, ৩৫ আৰু ৮এ ৪৩; ৪৩ৰ ৩ ৰহিল, হাতত ৰল ৪ দশক। হাতৰ ৪ দশক আৰু দশকৰ ২এ ৬, ৬ আৰু ৩এ ৯, ৯ আৰু ৯এ ১৮, ১৮ আৰু ৩এ ২১, ২১ আৰু ১এ ২২; ২২ৰ ২ ৰহিল, হাতত থাকিল ২। ২, ২এই ৰহিল।

---

২ উদাহরণমালা।

১।	২।	৩।	৪।	৫।	৬।
২	৩২	৪২১	৩৪৫	৪২৩	৪৫৪২
২	২১	৩৪৫	২৩৪	৩৫৪	২১২৩
২	৩৩	৪২৩	৪২১	১১২	৩৪৩৪
৩	২৪	৩১২	১৩৪	২৪৩	৪২২৩
২	১২	২৩৫	৪২২	৩২১	৫২৫৩
৩	১৪	৪২২	২৩১	১৩৪	৪৩২৫
১	২৩	২১২	১১২	৫২৫	৩৫৩২
১	৪২	৩৩৩	৩৫৪	৩৪২	৪৩২১
২	১১	২৪৪	৪৩১	৪৫৩	৫৩৩৩
৩	২৩	৩২৫	৪৪৫	৩২৫	২৫৫৫
২১	২৩৫				

৭।	৮।	৯।	১০।
৮৯৭৬	৯৮৭৬৯	৮৯৮৬৯	৭৯৮৭৬৫
৯৮৯৯	৮৯৯৮৭	৯৯৯৯৮	৫৭৯৮৭৬
৮৯৯৮	৯৯৮৭৯	৮৯৯৮৭	৭০৯৮৭৯
৭৮৮৯	৮৭৯৮৯	৯৮৯৭৯	৮৬৫৮৯৭
৬৯৭৮	৭৮৭৯৭	৮৯৭৯৫	৫৪৯৭৮৫
৭৭৯৮	৬৯৮৭৯	৬৯৯৮৮	৮৯০৮৭৭
৯৯৯৯	৮৮৯৯৮	৯৮৯৭৭	৫৬৭৮৯৮
৮৭৯৮	৯৭৮৭৯	৯৮৯৮৭	৯৯৮৭৬৬
৯৯৭৯	৮৯৮৯৯	৯৯৮৯৯	৭৮৬৯৮৭
৭৭৮৮	৬৮৯৮৭	৭৬৮৭৬	৬৫৫৭৮৮
৮৯৬৮	৭৯৯৮৬	৯৮৯৯৭	৪৯৯৯৭৬
৮৭৭৭	৬৯৮৭৯	৮৯৮৭৯	৮৭৫৮৬৭

১১।	১২।	১৩।	১৪।
৮৭৯৬৫	৭৯৯৬৮	৯৮৯৭৬	৮৯৭৬৮
৫৯৭৯৮	৯৮৭৯৭	৮৭৯৬৭	৯৮৯৮৭
৭৫৮৯৯	৮৯৭৮৯	৬৯৮৭৯	৬৯৮৯৬
৯৬৭৬৮	৯৮৭৬৬	৭৯৬৮৮	৯৭৯৭৯
৫৯৮৭৯	৭৬৯৮৭	৯৬৯৮৭	৭৮৯৯৮
৯৮৭৬৯	৮৭৮৯৮	৬৯৭৯৮	৮৯৮৮৭
৮৮৯৯৮	৮৯৯৮৭	৯৮৬৬৭	৬৮৯৭৯
৯৮৭৯৭	৯৭৭৯৮	৮৭৯৮৬	৯৭৮৯৮
৮৬৯৮৯	৮৯৬৮৯	৭৯৮৯৬	৮৯৭৬৯
৯৮৯৭৯	৯৮৭৯৭	৯৬৭৮৯	৯৮৭৯৬
৬৯৬৮৭	৮৮৯৯৯	৮৯৭৯৮	৭৬৯৮৯
৮৭৯৯৮	৬৯৮৭৮	৯৮৯৭৮	৬৯৮৭৮
৯৯৮৮৯	৭৮৯৮৭	৮৯৮৬৯	৯৮৭৬৭
৮৭৯৯৬	৯৮৯৬৯	৭৮৯৮৭	৮৭৬৯৮

১৫।	১৬।	১৭।	১৮।
৮৯৫৬৯	৭৯৬৯৮	৯৮৭৬৫	৭৮৯৬৪
৮৭৯৬৫	৯৮৭৬৯	৫৬৯৭৮	৪৫৬৭৮
৭৯৮৭৯	৮৭৯৮৭	৮৯৬৫২	৯১২৩৭
৫৮৭৯৮	৬৯৮৬৮	২৩৪১৯	৬৯৫২৯
৬৯৫৯৭	৯৭৬৯৭	৬৯৮৭৫	৮৭০৮৯
৮৭৯৫৬	৭৬৯৮৬	৩৪৫৬৭	৬৯৫০৮
৬৯৭৬৫	৯৮৭৯৮	৬৫৪৩২	৩৫৮৭৯
৮৯৭৬৯	৮৯৮৬৯	১০৫৬৪	৯৬৭৮০
৯৮৫৭৮	৭৯৮৯৮	২৩৯৮৭	৪৫৬৭৮
৯৭৬৯৮	৯৮৭৯৮	৬৯৮৯৯	৩২৪৬৯
৭৮৯৭৯	৬৭৮৬৯	৯৭৬৫২	৯৬৫৮৭
৬৯৮৯৭	৮৭৯৮৭	৪৯৬৮৭	৭২৯৮৫
৮৬৫৯৬	৮৯৭৯৮	৮৭৭৯৫	৩৬৮৭৮
৯৮৭৬৯	৭৬৯৮৭	৫৫১২৯	৯৭৬৫৮
৮৭৯৮৭	৯৮৭৯৮	৭৭৩৫২	৮৬৯৮৭
৯৯৮৭৯	৬৬৯৬৬	৯৯৮৭৬	৯৮৬৭৫

১৯। ৭২৫৬৮	২০। ৬৯৫৮৭	২১। ৮৯৭০১	২২। ৫০২১৯
৯৭৮৬৫	৮২৬৫৯	৫২০৯৮	৯৮৭৯২
৩৪৫৬৭	৯৮৭৮৬	৬৯৯৮৭	৭৯৮৭৫
৭৮৯৮৭	৬৯৫২৭	৫২৭৯৮	৫৬৭৮৯
৯৭৮৯০	৭৮৯৮৭	৬৯৮৭৫	৮৭৬৯৮
৫০২৮৯	৫২৮৭৯	৭৮৯৮৭	৩২৬৭৫
৮৪৬৮৭	৯৮৭৮৬	৮৯৮৬৬	২৩৬৯৮
৯৯৯৯৯	৫২৯৬৭	৬৫৯০৮	৩২৭৬৫
৬৭৮৯৫	৬৫৮৯৮	৮৯৬৫২	৬৭৮৯৮
৪৬১৫২	৭৬৫৯৭	৩৬৫৭৮	২৯৮৭৫
৩২৯৮৭	৬৫৯৭৮	৮৯৬৫২	৮৭৯০১
৬৯৮৭৫	৫৮৮৮০	৭৯৮৭৫	৫২৭৯৮
৭৮৬৫২	৯৮৭৫২	৩৬৯৮৭	৭৯৮৭৬
৫৬৭৮৯	৬৯৮৭৫	৮৫২৯৬	৫২৭৯৮
৮৭৯৬৮	১০৬৫৮	৯৮৭৮০	৯৮৯৭৬
৯৮৯৭৫	২৯৮৭৪	৬৫৯৯৯	৮৭৭৫৯

১—উত্তৰমালা।

৩২৮	২। ২২৭১১৮	৩। ৭৬০২৪৬০৫	৪। ৫০৬২৩৪২৭
৬১৪৮	৩৪৫৬	৩১৪০০৭১১	১৪৭০০২৫
২৭৯০	২৩০০৯৮৪	৫০০৬০৭০	৩২২
২০৮	৬১০০৮	৩০০০০০০৯	৯৯৪০০৮০৫০

২—উত্তৰমালা।

৩।	৩২৭২	৪।	৩১২৯
৫।	৩২৩২	৬।	৩৯৬৪১
৭।	১০৪৮৪৭	৮।	১০২১৯২৮
৯।	১০০২২৩১	১০।	৮৭৮০৩৬১
১১।	১১৯৮৪১১	১২।	১২৪৫৩০৯
১৩।	১২২৪২৬৫	১৪।	১২১৪২৮৯
১৫।	১৩৫২৫৮১	১৬।	১৩৬৬৭৭৩
১৭।	১০১০৬১৯	১৮।	১১৪৩৪৮৫
১৯।	১১৫৬০৮৫	২০।	১০৮০৬৯০
২১।	১১৫২০৩৯	২২।	১০২০৩৯১

অমিশ্র বিয়োগ।

১১। এক জাতিৰ কোনো এটা অখণ্ড ৰাশিৰ পৰা সেই জাতিৰ তাতকৈ সৰু অখণ্ড ৰাশি উলিয়াই ললে যি বাকি থাকে তাক থিৰ কৰাৰ নাম অমিশ্র বিয়োগ।

১ম প্রশ্ন। জমা ৯৭৫ খৰচ ৩৫২; বাকি কিমান থাকিব?

জমা ৯৭৫
খৰচ ৩৫২
বাকি ৬২৩

একৰ অঙ্কৰ পৰা আৰম্ভ কৰা। ৫ ৰ পৰা ২ গল বাকি থাকিল ৩; ৩ আঁকৰ তলত ৰাখা। ৭ৰ পৰা ৫ গল বাকি থাকিল ২; ২ আঁকৰ তলত ৰাখা। ৯ৰ পৰা ৩ গল বাকি থাকিল ৬; ৬ আঁকৰ তলত ৰাখা। ৬২৩ বাকি ৰল।

২য় প্রশ্ন। জমা ৮০৬৩ খৰচ ৩৫২৫; বাকি কিমান থাকিব?

জমা ৮০৬৪
খৰচ ৩৫২৫
বাকি ৪৫৩৯

৫ আৰু ৯ দিলে ১৪ মিলি গল হাতত থাকিল ১; ১ আৰু ২ এ ৩, ৩ আৰু ৩ দিলে ৬ মিলি গল; ৫ আৰু ৫ দিলে ১০ মিলি গল, হাতত থাকিল ১; ১ আৰু ৩এ ৪, ৪ আৰু ৪ দিলে ৮ মিলি গল, হাতত একো নাই। এতেকে ৪৫৩৯ বাকি থাকিল।

৩য় প্রশ্ন। জমা ৭৯৪১৬ আৰু খৰচ ৬৩৭৬; বাকি কিমান?

জমা ৭৯৪১৬
খৰচ ৬৩৭৬
বাকি ৭৩০৪০

৬ পৰা ৬ গলে বাকি একোৱেই নে থাকে, এতেকে আঁকৰ তলত ০ ৰখা হল; ৭ আৰু ৪ দিলে ১১ মিলি গল, হাতত থাকিল ১; ১ আৰু ৩ এ ৪, ৪এই মিলি গল, ০ বহিল; ৬ আৰু ৩ দিলে ৯ মিলি গল; ৭, ৭এই নামিল। এতেকে বাকি ৰল ৭৩০৪০।

৩—উদাহৰণমালা।

১। ৫৮৪ ২৩১ ——— ৩৫৩	২। ৭৮৭৫ ২৭৩২ ——— ৫১৪৩	৩। ৮২০৫৩ ২৭০৬২ ——— ৫৪৯৯১	৪। ৬৪০২৫ ২৭৫৩ ——— ৬১২৭২
৫। ৭২৯৭৮৫ ২০৫৪৫১ ———	৬। ১২৯৮৭৫ ৩৮৯০৮ ———	৭। ৮১৫০৬২ ২৭৪ ৮৭ ———	৮। ৪৭১৬০১১ ২৫৪৬২৫২ ———
৯। ৯৮৬২৫৩৮ ২৫৩০২২৫ ———	১০। ৮৭৫২০৭০২ ২৫৬২০৯২১ ———	১১। ৪২৬২৫০০২০ ২১৩৮৩০৭১৫ ———	
১২। ১৬৫৭১৮৭০ ৭৫৯৬৭৮৩ ———	১৩। ৩০১২১০৫০ ২৫৩১১০৭৪ ———	১৪। ১২৭৮০০০০ ১০৯৭০২৭৪ ———	
১৫। ৩২৭৫০০৫২০০ ২৭২৩৫১৪৩৭০ ———	১৬। ৭৬৯৭৬৪০১৩২ ৩২৯২২৭০২১৭ ———		

১৭। সাত লক্ষ চল্লিশ হেজাৰ চৌবিশৰ পৰা একলক্ষ ঊনষাঠি হেজাৰ ছয় শ পঁয়ত্রিশ বিয়োগ কৰা।

১৮। বেৰাশি লক্ষ ন হেজাৰ চাৰি শ যোলৰ পৰা সাতত্রিশ লক্ষ, পঞ্চষষ্ঠি হেজাৰ তিনি শ নিৰান্নব্বৈ বিয়োগ কৰা।

১৯। কোনো মানুহৰ ৩৪ বছৰ বয়সৰ সময় এটা লৰা উপজিছিল। যেতিয়া তাৰ বয়স ৮০ বছৰ, তেতিয়া লৰাৰ বয়স নো কিমান?

২০। কোন্ ৰাশিৰ পৰা ২৩২ বিয়োগ কৰিলে, ৫৯৩ বাকি থাকিব?

২১। কোন্ ৰাশিত ৪৮৭৫ যোগ কৰিলে, যোগফল ৬৯৮০২ হব?

২২। ভোগৰামে ৩২৫৲ টকাৰ চাউল, ২৮৭৲ টকাৰ ধান, ৯৩৪৲ টকাৰ মাটি মাহ, ৬১৭৫৲ টকাৰ আলু, ৩৪৯২৲ টকাৰ কাপোৰ কিনিলে। তাৰ মুঠ জমা ১২৫০০২৩৲ টকা। তাৰ হাতত কিমান টকা ৰল ?

৩—উত্তৰমালা।

৫। ৫২৪৩৩৪	৬। ৯০৯৬৭	৭। ৫৪১৯৭৫
৮। ২১৬৯৭৪৯	৯। ৭৩৩২৩১৩	১০। ৬১৮৯৯৭৮১
১১। ২১২৪১৯৩০৫	১২। ৮৯৭৫০৮৭	১৩। ৪৮০৯৯৭৬
১৪। ১৮০৯৭২৬	১৫। ৫৫১৪৯০৮৩০	১৬। ৪৪০৫৩৬৯৯১৫
১৭। ৫৮০৩৮৯	১৮। ৪৪৪৪০১৭	১৯। ৪৬ বছৰ
২০। ৮২৫	২১। ৬৪৯২৭	২২। ১২৩৮৯১০৲ টকা

অমিশ্ৰ গুণন বা পূৰণ।

১২। যোগৰ সংক্ষিপ্ত উপায়ক গুণন বা পূৰণ বোলে। যেনেঃ— নেওতা অনুসৰি ৫ ক ৪ৰে গুণ কৰিলে ২০ হয়, ৫ ক ৪ বেলি লেখি যোগ কৰিলেও সেই ২০এই হব।

১৩। যাক গুণ কৰা যায় তাক গুণ্য বা পূৰ্য্য কয়; যাৰে গুণ কৰা যায় তাক গুণক বা পূৰক বোলে, আৰু গুণ কৰি যি ফল হয় তাক গুণফল কয়। নেওতা মুখত নাহিলে গুণ কৰিব নোৱাৰি, এতেকে গুণ কৰিবৰ আগেয়ে নেওতা মুখত আনিব লাগে।

১৪। এক জাতিৰ অখণ্ড ৰাশিক আন জাতিৰ অখণ্ড ৰাশিৰে গুণ কৰাৰ নাম অমিশ্ৰ গুণন।

১ম প্ৰশ্ন। কোনোবাই মাহেকত ২৮৫৲ টকা দৰমহা পালে তাৰ ৭ মাহৰ দৰমহা কিমান?

পাতন:—২৮৫৲
৭
গুণফল ১৯৯৫৲

পাঁচ সাতে ৩৫; ৩৫ৰ ৫ বহিল, হাতত থাকিল ৩। সাত আঠে ৫৬, ৫৬ আৰু হাতৰ ৩এ ৫৯; ৫৯ৰ ৯ বহিল, হাতত থাকিল ৫। সাত দুগুণে ১৪, ১৪ আৰু হাতৰ ৫এ ১৯; ১৯ৰ ৯ বহিল, হাতত থাকিল ১। ১, ১এই বহিল। এতেকে গুণফল ১৯৯৫৲।

২য় প্ৰশ্ন। নিতৌ যি ৭৩৬৲ টকা আৰ্জে তাৰ ৯৬ দিনৰ অৰ্জা ধন কিমান?

পাতন:— ৭৩৬
৯৬
৪৪১৬
৬৬২৪
গুণফল ৭০৬৫৬

ছয় ছয় ৩৬; ৩৬ ৰ ৬ বহিল, হাতত থাকিল ৩। তিনি ছয় ১৮, ১৮ আৰু হাতৰ ৩এ ২১, ২১ ৰ ১বহিল, হাতত থাকিল ২। ছয় সাতে ৪২, ৪২ আৰু হাতৰ ২এ ৪৪, ৪৪ৰ ৪ বহিল হাতত থাকিল ৪। ৪, ৪এই বহিল। ৬ এককেৰে পূৰণ কৰা হল, এতিয়া ৯ দশকেৰে পূৰণ। ছয়নং ৫৪, ৫৪ৰ ৪ (দশকেৰে পূৰণ কৰা হল বুলি দশকৰ তলত) বহিল, হাতত থাকিল ৫। তিননং ২৭; ২৭ আৰু হাতৰ ৫এ ৩২; ৩২ৰ ২বহিল, হাতত থাকিল ৩। সাত নং ৬৩, ৬৩ আৰু হাতৰ ৩এ ৬৬; ৬৬ৰ ৬ বহিল হাতত থাকিল ৬। ৬, ৬এই বহিল। পাছে দুয়ো গুণফলক গোটোৱাত ৭০৬৫৬৲ উত্তৰ হল।

১৫। যি যি ৰাশিৰ পূৰণৰ পৰা কোনো এক ৰাশি উৎপন্ন হয়, সেই সেই ৰাশিক গুণনীয়ক বা উৎপাদক বোলে।

যেনে ঃ—৪ক ৩ ৰে পূৰণ কৰিলে ১২ হয়, এতেকে ৪ আৰু ৩, ১২ৰ গুণনীয়ক।

১৬। যদি গুণক ৰাশি ২০ কুড়িতকৈ ডাঙ্গৰ হয় আৰু সেই ৰাশিক সৰু সৰু অঙ্কৰ পূৰণৰ পৰা (অৰ্থাৎ গুণনীয়কৰ পৰা) উৎপন্ন হোৱা জানিব পাৰি, তেন্তে সেই সৰু সৰু অঙ্কেৰে ক্ৰমে গুণ কৰি উত্তৰ উলিওৱা অধিক সুবিধা। যেনেঃ—২য় প্ৰশ্নত গুণক ৯৬; ১৬ক ৬ৰে পূৰণ কৰিলে ৯৬ হয়। আগেয়ে ১৬ৰে পূৰণ কৰি, পিছে সেই পূৰণফলক ৬ৰে পূৰণ কৰিলে ফল সমান হব।

পাতন ঃ— ৭৩৬৲
১১৭৭৬৲
৬
গুণফল ৭০৬৫৬৲

১৭। গুণ্য বা গুণক ৰাশিৰ অন্তে যিমান কি শূন্য নে থাকে, পূৰণ কৰিবৰ বেলি সেই বোৰ ধৰিব নেলাগে। পূৰণ কৰা শেষ হলে ফলৰ সোঁফালে সেই শূন্য বোৰ বহুৱাই দিব লাগে। যেনে ঃ—

গুণ্য ৭৯০০০
গুণক ৬৭০০
৫৫৩
8৭৪
গুণফল ৫২৯৩০০০০০

৪—উদাহৰণমালা।

১। ২৫ × ৩	২। ৩৯৬ × ৪	৩। ৬৫৭ × ৬	৪। ৮৫৯ × ৮	৫। ৬৯১ × ৯
৬। ৭৮৫ × ১২	৭। ৮৯২ × ১৩	৮। ৪৫৮ × ১৪	৯। ৯৬৭৮ × ১৫	১০। ৬৭৮২৪ × ১৬

১১।	৫৬৭৯	১২।	৬৯৭৫	১৩।	৮৭৫৯	১৪।	৮৭৫২	১৫।	৬৪৩২৫
	১৮		২৪		২৫		২৭		৩২

১৬।	৬৭৮৬৯	১৭।	৮৭৫২৯	১৮।	৯১৮২৫	১৯।	৩৪৫৬৭৮
	৪৫		৫৬		৭২		৯৬

২০।	৪২৭৮৬৫	২১।	৬৫৭৮৯৬	২২।	৭২৫৪৩৮	২৩।	৬৩৭৮৯২৬
	২৯৭		৪৬৯		৯৭৫		৩২৮৫

২৪।	৫২৭০৩৭০	২৫।	৭৮৫০০০	২৬।	৩৪৯০৬০০
	৭২৪০৫		৯২৭০০		৭৩০২০

২৭। এটা মোণাত ২৫৲ টকাৰ চেনি থাকিলে, তেনেকুৱা ৬৪৫ মোণা চেনিৰ দাম কিমান ?

২৮। যি, মাহেকত ৪৮৲ টকা দৰমহা পায়, সি ৮বছৰে কিমান পাব ?

২৯। এখন নাৱত ২৩৭৬ টোপোলা কপাহ আছিল। প্ৰতি টোপোলা ২ মোণ গধূৰ। যদি ১ মোণ কপাহৰ দাম ১৮৲ টকা হয়, তেন্তে এটাইবোৰ কপাহৰ মুঠ দাম কিমান ?

৩০। এটা বস্তাত ২১৫ থান কাপোৰ আছে। প্ৰতি থান ৩৮ গজ দীঘল। যদি প্ৰতি গজৰ দাম ২৲ টকা হয়, তেন্তে বস্তাৰ দাম কিমান ?

৩১। এডাল বাঁহ, ২ হাত বোকাৰ ভিতৰত সোমোৱা আছে। তাৰ ৫ গুণ পানীত আৰু ৮ গুণ পানীৰ ওপৰত। বাঁহ ডাল নো কিমান দীঘল ?

৩২। কোনো দোকানীয়ে ৯৲ টকা মোণ ভাৱে ৬২৫ মোণ আৰু ১৪৲ টকা মোণ ভাৱে ৪১৭ মোণ চেনি কিনি মিহলি কৰিলে। পিছে এটাই বোৰ ১২৲ টকা মোণ দৰে বেচিলে। ইয়াত তাৰ কিমান লাভ হল ?

৩৩। ৮৯৭৫৩৪ক ৭৬৯৮৪৫ ৰে পূৰণ কৰা।

৪—উত্তৰমালা।

১।	৭৫	২।	১৫৮৪	৩।	৩৯৪২
৪।	৬৮৭২	৫।	৬২১৯	৬।	৯৪২০
৭।	১১৫৯৬	৮।	৬৪১২	৯।	১৪৫১৭০
১০।	১০৮৫১৮৪	১১।	১০২২২২	১২।	১৬৭৪০০
১৩।	২১৮৯৭৫	১৪।	২৩৬৩০৪	১৫।	২০৫৮৪০০
১৬।	৩০৫৪১০৫	১৭।	৪৯০১৬২৪	১৮।	৬৬১১৪০০
১৯।	৩৩১৮৫০৮৮	২০।	১২৭০৭৫৯০৫	২১।	৩০৮৫২৯৭৭৪
২২।	৭০৭৩০২০৫০	২৩।	২০৯৫৪৭৭১৯১০	২৪।	৩৮১৬০১১৩৯৮৫০
২৫।	৭২৭৬৯৫০০০০০	২৬।	২৫৪৮৮৩৬১২০০০	২৭।	১৬১২৫৲ টকা
২৮।	৪৬০৮৲ টকা	২৯।	৮৫৫৩৬৲ টকা	৩১।	১৬৩৪০৲ টকা
৩১।	২৮ হাত	৩২।	১০৪১৲ টকা	৩৩।	৬৯০৯৬২০৬২২৩০

অমিশ্র হৰণ বা ভাগ।

১৮। এটা ডাঙ্গৰ ৰাশিৰ ভিতৰত তাতকৈ সৰু কোনো এটা ৰাশি কেইবেলি আছে, তাক জানিবৰ নিয়মক হৰণ বোলে।

১৯। যি ৰাশিৰে ভাগ কৰা যায় তাক হাৰক বা ভাজক কয় আৰু যি ৰাশিক ভাগ কৰা যায় তাক হাৰ্য্য বা ভাজ্য বোলে। ভাগ কৰি যি ফল হয়, তাক ভাগফল আৰু যি শেষ থাকে তাক ভাগশেষ বা বাকি বোলা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ২৭৩০৲ টকা ৫ জন মানুহক সমানে ভাগ কৰি দিলে প্ৰতি জনে কিমানকৈ পাব?

```
৫ ) ২৭৩০৲ ( ৫৪৬৲
    ২৫
    --
     ২৩
     ২০
     --
      ৩০
      ৩০
      --
       ০
```

ভাজ্যৰ বাঁওকালে ভাজক ৫ ৰখা হল। ভাজ্যৰ বাঁওকালৰ পৰা আৰম্ভ কৰি দেখা গল যে, ২ৰ ভিতৰত ৫ যাব নোৱাৰে, এতেকে বাঁওকালৰ পৰা ২৭ লোৱা হল। ২৭ৰ মাজত ৫, ৫ বেলি যায়, এতেকে ৫ সোঁফালে ৰখা গল। পাছে এই ৫ৰে ভাজক ৫ক পূৰণ কৰি, পূৰণফল ২৫ক ২৭ৰ পৰা বিয়োগ কৰাত বাকি থাকিল ২। ২ৰ সোঁফালে ৩ নমাই বহুৱাত ২৩ হল। ২৩ৰ মাজত ৫, ৪ বেলি যায়; এতেকে ৪ক প্ৰথম ফল ৫ৰ সোঁফালে ৰখা হল। এই ৪ৰে ভাজক ৫ক গুণকৰি, গুণফল ২০ক ২৩ৰ পৰা অন্তৰ কৰাত বাকি ৩ থাকিল। ৩ৰ সোঁফালে ০ নমাই বহুৱাত ৩০ হল। ৩০ৰ মাজত ৫, ৬ বেলি যায়; ৬ক আগেয়ে ৰখা ফলৰ সোঁফালে ৰখা হল। ৬ৰে ৫ক পূৰণ কৰি, পূৰণফল ৩০ক ৩০ৰ পৰা বিয়োগ কৰাত বাকি একো নৰল। এতেকে প্ৰতি জনে ৫৪৬৲ টকাকৈ পাব।

২য় প্ৰশ্ন। ২৭২৩৮ক ৪৭ৰে ভাগ কৰা।

```
৪৭ ) ২৭২৩৮ ( ৫৭৯ ভাগফল।
     ২৩৫
     ---
      ৩৭৩
      ৩২৯
      ---
       ৪৪৮
       ৪২৩
       ---
        ২৫ ভাগশেষ বা বাকি
```

৩য় প্ৰশ্ন। ৫৫৩৪৬০৫ক ৬৯৫৩ৰে ভাগ কৰা।

```
৬৯৫৩ ) ৫৫৩৪৬০৫ ( ৭৯৬ ভাগ ফল।
       ৪৮৬৭১
       ------
        ৬৬৭৫০
        ৬২৫৭৭
        ------
         ৪১৭৩৫
         ৪১৭১৮
         ------
            ১৭ ভাগশেষ বা বাকি।
```

২০। ভাজক ২০ কুড়িতকৈ ডাঙ্গৰ ন হলে নেওতাৰ সহায়ে মনে মনে ভাগ কৰিব পাৰি। এনেকুৱা হৰণক হ্ৰস্ব বা সংক্ষেপ হৰণ বোলে। ভাজ্যৰ বাঁওফালে ভাজক আগৰ দৰে ৰাখি তলত এটা আঁক টানিব লাগে। সেই আঁকৰ তলত, ভাজক ৰাশি ভাজ্যৰ মাজত যি কেই বেলি থাকে তাক বহুৱালে ফল থিৰ হয়। উদাহৰণৰ নিমিত্তে ১ম প্ৰশ্নৰ অঙ্ক দেখুৱা হল।

```
৫ ) ২৭৩০৲
    ------
    ৫৪৬৲ ভাগফল।
```

২১। যদি ভাজক ২০ কুড়িতকৈ সৰু সৰু অঙ্কৰ পূৰণত উৎপন্ন হোৱা দেখা যায়, তেন্তে সেই সৰু সৰু অঙ্কেৰেও হ্ৰস্ব ভাগ কৰিব পাৰি। যেনে :—

৪ৰ্থ প্ৰশ্ন। ৫৯২৯৪ক ৬৩ৰে ভাগ কৰিব লাগে।

৭ক ৯ৰে পূৰণ কৰিলে ৬৩ হয়।

```
     { ৭ | ৫৯২৯৪
৬৩  {     ------
     { ৯ | ৮৪৭০ — ৪ ভাগশেষ।
           ------
ভাগফল    ৯৪১ — ১    ,,
                ৭
              ----
প্ৰকৃত ভাগশেষ  ১১
```

ইয়াত প্ৰকৃত ভাগশেষ উলিয়াবলৈ দ্বিতীয় ভাগশেষ ১ক ওপৰৰ ভাজক ৭ৰে পূৰণ কৰি, তাৰে সৈতে প্ৰথম ভাগশেষ ৪ যোগ কৰাত ১১ হল।

৫ম প্ৰশ্ন। ৯৭৮৫৩ক ১৬৮ৰে ভাগ কৰা।

৪ক ৬ৰে গুণ কৰিলে ২৪ হয়; ২৪ক ৭ৰে গুণ কৰিলে ১৬৮ হয়।

```
     ⎧ 8 | ৯৭৮৫৩
১৬৮ ⎨ ৬ | ২৪৪৬৩—১ভাগশেষ
     ⎩ ৭ |  ৪০৭৭—১  ,,
ভাগফল   ৫৮২—৩
             ৬
            ১৯
             ৪
প্ৰকৃত ভাগশেষ ৭৭
```

ইয়াত প্ৰকৃত ভাগশেষ উলিয়াবলৈ তৃতীয় ভাগশেষ ৩ক দ্বিতীয় ভাজক ৬ৰে পূৰণ কৰি তাৰে সৈতে দ্বিতীয় ভাগ শেষ ১ যোগ কৰাত ১৯ হল। পাছে সেই ১৯ক প্ৰথম ভাজক ৪ৰে গুণ কৰি তাৰে সৈতে প্ৰথম ভাগশেষ ১ যোগ কৰাত ৭৭ হল।

২২। ভাজকৰ অন্তে যদি ১, ২ নাইবা তাতকৈ অধিক শূন্য থাকে, তেন্তে সেই শূন্যৰ সমান সংখ্যাৰ অঙ্ক ভাজ্যৰ সোঁফালৰ পৰা কাটি ৰাখি হৰণ কৰা উচিত। ভাগশেষ যি থাকে তাৰ সোঁফালে কাটি ৰখা ভাজ্যৰ অঙ্ক বহুৱালেই প্ৰকৃত ভাগশেষ ওলাব। যেনে:—

```
২৯,০০ ) ৩৫৯,৭৮ ( ১২ ভাগফল।
        ২৯
        ──
         ৬৯
         ৫৮
        ────
         ১১৭৮ ভাগশেষ বা বাকি।
```

৫—উদাহৰণমালা।

ভাগ কৰা।

১। ৫৩৪ক ২ আৰু ৩ৰে

২। ৮১৬ক ২, ৩, আৰু ৪ৰে

৩। ৮২৪ক ৪ আৰু ৮ৰে

৪। ৩৯২০ক ৫ আৰু ৮ৰে

৫। ৫৪৭২ক ৬ আৰু ৮ৰে

৬। ৪৯৮৪ক ৭, ৮আৰু ১৪ৰে

৭। ১৭৬০৪ক ৯ আৰু ১২ৰে ৮। ৬৫২৬৮ক ১২ আৰু ১৮ৰে

৯। ২১৮৪০ক১৩,১৫আৰু১৬ৰে ১০। ৫৬৪৪৮ক ১৬ আৰু ২১ৰে

১১। ৯৭৬৫০ক ১৫ আৰু ১৮ৰে ১২। ৭৫৬৯৩ক ২৩ৰে

১৩। ২১৫৭৭৫ক ২৫ৰে ১৪। ২৩২৯৬৮ক ৩৪ৰে

১৫। ৫১১১০৪ক ৯৬ৰে ১৬। ১৮৭৭০৪ক ২১৬ৰে

১৭। ৫৬২৪০৩৫০ক ২৫৪ৰে ১৮। ২৭৬৩১০৮৫৯২ক ৪০৭ৰে

১৯। ৮৪৬৮৬৭০ক ৬৮৬ৰে ২০। ৭২৬৮৭৬৯৫ক ৯৮০০ৰে

২১। ৬০৫২৭৯৬০৩ক ৮০২৫ৰে ২২। ৮৮৫৮৪১৪৪ক ৮৯৭৬ৰে

২৩। ২৮৩৪১৭৮৭ক ২৮৯৭৯ৰে ২৪। ১১০৯২৪৮২ক ৩৯৭৫৮ৰে

২৫। ৮৪৲ টকাত ২৬৮৮ সেৰ চাউল পালে এক টকাত কিমান পাম ?

২৬। কোনো মানুহে বছৰেকত ১৬৪২৫৲ টকা আৰ্জে। যদি ৩৬৫ দিনে বছৰ হয়, তেন্তে তাৰ ১ দিনৰ অৰ্জা ধন কিমান ?

২৭। কোনো গাৱৰ লোক সংখ্যা ১৬৯০০। এক বছৰ সেই গাৱৰ প্ৰতি ৫২ জনৰ মাজত ১ জনকৈ মৰিলে। মুঠ মৃত্যু সংখ্যা কিমান ?

২৮। কোন্ ৰাশিক ১২৫ ৰে গুণ কৰিলে গুণফল ৩৬০০০০ হব ?

২৯। কোনো তেলিয়ে ১৬২৫৲ টকাৰ তেল কিনি প্ৰতি মোণ ১৫৲ টকা দৰে বেচিলে। ইয়াত তাৰ ২৫০৲ টকা লাভ হল। সি কিমান তেল কিনিছিল ?

৩০। ৭১৬২০৫০৲ টকা ৮৯৭৫ জনক সমানে ভগাই দিলে গায়ে পতি কিমানকৈ পাব ?

৫—উত্তৰমালা।

১। ২৬৭ ; ১৭৮		২। ৪০৮ ; ২৭২ ; ২০৪
৩। ২০৬ ; ১০৩		৪। ৭৮৪ ; ৪৯০
৫। ৯১২ ; ৬৮৪		৬। ৭১২ ; ৬২৩ ; ৩৫৬
৭। ১৯৫৬ ; ১৪৬৭		৮। ৫৪৩৯ ; ৩৬২৬
৯। ১৬৮০ ; ১৪৫৬ ; ১৩৬৫		১০। ৩৫২৮ ; ২৬৮৮
১১। ৬৫১০ ; ৫৪২৫	১২। ৩২৯১	১৩। ৮৬৩১
১৪। ৬৮৫২	১৫। ৫৩২৪	১৬। ৮৬৯
১৭। ২২১৪১৮বাকি ১৭৮	১৮। ৬৭৮৯৪৫৬	১৯। ১২৩৪৫
২০। ৭৪১৭ বা ১০৯৫	২১। ৭৫৩২৪ বা ২০০৩	২২। ৯৮৬৯
২৩। ৯৭৮ বা ৩২৫	২৪। ২৭৯	২৫। ৩২সেৰ
২৬। ৪৫৲ টকা	২৭। ৩২৫ জন	২৮। ২৮৮০
২৯। ১২৫ মোণ	৩১। ৭৯৮৲ টকা।	

অমিশ্ৰ চাৰি নিয়মৰ বিবিধ সঙ্কেত।

(১) ক্ৰমান্বয়ে যোগ।—কোনো সংখ্যাৰ পৰা ক্ৰমান্বয়ে কেতবিলাক সংখ্যাৰ যোগফল স্থিৰ কৰোঁতে প্ৰথম আৰু শেষ অঙ্কৰ যোগফল, আৰু যোগ কৰিবলগীয়া ৰাশিবিলাকৰ সংখ্যা, এই দুয়োৰ এটাৰ আধাৰে আনটোক পূৰণ কৰিবা। যেনে ৪ৰ পৰা ২৩ লৈকে যোগ কৰা। ৪ আৰু ২৩এ ২৭। যোগ কৰিবলগীয়া ৰাশি বিলাকৰ সংখ্যা ৪ৰ পৰা ২৩ লৈকে ২০। এই ২০ৰ আধা ১০ৰে ২৭ক পূৰণ কৰিলে ২৭০ হয়। এই ২৭০এই যোগ ফল।

(২) ৫ৰে পূৰণ।—গুণ্য ৰাশিৰ সোঁফালে এটা শূন্য বহুৱাই আধা লোৱা।

(৩) ২৫ৰে পূৰণ।—গুণ্য ৰাশিৰ সোঁফালে দুটা শূন্য বহুৱাই চাৰি ভাগৰ এভাগ লোৱা।

(৪) ৭৫ৰে পূৰণ।—গুণ্য ৰাশিৰ সোঁফালে দুটা শূন্য বহুৱাই চাৰি ভাগৰ এভাগ তাৰ পৰা অন্তৰ কৰা।

(৫) ১২৫ৰে পূৰণ।—গুণ্য ৰাশিৰ সোঁফালে তিনিটা শূন্য বহুৱাই ৮ৰে ভাগ কৰা।

(৬) ৯, ৯৯, ৯৯৯ ইত্যাদি দ্বাৰা পূৰণ। গুণকত যিমান ৯ থাকে, গুণ্য ৰাশিৰ সোঁফালে সিমান শূন্য বহুৱাই তাৰ পৰা গুণ্য ৰাশি বিয়োগ কৰা।

(৭) ৫ৰে ভাগ।—ভাজ্যক দুগুণ কৰি একক অঙ্ক এড়ি দিলেই ভাগফল হব। এড়ি দিয়া অঙ্কৰ আধা ভাগশেষ।

(৮) ২৫ৰে ভাগ।—ভাজ্যক চাৰিগুণ কৰি একক দশক এড়ি দিলেই ভাগফল ওলাব। এড়ি দিয়া অঙ্কৰ চাৰি ভাগৰ এভাগ ভাগশেষ।

(৯) ১২৫ৰে ভাগ।—ভাজ্যক আঠগুণ কৰি সোঁফালৰ তিনিটা অঙ্ক এড়ি দিলেই ভাগফল ওলাব। এড়ি দিয়া অঙ্কৰ আঠ ভাগৰ এভাগ ভাগশেষ।

মিশ্ৰ ৰাশি আৰু লঘূকৰণ।

২৩। ৪ টকা ৬ অনা ৩ পয়সা এক জাতীয় ৰাশি আৰু ৬ অনা ৩ পয়সা টকাৰ শ্ৰেণী। এই দৰে ৫ মোণ ১০ সেৰ

৩ পোৱা এক জাতীয় ৰাশি আৰু ১০ সেৰ ৩ পোৱা মোণৰ শ্রেণী। এনেকুৱা এক জাতীয় ৰাশিকেই মিশ্রৰাশি কয়।

২৪। এক জাতীয় এক নাইবা তাতকৈ অধিক শ্রেণীৰ ৰাশিক সেই জাতিৰ কোনো শ্রেণীলৈ নিয়াৰ নাম লঘূকৰণ। ই দুই প্রকাৰৰ:—“সৰুৰ পৰা বড়লৈ নিয়া” যেনে ১৯২ পয়সাক টকালৈ নিয়া, আৰু “বড়ৰ পৰা সৰুলৈ অনা” যেনে ৫ টকা ৬ অনা ২ পয়সাক পয়সালৈ অনা।

মুদ্রা বিভাগ।

আৰ্য্যা।

৩ ক্রান্তি, ৪ কাক, ৯দন্তী, ১৫ তিথি, ২৭যব, বা ৮০ তিলত	১ কড়া
৪ কড়াত	১ গণ্ডা
২০ ক্রান্তিত	১ পাই
৩ পাইত বা ৫ গণ্ডাত	১ পয়সা
৪ পয়সাত, বা ১২ পাইত বা ২০ গণ্ডাত	১ অনা
২ অনাত	১ আদমহীয়া বা দুইআনী
২ আদমহীয়াত বা ৪ অনাত	১ সিকি বা মহা
২ সিকিত, ৪ আদমহীয়াত বা ৮ অনাত	১ আধুলি
২ আধুলিত, ৪ সিকিত, ৮ আদমহীয়াত বা ১৬ অনাত	১ টকা

১ম প্ৰশ্ন। ২ টকা ৫ অনা ১০ গণ্ডাত কিমান গণ্ডা ?

পাতনঃ—ট, ২।/১০
১৬
৩৭ অনা।
২০
৭৫০ গণ্ডা।

ইয়াত ২ টকাক ১৬ৰে পূৰণ কৰি তাৰে সৈতে ৫ অনা যোগ কৰাত ৩৭ অনা হল। পাছে ৩৭ অনাক ২০ৰে পূৰণ কৰি তাৰে সৈতে ১০ গণ্ডা যোগ কৰাত ৭৫০ গণ্ডা হল।

২য় প্ৰশ্ন। ৩২০ পয়সাত কিমান টকা ?

পাতনঃ— ৪)৩২০ পয়সা
১৬) ৮০ অনা
৫৲ টকা

ইয়াত ৩২০ পয়সাক ৪ৰে ভাগ কৰাত ৮০ অনা হল। ৮০ অনাক ১৬ ৰে ভাগ কৰাত ৫৲ টকা হল।

২৫। ওপৰৰ ২টা অঙ্কৰ পৰা লঘূকৰণৰ এই নিয়ম কৰিব পাৰি। যেনে ঃ—আৰ্য্যা অনুসৰি ১ সংখ্যাৰে সৈতে যিযি ৰাশিৰ সম্বন্ধ আছে তাৰে বড়ৰ পৰা সৰুলৈ আঁনোতে পূৰণ আৰু সৰুৰ পৰা বড়লৈ নেঁওতে হৰণ কৰিব লাগে।

৬—উদাহৰণমালা।

লঘূকৰণৰ প্ৰশ্ন বিলাক মুখে মুখে সোধা যুগুত।

১। ২০৲ টকাত কিমান অনা ? উঃ ৩২০ অনা
২। ৫৬৲ টকাত কিমান অনা ? উঃ ৮৯৬ অনা
৩। ৮০০৲ টকাত কিমান অনা ? উঃ ১২৮০০ অনা
৪। ৪৲ টকাত কিমান পয়সা ? উঃ ২৫৬ পয়সা
৫। ২৫৲ টকাত কিমান পয়সা ? উঃ ১৬০০ পয়সা
৬। ১২০০৲ টকাত কিমান মহা ? উঃ ৪৮০০ মহা
৭। ৩২৲ টকাত কিমান দুইআনী ? উঃ ২৫৬ দুই আনী

৮। ৭৬৲ টকাত কিমান দুইআনী? উঃ ৬০৮ দুইআনী
৯। ৫৲ টকাত কেই পাই? উঃ ৯৬০ পাই
১০। ১২৲ টকাত কিমান গণ্ডা? উঃ ৩৮৪০ গণ্ডা
১১। ২৲ টকাত কিমান কড়া? উঃ ২৫৬০ কড়া
১২। ৩৩০ ক্ৰান্তিত কিমান কড়া? উঃ ১১০ কড়া
১৩। ২৮৮ ক্ৰান্তিত কিমান গণ্ডা? উঃ ২৪ গণ্ডা
১৪। ৯৬০ ক্ৰান্তিত কিমান অনা? উঃ ৪ অনা
১৫। ৯৬০ কড়াত কিমান অনা? উঃ ১২ অনা
১৬। ২৫৬০ কড়াত কিমান টকা? উঃ ২৲ টকা
১৭। ২১৬০ গণ্ডাত কিমান অনা? উঃ ১০৮ অনা
১৮। ২৮৮০ গণ্ডাত কিমান টকা? উঃ ৯৲ টকা
১৯। ২১৩৬ পাইত কিমান অনা? উঃ ১৭৮ অনা
২০। ৪০৩২ পাইত কিমান টকা? উঃ ২১৲ টকা
২১। ৪৫১২ আদমহীয়াত কিমান টকা? উঃ ৫৬৪৲ টকা
২২। ৩৭৭৬ অনাত কিমান টকা? উঃ ২৩৬৲ টকা
২৩। ১০৸০ অনাত কিমান অনা? উঃ ১৭২ অনা
২৪। ৩৸৶১০ গণ্ডাত কিমান গণ্ডা? উঃ ১২৭০ গণ্ডা
২৫। ২॥৬ পাইত কিমান পাই? উঃ ৪৮৬ পাই
২৬। ৪।৵০ অনাত কিমান পাই? উঃ ৮৪০ পাই
২৭। ১।৶১০ গণ্ডাত কিমান কড়া? উঃ ১৮৮০ কড়া
২৮। ৵১২॥ কড়াত কেই ক্ৰান্তি? উঃ ৬৩০ ক্ৰান্তি
২৯। ৬।০ অনাত কিমান কাক? উঃ ৩২০০০ কাক
৩০। ৬০০ পাইত কিমান টকা কিমান অনা?
উঃ ৳, ৩৵০

৩১। ৩৪১০ গণ্ডাত কিমান টকা কিমান অনা ? উঃ ট. ১০॥৶০
৩২। ৩৭৭২ অনাত কিমান টকা কিমান অনা ? উঃ ট. ২৩৫৸০

বাজাৰ ওজন।

৪ কড়াত	১ গণ্ডা	৪ ছটাকত, ১৬ কাচ্চাত বা ২০ তোলাত	১পোৱা
৪ গণ্ডাত বা ৪ মহাত	১ তোলা	৪ পোৱাত, ১৬ ছটাকত বা ৮০ তোলাত	১ সের
৫ গণ্ডাত বা ৫ মহাত	১ কাচ্চা	৫ সেৰত	১ ধাৰা বা পাল্লা
৪ কাচ্চাত বা ৫ তোলাত	১ ছটাক	৮ ধাৰাত বা ৪০ সেৰত	১ মোণ

৭—উদাহৰণমালা।

১। ৪৮ মোণত কিমান সেৰ ? উঃ ১৯২০ সেৰ
২। ৩২৫ মোণত কিমান ধাৰা ? উঃ ২৬০০ ধাৰা
৩। ২১৬ মোণত কিমান পোৱা ? উঃ ৩৪৫৬০ পোৱা
৪। ৫০ মোণত কিমান ছটাক ? উঃ ৩২০০০ ছটাক
৫। ২ মোণত কিমান তোলা ? উঃ ৬৪০০ তোলা
৬। ১৯৫০০ তোলাত কিমান পোৱা ? উঃ ৯৭৫ পোৱা
৭। ২৮৮০ তোলাত কিমান সেৰ ? উঃ ৩৬ সেৰ
৮। ১৬০০০ তোলাত কিমান মোণ ? উঃ ৫ মোণ
৯। ৬৩৬৮ ছটাকত কিমান সেৰ ? উঃ ৩৯৮ সেৰ
১০। ৬০৮০ ছটাকত কিমান ধাৰা ? উঃ ৭৬ ধাৰা
১১। ৯৬০০ ছটাকত কিমান মোণ ? উঃ ১৫ মোণ
১২। ৩৫২০ পোৱাত কিমান মোণ ? উঃ ২২ মোণ

১৩। ৩৭৩৬৩ সেৰত কিমান মোণ? উঃ ৯৩৪ মোণ

১৪। ৯॥৫ সেৰত কিমান সেৰ? উঃ ৩৮৫ সেৰ

১৫। ৩২৫।২ সেৰত কেই সেৰ? উঃ ১৩১১২ সেৰ

১৬। ৩।৫॥৵০ ছটাকত কিমান ছটাক? উঃ ২১৭০ ছটাক

১৭। ⁄৫॥৵০ ছটাকত কিমান তোলা? উঃ ৪৫০ তোলা

১৮। ।৮।৶০ ছটাকত কেই মহা? উঃ ৫৯০০ মহা

১৯। ২৮২২ ছটাকত কিমান মোণ, কিমান সেৰ কিমান ছটাক? উঃ মো,৪।৬।৵০ছটাক

২০। ১১৬০০ পোৱাত কেই মোণ কেই সেৰ? উঃ ৭২॥০ সেৰ

ধান চাউলৰ ওজন।

৩ পোহাই বা আধা সেৰত	১ কঠা
১০ কঠাত বা ৫ সেৰত	১ দোণ
৩ দোণত বা ১৫ সেৰত	১ আড়ি
৪ দোণত বা ২০ সেৰত	১ পূৰা
২ পূৰাত	১ মোণ
৩ পূৰাত বা ৪ আড়িত	১ ঢোল

৮—উদাহৰণমালা।

১। ১২ ঢোলত কিমান দোণ? উঃ ১৪৪ দোণ

২। ৮ ঢোলত কিমান সেৰ? উঃ ৪৮০ সেৰ

৩। ২২৫ মোণত কিমান দোণ? উঃ ১৮০০ দোণ

৪। ১৪ পূৰাত কিমান কঠা? উঃ ৫৬০ কঠা

৫। ৮৩২০ কঠাত কিমান মোণ? উঃ ১০৪ মোণ

৬। ১৫৬ দোণত কিমান ঢোল? উঃ ১৩ ঢোল

৭। ১০মোণ ১২পূৰা ২দোণত কিমান সেৰ? উঃ ৪৩০ সেৰ

সোণ আদিৰ ওজন।

৪ ধানত	১ ৰতি বা ৰাতি
৬ ৰতিত	১ অনা।
২ অনা বা ১২ ৰতিত	১ আদমহা।
২ আদমহাত বা ৪ অনাত	১ মহা।
৪ মহাত, ১৬ অনাত বা ৯৬ ৰতিত	১ তোলা বা ভৰি।

৯—উদাহৰণমালা।

১। ২০ তোলাত কিমান ৰতি? উঃ ১৯২০ ৰতি

২। ৬৪৫ তোলাত কিমান আদমহা? উঃ ৫১৬০ আদমহা

৩। ৫৬ তোলাত কিমান অনা? উঃ ৮৯৬ অনা

৪। ২১৩৬ আদমহাত কিমান ভৰি? উঃ ২৬৭ ভৰি

৫। ১৪৪০ ৰতিত কিমান তোলা? উঃ ১৫ তোলা

৬। তোলা ৮৮৵০ অনাত কিমান ৰতি? উঃ ৮৫২ ৰতি

৭। তোলা ৭২৸০ অনাত কিমান মহা? উঃ ২৯১ মহা

কাপোৰ আদি জুখিবৰ প্ৰণালী।

৩ যবে	১ আঙ্গুলি।	৮ গিৰাত বা ২৪ আঙ্গুলিত	১ হাত।
৩ আঙ্গুলিত	১ গিৰা।	২ হাতত	১ গজ।

বস্তু গণিবৰ ৰীতি।

৪ গোটে	১ গণ্ডা।
৫ গণ্ডাত	১ বুড়ি বা কুড়ি
৪ বুড়িত, ২০গণ্ডাত বা ৮০ টাত	১ পোণ।
১৬ পোণত	১ কাওণ।

কাকতৰ লেখ।

২৪ তাৱে ১ দিস্তা। ২০ দিস্তাত ১ ৰিম। ১০ ৰিমত ১ বেল্।

১০—উদাহৰণমালা।

১। ৮ গজত কেই আঙ্গুলি? উঃ ৩৮৪ আ.

২। ৯৩০ গজত কিমান হাত? উঃ ১৮৬০ হা.

৩। ২৪ গজত কিমান গিৰা? উঃ ৩৮৪ গি.

৪। ২৩০৪ আঙ্গুলিত কিমান গজ? উঃ ৪৮ গ.

৫। ৩২ গজ ১২ গিৰাত কিমান আঙ্গুলি? উঃ ১৫৭২ আ.

৬। ৫ কাওণত কিমান বুড়ি? উঃ ৩২০ বু.

৭। ৩২ কাওণত কিমান কুড়ি? উঃ ২০৪৮ কু.

৮। ২৫ কাওণ ১২ পোণত কিমান পোণ? উঃ ৪১২ পোণ

৯। ১৪ পোণত কিমান গণ্ডা? উঃ ২৮০ গণ্ডা

১০। ২৮৪০ গণ্ডাত কেই কাওণ কেই পোণ? উঃ কা. ৮৸৵০

১১। ৪ ৰিমত কিমান তাও? উঃ ১৯২০ তাও

১২। ২৮ ৰিম ৮ দিস্তাত কিমান দিস্তা? উঃ ৫৬৮ দিস্তা

১৩। ৯৬০ তাৱে কিমান ৰিম? উঃ ২ ৰিম।

কাল বিভাগ। (দেশী)

৬০ অনুপলত	১ বিপল	৮ পৰত বা ৬০ দণ্ডত	১ দিন
৬০ বিপলত	১ পল	৭ দিনে	১ সপ্তাহ
৬০ পলত	১ দণ্ড	১৫ দিনে	১ পক্ষ
২॥ আঢ়ৈই দণ্ডত	১ঘণ্টা বা হোৰা	৩০ দিনে বা ২পক্ষে	১ মাহ
		১২ মাহে	১ বছৰ
৩ ঘণ্টাত বা ৭॥ দণ্ডত	১ পৰ (প্ৰহৰ)	১২ বছৰত	১ যুগ
		১০০ বছৰত	১ শতাব্দী

ইংৰাজী মতে।

৬০ চেকেণ্ডত ১ মিনিট। ৬০ মিনিটত ১ ঘণ্টা। ২৪ ঘণ্টাত ১ দিন। ৩৬৫ দিনে বা ৫২ সপ্তাহে ১ বছৰ।

১১—উদাহৰণমালা।

১। ২৫ বছৰত কেই মাহ? উঃ ৩০০ মাহ

২। ৫ বছৰ ১০ মাহত কেই দিন? উঃ ২১০০ দিন

৩। ৩ মাহত কিমান দণ্ড? উঃ ৫৪০০ দণ্ড

৪। ২ দিনত কেই পল? উঃ ৭২০০ পল

৫। ১০৮০০ বিপলত কিমান দণ্ড? উঃ ৩ দণ্ড

৬। ১২৬০ দণ্ডত কিমান দিন? উঃ ২১ দিন

৭। ১২ দিনত কিমান ঘণ্টা? উঃ ২৮৮ ঘণ্টা

৮। ৪ ঘণ্টাত কিমান চেকেণ্ড? উঃ ১৪৪০০চেকেণ্ড

৯। ৫দিনে কেই মিনিট? উঃ ৭২০০ মিনিট

১০। ২৪৬০০ চেকেণ্ডে কেই ঘণ্টা কেই মিনিট? উঃ ৬ঘণ্টা ৫০মি.

১১। ৪৬২০ মিনিটত কেই দিন কেই ঘণ্টা? উঃ ৩ দিন ৫ ঘণ্টা

বস্তু বা মাটিৰ দীঘল পথালী জুখিবৰ ৰীতি।

(দেশী)

৩ যবে	১ আঙ্গুলি	৪ গজত বা ৮ হাতত	১ টাঁৰ বা বেঁও
৪ আঙ্গুলিত	১ মুঠি		
৩ মুঠিত	১ বেগত	১০০০ টাঁৰত বা ৮০০০ হাতত	১ ক্রোশ
২ বেগতে	১ হাত		
২ হাতত	১ গজ	৪ ক্রোশত	১ যোজন

ইংৰাজী মতে।

১২ ইঞ্চিত ১ ফুট্। ১৮ ইঞ্চিত ১ হাত। ৩ ফিটে ১ গজ। ১৭৬০ গজত ১ মাইল।

১২—উদাহৰণমালা।

১। ৫ যোজনে কেই হাত?　　উঃ ১৬০০০০ হাত

২। ৩২৫ যোজনে কিমান ক্রোশ?　　উঃ ১৩০০ ক্রোশ

৩। ১২৮২ টাঁৰে কেই গজ?　　উঃ ৫১২৮ গজ

৪। ৯৭৫ টাঁৰে কিমান হাত?　　উঃ ৭৮০০ হাত

৫। ৪০৮০০০ হাতত কেই ক্রোশ?　　উঃ ৫১ ক্রোশ

৬। ২০ গজত কেই আঙ্গুলি?　　উঃ ৯৬০ আঙ্গুলি

৭। ৩ মাইলত কেই হাত?　　উঃ ১০৫৬০ হাত

৮। ৩০ গজত কেই ইঞ্চ?　　উঃ ১০৮০ ইঞ্চ

৯। ২ মাইলত কেই ফিট্?　　উঃ ১০৫৬০ ফিট

১০। ৪০ গজ ২ ফিট্ ৬ ইঞ্চিত কেই ইঞ্চ্?　　উঃ ১৪৭০ ইঞ্চ্

বৰ্গমাটি।

		লিখিবৰ সঙ্কেত			লিখিবৰ সঙ্কেত
২০ তিলে	১ কাক	৷৷৴	২০ লোচাত	১ কঠা	৴৹
৪ কাকে	১ গোট বা কড়া	৷৷৴	৫ কঠাত	১ দোণ, হালচ বা বিঘা	৷৹
৪ কড়াত	১ গণ্ডা	৷৷১	৪ দোণে	১ পূৰা	১৴
২০ গণ্ডাত	১ কানি	৴৹	২০ পূৰাত	১ বেহি	
৪ কানিত	১ পোৰা	৷৹			
৪ পোৰাত বা ১৬ কানিত	১ লেছা বা লোচা	৷১			

ইংৰাজী মতে।

১৪৪ বৰ্গ ইঞ্চিত ১ বৰ্গ ফুট্। ৯ বৰ্গ ফিটে ১ বৰ্গ গজ। ৩০৷৹ বৰ্গ গজে ১ বৰ্গ পোল্‌। ৪০ বৰ্গ পোলে ১ ৰূড্। ৪ৰূডে বা ৪৮৪০ বৰ্গ গজে ১ একৰ।

১ একৰ মাটি, অসমীয়া ৩ দোণ ২৷৷ লোচাৰ সমান।

১৩—উদাহৰণমালা।

১। ২৮ পূৰাত কেই কঠা ? উঃ ৫৬০ কঠা
২। ১৬ পূৰাত কিমান লোচা ? উঃ ৬৪০০ লোচা
৩। ৩ পূৰাত কিমান পোৰা ? উঃ ৪৮০০ পোৰা
৪। ৬ দোণত কেই কানি ? উঃ ৯৬০০ কানি
৫। ৪ কঠাত কেই গণ্ডা ? উঃ ২৫৬০০ গণ্ডা
৬। ১৮ লোচাত কিমান কানি ? উঃ ২৮৮ কানি
৭। ২৪০ গণ্ডাত কেই পোৰা ? উঃ ৩ পোৰা
৮। ১৯২০০ গণ্ডাত কিমান কঠা ? উঃ ৩ কঠা

৯। ৩২০০ কানিত কিমান দোণ? উঃ ২ দোণ
১০। ৯৪০ লোচাত কেই দোণ কেই কঠা? উঃ ৯ দোণ ২ কঠা
১১। ৮৪০০ পোৱাত কেই দোণ? উঃ ২১ দোণ
১২। ১২ পূৰা ৩ বিঘা ৩ কঠা ১০ লোচাত কিমান লোচা? উঃ ৫১৭০ লোচা
১৩। ২ দোণ ২ কঠাত কেই কানি? উঃ ৩৮৪০ কানি
১৪। ৩৩৬ একৰে কেই ৰূড্? উঃ ১৩৪৪ ৰূড্
১৫। ১৬ একৰে কেই বৰ্গ পোল? উঃ ২৫৬০ বৰ্গপোল
১৬। ১১৫২ বৰ্গ ইঞ্চিত কেই বৰ্গফিট্? উঃ ৮ বৰ্গফিট্
১৭। ১৯৩৬০ বৰ্গগজত কেই একৰ? উঃ ৪ একৰ
১৮। ৫ একৰে অসমীয়া কিমান মাটি? উঃ পূৰা ৩৸১২॥ পোৱা
১৯। ২৭ একৰে অসমীয়া কিমান মাটি? উঃ পূৰা ২০।৶৭॥০ পোৱা

মিশ্ৰ যোগ।

২৬। এক জাতিৰ দুই নাইবা তাতকৈ অধিক মিশ্ৰ ৰাশিৰ যোগক মিশ্ৰ যোগ বোলে।

২৭। যোগ কৰিব লগিয়া ৰাশি বোৰ আপোন আপোন শ্ৰেণীৰ তলত অৰ্থাৎ টকাৰ তলত টকা, অনাৰ তলত অনা, গণ্ডাৰ তলত গণ্ডা ইত্যাদি ক্ৰমে বহুৱাব লাগে। পাছে সোঁফালৰ শ্ৰেণীৰ পৰা তেৰিজ কৰিবলৈ ধৰা যায়। যেনে:—

টকা	৭।৵৭॥
	৫৸৶১৮৸
	৯॥৵১৭॥
	৪।৴৬॥
	৮৶১২॥
মুঠ	৩৫॥৵২৸

ইয়াত কড়াৰ সাৰিত ১১ কড়া; ১১ কড়াৰ ৩ কড়া বহিল হাতত ৰল ২গণ্ডা। এই দুই গণ্ডা আৰু গণ্ডাৰ সাৰিৰ ৬১ গণ্ডায় ৬২ গণ্ডা, ৬২ গণ্ডাৰ ২ গণ্ডা বহিল, হাতত ৰল ৬ দশকত

৩ পোণ। এই ৩ পোণ আৰু পোণৰ সাৰিৰ ৩৯ পোণে ৪২ পোণ; ৪২ পোণৰ ১০ পোণ বহিল হাতত থাকিল ৩২ পোণে ২৲ টকা। এই ২ টকা আৰু টকাৰ সাৰিৰ ৩৩ টকায় ৩৫ টকা হল।

মোণ	৮৸৭৸/০	টকা	১৬৷৷৶১৭৷৷=
	৫৷৷২৷৷৶০		৫২৸/১২৷৷
	৬/৯৸৶১০		৬৬৵/১৪৷৷=
	৪৸২৶৫		৭৪৷/১৬৷—
	৯৷৫৷/১৫		৯২৸৶৫
	৭৷৷৬৸৫		৮৮'৶১৩৸—
মুঠ	৪২৷৷৪৷৷/১৫		৯১৷৷৵/১৯৷=
		মুঠ	৪৮৩৶১৯৷=

টকা	২৯৸৶৯	পাই	বিঘা	৩২৵/১২৷৷৶০
	৩৭৷৶১১	,,		৯৬৵//১৯৸৵/০
	৯৬৷৷৵/১০	,,		৩৬৶১৫৷/০
	২৭৫৸/৫	,,		৭৫/৭৷৷৵/০
	৩৭৯৷৷৮	,,		১৮৲১০৷৶০
	৯০৫৶১০	,,		৬৵/১৮৵/০
	২১৸৵/২	,,		২৮৶৲৵/০
মুঠ	১৭৪১৷৷/৭ পাই			২৯৪৵//৭৷/০

১৪—উদাহৰণমালা।

১।	২।	৩।
ট. ৩৫৯৷৷৵/১৮৸	ট. ৬৯০৸৶১১৷৷=	ট. ৪২৬৷৷৵/১২৷৷৶
৬৭৮৷৶১২৷৷	৮৬৪৷৷/১২৷৷	৩৫৭৸৶১৫৷৵
৯১২৸/১৫	৩৪৫৸/১৭৷—	৪৭৮৷৷/১৪৷৷/
৭৮৬৷৷৶৬৷	৮৯৯৷৷৵/১৫৷৷=	৯৭৬৷৷৶৬৷৶
৮৯৫৸৵/১৪৸	১০৭৷৷৶১২৷=	৮৭৫৷৵/১৮৷৷৵
৯৭৪৷৷/১৮৷	৯৮৬৸৵/৩৷৷=	৯৯১৲
৭২৫৷৵/১০	৫৫২৸৶১৯৷—	৮৭৯৷৷১১/
৬৫৯৲১৭৷৷	৮৮০৶৬৷৷=	৬১৫৸/১২৷৷
৮৫১৸৶১১৷	৩৩৪৷/১০	৭৭৬৶৫৷৶
৯৮৭৷৷১৩৸	৯৭৮৸১১৷	৩৪৫৷৵/১০৷৷
৬৪৪৸৶৪৸	৮৮৮৸৶	৬৯০৷/১৩৸/
৯৮৭/১২৷৷	৬১২৷৵/১৪৷৷=	৭৬৯৷৷৶১২৷৷

। ট. ৯৭৮৸/৯ পাই	৫। মো. ২২৸৫।৵১৫	৬। মো. ৬৯৸০৸৵৫
৫০২৸৵১১	৩৪॥২৸৵১০	৫০॥৫॥/১৫
৮৯৭৸১০	৯২৸৯৸৶	৭২৸১৸৶৭॥
৬২৫।৵৮	৮৭।৫॥৵৫	৯৭॥৮।৵১০
৩৯৮॥৶৯	৭৯॥৭৸/১৫	৮৯॥৪॥৶১৫
২৭৯৵৩	৫৬৸১॥৶১০	৬৭॥৯।/১২
৮৭৫৸/৭	৬৩৸৫৸/১৫	৯৪।১॥৵১০
৯৬৭॥৵৮	৯৬/৯॥৵১০	৭৭॥৭॥৶৫
৬৯৬।৶১০	৭০।৮।/৫	৬৯৸৩৵১৫
৮৬৯।৵৫	৩৮॥৪।৶১৫	৭৫/৮।৵১০
৩৮২॥১০	২৬॥৯৸১০	৭৮।২৸/৫
৯৮৭।৵৬	১২৸০॥/৫	৪৩/৩॥৵১০
১২০৸৶১১	১৯/৫৵১৫	২৭৸৬৲১৫
৩৯৮।৶	৪৫॥৯৸৶১০	৫১/৫।১০

৭। বি ৩৯৭৶/১২॥৵	৮। বি. ৫০৮৵১৮।/০	৯। কাওণ ৩৪৸৵১৭॥
৬৫২৵১০	৯৭৯৶/৫॥৵০	২২৸১৯।
৭২৫৶৬।৶০	৬২৭৵১০৸০	৯৬৲১২॥
৯৭৮৲১৮৸৵০	৩৯৫/১২।৵০	৩৫।৵৬।
৬২৭/১৯।/০	৬৮৭৵০৸৶০	১৭৸৶১১।
১৯৬৶/১০॥৶০	৬৯৫৲১৯॥৵০	২৪৵১৫
২৯৭৶১৫৸৶০	৭৮৯৶/১৫।৶০	৩৯৸/১৩৸
৩০৬৵৭॥৵০	৩৪২/১৮৸৵০	৫৩।৵১৮৸
৭৮৯/১৬।৶০	২১৩৶/৫॥৵০	১৮॥৶১৪॥
৬৫৫৲১৭৵০	৫৬২৵১৭॥	৫৪।/৩৸
৭৯৮৵১৸৵০	৯৯৯ ৲৶০	৭৯॥৵১০
৬৬০৶/৯॥০	৮২৫৶১১৸/০	৬২।/১২।
৩৩২৵১৭৸/০	৩৯৪৵৮৵০	৩৭৸৶০
৪৫৬৶৮।৵০	৪২০/৫৸৵০	৮৯॥৵১১।

১০।

বছৰ	দি.	দ.	প.	বি.	অ.
৩২৫	২৫	৩২	২১	৬	৪৮
২১৮	১১	২৪	৫৯	৩৮	২২
৭৯২	২৭	৫২	৪৩	৫৬	৩৯
৩৯০	২০	৪০	৩০	২৫	১২
৭৬৩	২	২৯	৩৫	৪৭	২৫
২১	২৮	৫৫	৪৪	৩৮	০

১১।

দি.	ঘ.	মি.	চে.
৩৪৪	২২	৫৫	৪০
৫২	১০	৫৬	৫৯
২৫৭	৬	৩৪	১৫
৪০৬	১৮	২৫	২৮
৩৫	২০	০	০
৬	৯	৫০	৪৫

১২।

ক্রোশ	টাঁৰ	হাত	বেগত	মুঠি	আ.
৯৭	৩২৫	৭	১	২	২
৪৫	৯৮০	৫	০	১	৩
৬৬৫	৪৯৬	৩	১	২	২
২৭৬	৭০৯	৫	১	২	০
৪৪৫	৩২৫	৬	১	০	৩
৬৯	৫৮	০	০	২	১

১৩।

মাইল	গজ	ফুট্	ইঞ্চ্
৫৪	৫৬০	২	৯
৮	১০২৫	১	১১
৯৬	৯৭২	২	৮
৩৫	৭৮৫	২	৭
৩১২	৬০৯	১	০
৪৭৯	১৮	০	১০

১৪।

তোলা	আদমহা	ৰতি	ধান
১২	৫	১১	২
৯০	৩	৫	৩
৮৬	৭	৯	১
২৫৬	৪	৮	২
১১	৬	৬	০
৪৬৯	১	০	৩
৫১	৫	১০	২

১৫।

বেল	ৰিম	দিস্তা	তাও
৩২	৭	১৮	০
২৯	২	৫	২০
৩১৮	৬	৯	২২
৯৭	৯	১১	৬
৫৪৮	০	৬	১০
২১	৭	৯	১৪
৯০৬	১	৫	৫

১৬।

গজ	হা.	গি.	আ.
৩৮	১	৫	২
৯২	০	৭	২
৩৫	১	৬	২
৪৬	১	২	১
২৭	১	৩	১
৩৭	১	৪	২
১২	১	৭	২

১৪—উত্তৰমালা।

১। ট. ৯৪৬৪৶১৫।	২। ট. ৮১৪৩।১৫=
৩। ট. ৮১৭৩।৵১৩॥৶	৪। ট. ৮৯৮১॥৵১১ পাই
৫। মো. ৭৪৪৸৭।/০	৬। মো. ৯৬৫॥৯॥৶৫
৭। বি. ৭৮৭৫৶/১২॥৵০	৮। বি. ৮৪৪২৻১১/০
৯। কা. ৬৬৭।৬।০	১০। ২৪৮৯ বছৰ ১১৬ দি. ৫৫দ. [৫৫ প. ৩২ বি. ২৬অ.

১১। ৩ব. ৮ দি. ১৬ ঘ. ৪৩ মি. ৭ চে.

১২। ১৫৯৯ ক্ৰোশ ৮৯৬ টাৰ ৫ হা. ১ বে. ২মু. ৩ আ.

১৩। ৯৮৬ মাইল ৪৫২ গ. ২ ফু. ৯ ইঞ্চ্

১৪। ৯৭৯ তো. ৩ আদমহা ৪ৰ. ১ ধা.

১৫। ১৯৫৪ বেল ৫ ৰি. ৬ দি. ৫ তা.   ১৬। ২৯২ গ. ৬ গি.

মিশ্ৰ বিয়োগ।

২৮। এক জাতিৰ কোনো মিশ্ৰ ৰাশিৰ পৰা সেই জাতিৰ আন কোনো মিশ্ৰ ৰাশি অন্তৰ কৰিলে তাক মিশ্ৰ বিয়োগ বোলে।

১ম প্ৰশ্ন। ট. ৩৬৸৶১৭॥ৰ পৰা ট. ২১॥৵১২॥ খৰচ কৰিলে হাতত কিমান থাকিব ?

জমা	৩৬৸৶১৭॥
খৰচ	২১॥৵১২॥
বাকি	১৫।/ ৫

ইয়াত ২ কড়াৰ পৰা ২ কড়া লোৱাত বাকি একো নথল। ১৭ গণ্ডাৰ পৰা ১২ গণ্ডা গল বাকি থাকিল ৫ গণ্ডা, ৫ গণ্ডাএই ৰহিল। ১৫ অনাৰ পৰা ১০ অনা গল

বাকি থাকিল ৫ অনা, ৫ অনায়েই বহিল। ৩৬ৰ পৰা ২১ গল বাকি থাকিল ১৫ টকা, ১৫ টকায়েই বহিল।

২য় প্ৰশ্ন। ১০০৲ টকাৰ পৰ: ট. ৬৭।/৬॥ অন্তৰ কৰিলে কিমান বাকি থাকিব ?

জমা	১০০৲	ইয়াত এই দৰে অঙ্ক কৰা হল।
খৰচ	৬৭।/৬॥	যেনে :—২ কড়া আৰু ২ কড়া দিলে
বাকি	৩২॥৵১৩॥	৪ কড়া মিলি গল, হাতত থাকিল ১

গণ্ডা। ১ গণ্ডা আৰু ৬ গণ্ডা ৭ গণ্ডা; ৭ গণ্ডা আৰু ১৩ গণ্ডা দিলে ২০ গণ্ডা মিলি গল, হাতত থাকিল ১ অনা। ১ অনা আৰু ৫ অনা ৬ অনা; ৬ অনা আৰু ১০ অনা দিলে ১৬ অনা মিলি গল, হাতত থাকিল ১ টকা। ১ আৰু ৭এ ৮; ৮ আৰু ২ দিলে ১০ মিলি গল হাতত থাকিল ১। ১ আৰু ৬এ ৭; ৭ আৰু ৩ দিলে ১০ মিলি গল হাতত থাকিল ১। ১, ১ এই মিলি গল।

১৫—উদাহৰণমালা।

১। ট. ৩০০০০০৲
ট. ১০১০০০॥৵১৪।—
বাকি ১৯৮৯৯৯।/৫॥=

২। ট. ১০০০০০৲
৫১০২২৵১২॥/
৪৮৯৭৭৸/৭।৶

৩। ট. ২০০০০৲
১০১২৩/৯ পাই
৯৮৭৬৸৵৩ পাই

৪। ট. ৮০৬০১০৲
২০৮১৭৯ ৻২॥৵
৫৯৭৮৩০৸৶/১৭।৵

৫। ট. ২১৯৭০০০ /২৸—
৯৯৯২৫১।/৪৸=
১১৯৭৭৪৮॥৶/১৭৸=

৬। ৯০০২১০০ ৻২ পাই
১২৯২৫৩১ ৵৪ পাই
৭৭০৯৫৬৮৸/১০ পাই

৭। মো. ৫৬২০০/০
১৭৩২৫/২।/৫
৩৮৮৭৪৮৭॥৵/১৫

৮। মো. ৭২৫১২/৫
২৭৯০৩।৭৵২॥
৪৪৬০৮॥৭৮/৭॥

৯। বি. ২৭০০০/০
১৯২৭৫৵৭।৵০
৭৭২৪৵১২॥৵০

১০। বি. ৪২০৮৯৵৩
১৫২৯৯৶/৭॥৵০
২৬৭৮৯৵১৫।৵০

১১। বি. ১০০০০০/০
২৭২৩১৵১১৮/০
৭২৭৬৮৵৮৶

১২। কা. ৫২১২০৲
২৩৫৭১৮/১।
২৮৫৪৮৵১৮৸

১৩। বছৰ মা. দি. দ. প.
১২৫ — ২ — ২২ — ৪০ — ৫০
৯৬ — ৩ — ২৪ — ৫৫ — ৫৫
২৮ — ১০ — ২৭ — ৪৪ — ৫৫

১৪। দিন ঘ. মি. চে.
২৬২ — ৫ — ২২ — ১৭
১৬৫ — ১১ — ২৭ — ২১
৯৬ — ১৭ — ৫৪ — ৫৬

১৫। ২০০০০০৲ টকাৰ পৰা ট. ৫২০১৫৻২।—ক্ৰান্তি অন্তৰ কৰা।

১৬। ১০০০০০৲ টকাৰ পৰা ট. ২৭৯৫১৵১১॥৵ কাক ঐ

১৭। ৯০১০২০৲ টকাৰ পৰা ট. ১৯৫৯২৻৭।৵৫ তিল ঐ

১৮। ৮২১০০০৲ টকাৰ পৰা ট. ৩২৫০৮৫৻২ পাই ঐ

১৯। ট. ৯৫১৫/৫ পাইৰ পৰা ট. ৪৭২৮৵৭ পাই ঐ

২০। ট. ১৭৮০০০১।/১৩৸ৰ পৰা ট. ৮৫২৯০৭৸/৮৸ ঐ

২১। ট. ৮৯৭২৫১২৻৬ পাইৰ পৰা ট. ৩০৭২৯৬২॥৵৯ পাই ঐ

২২। ট. ৬৫২০০০০৲ৰ পৰা ট. ৪৯৭৫৩২৯।৵১২॥— ঐ

২৩। মো. ৩০০০০/ৰ পৰা মো. ১১২৮৭।২৶৫ ঐ

২৪। মো. ৫২৭১৫৭২॥১৸/৫ৰ পৰা মো. ৪২৮২৪৭৫॥৮॥৵১০ অন্তৰ কৰা।

২৫। বি. ৫২৭০০০১০/ৰ পৰা বি. ৯৮১০৩৫২৻৫।৵০ অন্তৰ কৰা।

২৬। বি. ৪৬৮০১০৵৫।/০ৰ পৰা বি ১৭৯১২৫৶১৪৸৵ ঐ

২৭। ৫৩০৯ বছৰ ২৩২ দিন ৫ ঘণ্টা ৩৮ মি. ৪১ চেকেণ্ডৰ পৰা ২৯৬ ব. ৩২৫ দি. ১২ ঘ. ৪০ মি. ৫৬ চেকেণ্ড অন্তৰ কৰা।

২৮। ২২ তোলা ৩ আদমহা ২ ৰাতি ৩ ধানৰ. পৰা ৮ তোলা ৭ আদমহা ৫ ৰাতি ১ ধান অন্তৰ কৰা।

২৯। ৩৬ ৰি. ৫ দি. ৮ তাৰৰ পৰা ২৯ ৰিম ১২ দি. ২১ তাও অন্তৰ কৰা।

৩০। ৩৩৫ মাইল ২৪৫ গজ ৮ ইঞ্চিৰ পৰা ৯৭ মাইল ৯৮৫ গজ ১ ফুট্ ১১ ইঞ্চ্ অন্তৰ কৰা।

১৫—উত্তৰমালা।

১৫। ট. ১৪৭৯৮৪৸৶১৭॥= ১৬। ট. ৭২০৪৮৸/৮।৶

১৭। ট. ৮৮১৪২৭৸৶১২॥/১৫ ১৮। ট. ৪৯৫৯১৪৸৶১০ পাই

১৯। ট. ৪৭৮৬৸৵১০ পাই ২০। ট. ৯২৭০৯৩॥৫

২১। ট. ৫৮৯৯৫৪৯।/৯ পাই ২২। ট. ১৫৪৪৬৭০॥/৭।=

২৩। মো. ১৮৭১২॥৭৸১৫ ২৪। মো. ৯৮৯০৯৬৸৩৵১৫

২৫। বি. ৪২৮৮৯৬৫৭৶/১৪॥৵০ ২৬। বি. ২৮৮৮৭৪৶১০।৶০

২৭। ৫০১২ ব. ২৭১ দি. ১৬ ঘ. ৫৭ মি. ৪৪ চে.

২৮। ১৩ তো. ৩আ. ম. ৯ৰাতি ২ধা. ২৯। ৬ৰি. ১২দি. ১১তা.

৩০। ২৩৭ মা. ১০১৯ গ. ১ ফু. ৯ ই.

যোগ আৰু বিয়োগ মিহলি থকা অঙ্ক।

১ম প্ৰশ্ন। কোনো দোকানীৰ ট. ১৩৫/৫ জমা আছিল। সি সেই টকাৰ পৰা দাসীৰামক ট. ১০।/১৭॥, হলিৰামক

ট. ৩২৮৵৫ আৰু সৎৰামক ট. ৪৫।৶১৩৮ দিলে। এতিয়া তাৰ হাতত কিমান থাকিব ?

জমা ট. ১৩৫/৫	খৰচ ট. ১০।/১৭॥
খৰচ ৮৮॥৶১৬।	৩২৮৵৫
বাকি ৪৬।/ ৮৮	৪৫।৶১৩৮
	মুঠ খৰচ ৮৮॥৶১৬।

২য় প্ৰশ্ন। মহীৰামে যদুৰামৰ পৰা ট. ২৬৩।৶১০, কীৰ্ত্তিৰ পৰা ট. ১২৭॥৵২॥, বলোৰ পৰা ট. ৮৬॥১০ আৰু ৰাধাৰ পৰা ট. ২৫।৶১৭॥ পালে। সি তাৰ পৰা ৰাজস্ব সোধাবলৈ ট. ২১৫।৵০, কাপোৰ কিনিবলৈ ট. ৪৫৲১২॥ আৰু চাকৰৰ দৰমহাৰ বাবে ২৪৲ টকা খৰচ কৰিলে। তাৰ হাতত কিমান টকা ৰল ?

জমা ট. ২৬৩।৶১০	খৰচ ট. ২১৫।৵০
১২৭॥৵২॥	৪৫৲১২॥
৮৬॥১০	২৪৲
২৫।৶১৭॥	মুঠ খৰচ ২৮৪।৵১২॥
মুঠ জমা ৫০৩৵০	
২৮৪।৵১২॥	
হাতত ৰল ২১৮॥৶৭॥	

১৬—উদাহৰণমালা।

১। কোনো দোকানীয়ে ট. ২৭৫৮৵১৭॥ৰ ধান, ট. ৫৮৭॥/১০ৰ চাউল, ট. ৯৫০।৵০ অনাৰ তূলা, ট. ৫৯৵৫ গণ্ডাৰ মগুমাহ, ট. ৬৫॥৶১২॥ কড়াৰ মাটি মাহ কিনিলে। এতিয়াও তাৰ হাতত ট. ৮১৪॥৵৫ গণ্ডা ৰল। তাৰ মুঠ কিমান টকা আছিল ?

উঃ ট. ২৭৫৩।৵১০

২। কোনো দোকানীৰ মুঠ জমা ৩৯৮৩৲ টকা। সি সেই টকাৰ পৰা ট. ৭২৫।/১২॥ৰ চেনি, ট. ২৩৮॥৵১০ৰ তেল,

ট. ৪৬১৸৵৬৷ৰ চাউল, ট. ৬০৫৸৫ৰ লোণ কিনিলে। তাৰ হাতত কিমান টকা ৰল? উঃ ট. ১৯৪৮৷/৬৷

৩। এজন মানুহে কোনো বছৰত মাটিৰ খাজানা ট. ৩২৫৷৷৶৮ পাই, সৰিয়হ বেচি ট. ২৪২৷৷৵৬ পাই, আৰু কপাহ বেচি ট. ১৩৪৸/১০ পাই পালে। তাৰ আগৰ বছৰৰ জমা ট. ৬৫৪৷৷৵৩ পাই আছিল। সি, সেই বছৰত এটা ঘৰ সাজিবলৈ ১৭৫৷১০ পাই, মাটি কিনোঁতে ৪৮৮৷৶২ পাই, কাপোৰ কিনিবলৈ ৪৭৶৪ পাই, আৰু আন আন বাবে ট. ২৮৬৸৶০ খৰচ কৰিলে। তাৰ হাতত কিমান টকা থাকিব? উঃ ট. ৩৫৯৸৶১১ পাই

৪। ৰগীৰামে হলিৰামৰ পৰা ট. ৫৮৪৷৷/১২৷৷, আৰু কালীৰামৰ পৰা ট. ৩২৫৸৶১০ পালে। সি তাৰ পৰা ট. ৯৬৷৶১৮৸ কড়াৰ চাউল, ট. ২৩৷৷৵১০ গণ্ডাৰ কাপোৰ, আৰু ট. ৪২৪৷৷০ অনাৰ সোণ কিনিলে। তাৰ হাতত কিমান টকা থাকিব? উঃ ট. ৩৬৫৸৵১৩৸

৫। চেনিৰামৰ বহাগ মাহৰ জমা ট. ৪৮৸০ খৰচ ট. ৪১৸/১০; জেঠ মাহৰ জমা ট. ৩২৷৷৵১৫, খৰচ ট. ৩৮৷৶১২৷৷; আষাঢ় মাহৰ জমা ট. ৬৪৷৵৬৷, খৰচ ট. ৫২৷/১০; সি সেই তিন মাহত কিমান ধন সাঁচিব পাৰিলে? উঃ ট. ১৩৵৮৸

৬। কোনো মানুহৰ ২৫৯০৩৪৷৵৩ পাই জমা আছিল। সি সেই টকাৰ পৰা ৩৫৯৭৮৷৷৯ পাইৰ চাহ, ৩২৸৵৩ পাইৰ চাউল, ৫১২৷/৬ পাইৰ ধান, ৪১৫৮৭৷৷৶৩ পাইৰ মাটি মাহ, ৩২৫৸/৯ পাইৰ সৰিয়হ আৰু ৬০৭৷৵৩ পাইৰ কপাহী সূতা কিনিলে। তাৰ হাতত কিমান টকা ৰল? উঃ ট. ১৭৯৯৮৯৷৷৵৬ পাই

মিশ্র পূৰণ।

২৯। কোনো মিশ্র ৰাশিক অমিশ্র ৰাশিৰে গুণ কৰাৰ নাম মিশ্র পূৰণ।

১ম প্রশ্ন। ট. ১৬৸৵১০ গণ্ডাক ৯ৰে পূৰণ কৰা।

```
১৬৸৵১০
     ৯
------
১৫২৵১০
```

ইয়াত ১ দশকক ৯ ৰে গুণ কৰাত ৯ দশক হল; ৯ দশকৰ ১ দশক বহিল হাতত থাকিল ৮ দশকত ৪ পোণ। ১৪ পোণক ৯ৰে পূৰণ কৰাত ১২৬ পোণ হল, ১২৬ পোণ আৰু হাতৰ ৪ পোণে, ১৩০ পোণ ১৩০ পোণৰ ২ পোণ বহিল, হাতত ৰল ৮ টকা। ১৬ক ৯ ৰে পূৰণ কৰি, তাৰে সৈতে হাতৰ ৮ টকা যোগ কৰাত ১৫২ হল।

৩০। যদি গুণনীয়ক ২০ কুড়িতকৈ ডাঙ্গৰ ৰাশি হয়, আৰু সেই ৰাশিৰ সৰু সৰু অঙ্কৰ পূৰণৰ পৰা উৎপন্ন হোৱা জানিব পাৰি, তেন্তে সেই সৰু সৰু অঙ্কেৰে ক্রমে পূৰণ কৰি উত্তৰ উলিওৱা অধিক সুবিধা।

২য় প্রশ্ন। চাউলৰ মোণ ট. ৪।৵১২॥; ৭২ মোণৰ দাম কিমান?

৮ক ৯ৰে পূৰণ কৰিলে ৭২ হয়।

```
৪।৵১২॥
     ৮
------
৩৫।/০
     ৯
------
৩১৭৸/০
```

ইয়াত ট. ৪।৵১২॥ ক ৮ ৰে পূৰণ কৰাত ট. ৩৫।/০ হল। পাছে সেই গুণফলক ৯ৰে পূৰণ কৰি ৭২ মোণৰ মুঠ দাম ট. ৩১৭৸/০ পোৱা গল।

৩১। গুণক ২০ তকৈ ডাঙ্গৰ ৰাশি হলে, একক দশক শতক ইত্যাদিৰ গুণফল বেলেগ বেলেগ কৈ ওলাই সেই

বোৰ গোটাই লোৱা ওপৰৰ নিয়মত কৈ সুবিধা। কিয়নো, সৰু সৰু লৰা বিলাকে কোন্ কোন্ অঙ্কৰ পূৰণৰ পৰা গুণক উৎপন্ন হয় তাক ধৰিব নোৱাৰে।

৩২। × এই চিনৰ নাম পূৰণ। যি ৰাশিৰ আগেয়ে এই চিন থাকে তাৰে পূৰণ কৰা বুজায়।

৩৩। = ইয়াৰ নাম সমান। যি যি ৰাশিৰ মাজত এই চিন থাকে সেই সেই ৰাশিৰ আগৰ টোৰ সৈতে পাছৰ টো সমান বুজায়।

৩য় প্ৰশ্ন। ট. ১৫৸/১৭॥ক ৭৯ৰে পূৰণ কৰা।

ট. ১৫৸/১৭॥ × ৯ = ১৪২৸১৭॥ নৰ গুণফল।

১০

১৫৮॥৵১৫ × ৭ = ১১১০॥৶৫ সত্তৰৰ গুণফল।

৭৯ৰ পূৰণফল ১২৫৩॥ ২॥

৩৪। অখণ্ড গুণকক গুণ্য কৰি, মিশ্ৰ গুণ্যক গুণকৰ দৰে তলত ৰাখি তাৰে গুণকৰাও সুবিধা। এনে ঠাইত বাঁওফালৰ ওপৰ পদৰ ৰাশিৰ পৰা পূৰণ কৰিবলৈ ধৰা যায়। হৰণ কৰা নিশিকিলে এই নিয়মেৰে অঙ্ক কৰিব নোৱাৰি। আগৰ উদাহৰণেৰেই দেখুৱাই দিয়া হল।

৭৯
১৫৸/১৭॥

১১৮৫৲	...	...	১৫৲	টকা হিঃ
৩৯॥০	...	...	॥০	অনা হিঃ
১৯৸০	...	...	।০	অনা হিঃ
৪৸৶০	...	...	/০	অনা হিঃ
২।৶১০	...	...	৲১০	গণ্ডা হিঃ
১ ৶১৫	...	...	৲৫	গণ্ডা হিঃ
॥/১৭॥	...	...	৲২॥	গণ্ডা হিঃ

১২৫৩॥ ২॥

৪র্থ প্রশ্ন। এক মোণ বস্তুৰ দাম ট. ৩৬৭৷৷৵৬৷ হলে, ৬৭৩ মোণৰ দাম কিমান ?

(৩১ নিয়ম অনুসাৰে)

৩৬৭৷৷৵৬৷	× ৩	=	১১০২৸৵১৮৸তিন মোণৰ দাম
১০			
৩৬৭৬৷৶২৷৷	× ৭	=	২৫৭৩৫ ৴১৭৷৷ সত্তৰ ,, ,,
১০			
৩৬৭৬৪৷৶৫	× ৬	=	২২০৫৮৬৷৷৶১০ ছয় শ ,, ,,
			২৪৭৪২৪৸ ৬৷

(৩৪ নিয়ম অনুসাৰে)

৬৭৩			
৩৬৭৷৷৵৬৷			
৪৭১১			
৪০৩৮			
২০১৯			
২৪৬৯৯১	...	...	৩৬৭ টকা হিসাবে
৩৩৬৷৷০	...	...	৷৷০ অনা ,,
৮৪৵০	...	...	৵০ অনা ,,
১০৷৷০৫	...	...	৻৫ গণ্ডা ,,
২৷৷৵১৷	...	...	৻১৷ গণ্ডা ,,
২৪৭৪২৪৸ ৬৷	...	...	৬৭৩ মোণৰ দাম

১৭—উদাহৰণমালা।

১। ট. ২৭০৷৷৵১২৷৷ ক ৪, ৬, ৭, ৮, ৯, আৰু ৩২ৰে বেলেগ বেলেগকৈ পূৰণ কৰা।

২। ট. ৯২৫৸৴১০ গণ্ডাক ১২, ১৪, ১৫, ১৬, ১৮, ৮৪ৰে ঐ

৩। ট. ৩৫৬৶১৭৷৷ক ২৫, ২৮, ৩২, ৪৫, ৭২, আৰু ২৮৮ৰে ঐ

৪। ট. ১৩২৸৶৬ পাইক ৬৪, ৮০, ৯৬, ১২৫, আৰু ৮৬৪ৰে ঐ

৫। মো. ৭২৪॥৫॥৵ক ৩৬,৫৪, ৮৮, ২৫৬, ৩২৫ আৰু ৭৬৮ৰে ঐ

৬। বি. ৩২৶/১২।৵ক ১৬,৩৬, ৪৫, ৯৬, ১৪৪, আৰু ৬৭২ৰে ঐ

৭। ট. ৯৭৬৩॥৵১২॥ক ৯৭২ আৰু ৮৭৭৮ৰে ঐ

৮। ট ৫৬৭৮।৶৬ পাইক ৮৪৭ আৰু ৭৬২৩ৰে ঐ

৯। মো. ৯৬৮॥৭॥ক ২৭৬৲৮ আৰু ২৪৮৮৩২ৰে ঐ

১০। যি মানুহে প্ৰতিমাহে ট. ২১০॥৵১০ আৰ্জে, সি ৪ বছৰে কিমান আৰ্জিব ?

১১। যদি এখন গৰুৰ গাড়িত মোণ ১৬॥৩৸৵০ চাউল বোজা দিব পাৰি, তেন্তে তেনেকুৱা ৪৮ খন গাড়িত কিমান বোজা দিব পাৰিম ?

১২। নিতৌ যাৰ ট. ৫॥৵১২॥ খৰচ তাৰ ৩২৭ দিনৰ খৰচ কিমান ?

১৩। কোনো চহকী মানুহৰ ৮টী লৰা আৰু ৫ জনী ছোৱালী আছিল। তেঁও মৰাৰ সময় প্ৰতি লৰাক ট. ৬২৫॥৵৬ পাই আৰু প্ৰতি ছোৱালীক ট. ৪৯০৸/৯ পাইকৈ ভগাই দি গল। তেঁওৰ কিমান টকা আছিল ?

১৪। যদি ১ মোণ তেলৰ দাম ট. ১৪৸/১০ গণ্ডা হয়, তেনে হলে ৩৬৪ মোণৰ দাম কিমান ?

১৫। কোনো কেঁৱাই ৪২০৲ টকাত ৩২৫ গজ কাপোৰ কিনি গজে পতি ট. ১॥৵১২॥ কৈ ২০০ গজ, আৰু ট. ১।১০ গণ্ডা গজ হিসাবে বাকি কাপোৰ বেচিলে। ইয়াত তাৰ কিমান লাভ হল ?

১৬। যি মানুহে বছৰেকত ১৯১০৲ টকা আৰ্জে আৰু নিতৌ ট. ৩।৵১০ হিসাবে খৰচ কৰে, সি ৪ বছৰে কিমান সাচিব পাৰিব ? (৩৬৫ দিনে ১ বছৰ)

১৭। কোনো দোকানীয়ে ট. ২।৶০ সেৰ ভাৱে ৩৫ সেৰ আৰু ট. ১৸৶১০ গণ্ডা সেৰ ভাৱে ২৫ সেৰ চাহ কিনি মিহলি কৰি ট. ২॥০ সেৰ ভাৱে বেচিলে। ইয়াত তাৰ কিমান লাভ হল ?

১৮। যদি ১ থান কাপোৰৰ দাম ট. ২২৸৶১০ গণ্ডা হয়, তেন্তে ১৪০ থানৰ দাম কিমান ?

১৯। একটা চিন্দুকত ২০ থান কাপোৰ আছে। প্ৰতি থান ২০ গজ দীঘল। যদি ১ গজ কাপোৰৰ দাম ট. ২॥৵৬ পাই হয়, তেন্তে সেই চিন্দুকৰ মুঠ দাম কিমান ?

২০। ১ সেৰ পিতলৰ দাম ৸৶১০ গণ্ডা হলে মোণ ৩॥৪ সেৰৰ দাম কিমান ?

১৭—উত্তৰমালা।

১। ট. ১০৮২॥৶১০ ; ট. ১৬২৩৸৶১৫ ; ট ১৮৯৪॥৶৭॥ ;
ট. ২১৬৫।/০ ; ট. ২৪৩৫৸৶১২॥; ট. ৮৬৬১।০ ;

২। ট. ১১১১০৶০ ; ট. ১২৯৬১৸/০; ট. ১৩৮৮৭॥৶১০ ;
ট. ১৪৮১৩।;০ ; ট. ১৬৬৬৫৶০ ; ট. ৭৭৭৭০৸৶০ ;

৩। ট. ৮৯০৬৻১৭॥ ; ট. ৯৯৭৪৸১০ ; ট. ১১৩৯৯৸০ ;
ট. ১৬০৩০৸৶৭॥ ; ট. ২৫৬৪৯।৶০ ; ট. ১০২৫৯৭৸০

৪। ট. ৮৫১০৲ ; ট. ১০৬৩৭॥০'; ট. ১২৭৬৫৲;
ট. ১৬৬২১/৬পাই ; ট. ১১৪৮৮৫৲

৫। মোণ ২৬০৮৭/২॥০ ; ৩৯১৩০॥৩৸০ ; মো. ৬৩৭৬৮।৫ ,
মো. ১৮৫৫০৮/০ ; মো. ২৩৫৫০৮/৮৶০ ;
মো. ৫৫৬৫২৪/০

৬। বি. ৫২৬৶১৮ ; বি. ১১৮৫/৫৷০ ; বি. ১৪৮১৵১৬৸৵ ;
বি. ৩১৬০৶৮ ; বি. ৪৭৪১৲ ; বি. ২২১২৪৶১৬

৭। ট. ৯৪৯০২৮১৷৶১০ ; ট. ৮৫৪১২৫৩৩৶১০

৮। ট. ৪৮০৯৬৬৩৻৬ পাই ; ট. ৪৩২৮৬৯৬৭।৭ পাই

৯। মো. ২৬৭৮২২৭২/০ ; মো. ২৪১০৪১৪৪৮/০

১০। ট. ১০১১১৷০ ১১। মো. ৭৯৬৷৬ ১২। ট. ১৮৫২৵৭৷

১৩। ট. ৭৪৫৯৷৯পাই ১৪। ট. ৫৪০৩৵০ ১৫। ট. ৭২৸৶১০গ

১৬। ট. ২৬৬৬৸৵ ১৭। ট. ১৯৶১০ ১৮। ট. ৩২০৬৸৵০

১৯। ট. ১০৮৭৷০ ২০। ট. ১৩০৷০।

মিশ্ৰ হৰণ।

৩৫। কোনো মিশ্ৰ ৰাশিক অখণ্ড নাইবা মিশ্ৰ ৰাশিৰে ভাগ কৰাৰ নাম মিশ্ৰ হৰণ।

১ম প্ৰশ্ন। ৫৬ মোণ চেনিৰ দাম ট. ৪২৭৸৵০ হলে ১ মোণৰ দাম কিমান ?

৫৬) ৪২৭৸৵ (৭ ট.
৩৯২
৩৫
১৬
৫৬) ৫৭৪ (১০ অ.
৫৬
১৪
২০
৫৬) ২৮০ (৫ গ.
২৮০
০

ইয়াত ৪২৭ টকাৰ মাজত ৫৬, ৭ বেলি যায়, এতেকে ৭ টকা সোঁফালে ৰখা হল। ৫৬ গুণ ৭৲ টকা বিয়োগ কৰাত ৩৫৲ টকা বাকি থাকিল। ৩৫৲ টকা ১৬ৰে গুণ কৰি, তাৰে সৈতে ১৪ অনা যোগ কৰাত ৫৭৪ অনা হল। পাছে তাৰ মাজত ৫৬, ১০ বেলি গলত ১৪ অনা বাকি ৰল। ১৪ অনাক ২০ৰে পূৰণ কৰাত ২৮০ গণ্ডা হল। তাৰ মাজত ৫৬,

৫ বেলি গল। বাকি একোৱেই নে থাকিল। এতেকে ভাগফল ট. ৭৷৴৫ গণ্ডা হল।

৩৬। ভাজক ৰাশি ২০ তকৈ ডাঙ্গৰ ন হলে নেওতাক সহায় কৰি মনে মনে ভাগ কৰা উচিত। যেনেঃ—

২য় প্রশ্ন। ১৪ মোণ বিউৰ দাম ট. ৪৯১৸৶৬ পাই হলে ১ মোণৰ দাম কিমান?

১৪) ৪৯১৸৶৬ পাই
    ৩৫ ৶৩ পাই

ইয়াত ৪৯১৲ টকাক ১৪ৰে ভাগ কৰিলত ভাগফল ৩৫৲ টকা হল, ১৲ টকা বাকি থাকিল। ১ টকাত ১৬ অনা আৰু ভাজ্যৰ ১৫ অনায় ৩১ অনা। ৩১ অনাক ১৪ৰে ভাগ কৰাত ফল ২ অনা হল, বাকি থাকিল ৩ অনা। ৩ অনাত ৩৬ পাই আৰু ভাজ্যৰ ৬ পাইয়ে ৪২ পাই। ৪২ পাইৰ মাজত ১৪, ৩ বেলি গল, বাকি একো নে থাকিল।

৩৭। যদি ২০ তকৈ ডাঙ্গৰ ভাজক ৰাশিৰ সৰু সৰু গুণনীয়ক জানিব পাৰা, তেনে হলে সেই বিলাকেৰে নেওতাৰ সহায়ে হ্রস্ব ভাগ কৰিবা। সেয়ে হলে অঙ্ক কৰিবলৈ অতি সহজ হব। যেনে:—

৩য় প্রশ্ন। ট. ৪৯৭/১৫ গণ্ডা ৬৩ জন মানুহক সমানে ভাগ কৰি দিয়া।

৬৩ { ৯) ৪৯৭/১৫
     { ৭) ৫৫৶১৫
ভাগফল ৭৸৴৫

৩৮। যদি ভাজক ৰাশি ১০, ১০০, ১০০০ ইত্যাদি ১০ৰ কোনো শক্তি হয়, তেন্তে ভাজ্যৰ সোঁফালৰ পৰা শূন্যৰ সমান সংখ্যাৰ অঙ্ক এড়ি এটা ফুট দি নিচেই সহজে অঙ্ক কষিব পাৰি। ফুটৰ বাঁওফালৰ অঙ্ক ভাগফল আৰু ফুটৰ সোঁফালৰ অঙ্ক ভাগশেষ। সেই ভাগশেষক তলৰ শ্রেণীলৈ নি, তেনেকৈ ফুট মাৰি ভাগফল উলিয়াব লাগে।

৪র্থ প্ৰশ্ন। ট. ১২৯২৶০ অনাক ১০০ৰে ভাগ কৰা।

১০০) ট. ১২.৯২৶০
১৬
অ. ১৪.৭৫
২০
গ. ১৫.০০ এতেকে ভাগফল ট. ১২৸৵১৫ গ.

৫ম প্ৰশ্ন। ট. ৪৩৬৮৪০॥৵০ অনাক ৩৫০০ৰে ভাগ কৰা।

৫ক ৭ৰে গুণ কৰিলে ৩৫ হয়; ৩৫ক ১০০ৰে গুণ কৰিলে ৩৫০০ হয়। এতেকে ইয়াত ৫ আৰু ৭ৰে ক্ৰমে ভাগ কৰি পাছে ১০০ৰে ভাগ কৰা।

৫) ট. ৪৩৬৮৪০॥৵০
৭) ট. ৮৭৩৬৮৵০
১০০) ট. ১২.৪৮৸৵০
১৬
অ ৭.৫০
২০
গ. ১০.০০

এতেকে ভাগফল ট. ১২৷৶১০ গ.

৩৯। যদি ভাজ্য আৰু ভাজক দুয়ো মিশ্ৰ ৰাশি হয়, তেন্তে দুইকো সমান শ্ৰেণীলৈ নি ভাগ কৰিব লাগে। যেনে :—

৬ষ্ঠ প্ৰশ্ন। ১ মোণ চাউলৰ দাম ট. ৩৸৬ পাই হলে, ট ১৮১॥০ অনাত কিমান চাউল পোৱা যাব ?

ট. ৩৸৬ পাই ট. ১৮১॥০
১৬ ১৬
৬০ অনা ২৯০৪ অনা
১২ ১২
৭২৬ পাই) ৩৪৮৪৮ পাই (৪৮ মোণ উত্তৰ।
২৯০৪
৫৮০৮
৫৮০৮
০

১৮—উদাহৰণমালা।

তলত দিয়া ৰাশি বিলাক ভাগ কৰা।

১। ট. ১২৪৸৶৪ পাইক ৮ৰে। ২। মো. ৩২৫॥৯৸০ক ৯ৰে।
৩। ২৪৯গজ ২ ফিটক ১২ৰে। ৪। ট. ৫৬৫৷/৪ পাইক ১৬ৰে।
৫। ট. ১৩৮৯৸/৬পাইক ২৫ৰে। ৬। ট. ৭২৯৸/৪ পাইক ২৯ৰে।
৭। মো. ৪৪২॥১ক ৩১ৰে। ৮। মো. ১১০৸১ক ৪২ৰে।
৯। ট ৩৬৬২৷/৬ পাইক ৬৫ৰে। ১০। ট. ৮১৩৷৵০ক ১০৮ৰে।
১১। ট. ১৮২৫৸৮ পাইক ২৩২ৰে। ১২। বিঘা ১৪১৵১৪৸০ক৫৪ৰে।
১৩। ট. ১১৯৯৸৶০ক ৫২৬ৰে। ১৪। ট. ৮০৮০॥৶০ক ৮৫২ৰে।
১৫। ৪৩০গ. ৪ইঞ্চিক ৪৯ৰে। ১৬। ৩৩১ব. ৩মা. ১৪দি ক ৯৬ৰে।
১৭। ট. ১২৪৮৩০॥/০ক ৩৫২৮ৰে। ১৮। ট. ৮২৯১৯৭ক ৩৪৫৬ৰে
১৯। ট. ৩৩৩৫৫২৫॥৶৫ গণ্ডাক ৪৫৯৮ৰে।
২০। ট. ৭৭১২০৭॥৬৷ক ৭৯৮৫ৰে।
২১। ট. ৪৭৩৫৬৪১/১০ক ৯৬৮৩১ৰে।
২২। ট. ৩৪৪৬৩৫২০ক ৯৬৭৬৮ৰে।
২৩। মো. ১২৩৬৩২৮৸২ক ১২৫৪৩ৰে।
২৪। মো. ৩৩৯৯০১৭৬৷৮৸০ ক ৮৯৭৫৬ৰে।
২৫। মো. ২২৫৬৭৫০২৮/৫ক ৩৫৭৯৪৮ৰে।
২৬। বি. ৫৬৯৩৮৬৫৩৩৵১০ক ৭৫২৬৫৯ৰে।
২৭। ট. ৩২৫৸৵৫গণ্ডাক ১০ৰে। ২৮। ট. ৭৯৮॥৵১৫ক ১০০ৰে।
২৯। ট. ৫৬৫৬৷০ক ১০০০ৰে। ৩০। মো. ১২৪০৷২॥০ক ১০০ৰে।
৩১। মো.৪২০৭৸২॥ক১০০০ৰে। ৩২। ট. ১৩১৭৶০ক ৩০০ৰে।
৩৩। ৫৭৩১দি. ৬ঘণ্টাক৭০০ৰে। ৩৪। বিঘা ৪৯০০ক ২০০০ৰে।

৩৫। ট. ৬৶১৫ক। ১৫গণ্ডাৰে। ৩৬। ট. ৪০।০ক।৶০ অনাৰে।
৩৭। ট. ৫৯।৵৮পা.ক,।/২পাইৰে। ৩৮। ক.৶১৮৸০ক,লে.৫॥৵০ৰে।
৩৯। ২৬৬দি. ২ঘ. ২০ মিনিটক, ১দি. ২ঘ. ৪মি. ৰে।
৪০। ৪০হা. ১বে. ৮আ.ক, ২হা. ১ আঙ্গুলিৰে।

১৮—উত্তৰমালা।

১। ট. ১৫॥/১১ পাই	২। মো. ৩৬/৭৸০	৩। ২০গ.২ফি.৫ইঞ্চ
৪। ট. ৩৫।/৪ পাই	৫। ট. ৫৫॥/৬পাই	৬। ট ২৫৵৮ পাই
৭। মো. ১৪।১	৮। মো. ২॥৫॥০	৯। ট. ৫৬।/৬পাই
১০। ট. ৭॥১০	১১। ট. ৭৸/১১পাই	১২। বি. ২৶২৵০
১৩। ট. ২।১০	১৪। ট. ৯।৶১৫	১৫। ৮গ. ২ফি. ৪ই.
১৬। ৩ব.৫মা.১২দি.২০দ.	১৭। ট. ৩৫।৵২॥	১৮। ট. ২৩৯৸৵১৭॥
১৯। ট. ৭২৫।৵১৭॥	২০। ট. ৯৬॥/৬।	২১। ট. ৪৮৸৵১০গ.
২২। ট. ৩৫৬৵৪পা।	২৩। মো. ৯৮॥২।৵০	২৪। মো.৩৭৮॥৭৸/০
২৫। মো. ৬৩০।৮৸০	২৬। বি. ৭৫৬৵১০	২৭। ট. ৩২॥/৮॥
২৮। ট. ৭৸৶১৫৸	২৯। ট. ৫॥৵১০	৩০। মো. ১২।৬৵০
৩১। মো. ৪/৮।/০	৩২। ট. ৪।৵৫	৩৩। ৮দি.৪ঘ.৩০মি.
৩৪। বি. ২৵৫	৩৫। ২১	৩৬। ২৮
৩৭। ১৮৪	৩৮। ১৪ ৩৯। ২৪৫	৪০। ২০

বিবিধ প্ৰশ্নৰ সমাধান।

১। ১২০ গজ কাপোৰ।৵১০ গণ্ডা গজ দৰে কিনি ॥০ কৈ গজ বেচিলে মুঠ কিমান লাভ হব?

প্ৰতি গজৰ বেচা দাম ॥০   ১২০ গজ
"   " কিনা দাম ।৵১০   /১০

গজে পতি লাভ /১০   ৭॥০ এক অনা হিসাবে
৩৸০ দহ গণ্ডা।

১১।০ মুঠ লাভ।

২। কোনো দোকানীয়ে ৮৬ সেৰ চেনি ।/০ অনা সেৰ দৰে, ॥৮ সেৰ ।০ অনা সেৰ দৰে আৰু ।৬ সেৰ ।১০ সেৰ দৰে কিনিলে। পাছে এটাইবোৰ মিহলি কৰি কেনেকৈ সেৰ বেচিলে তাৰ মুঠৰ ওপৰত ৭।০ লাভ হব ?

।/০ অনা সেৰ ভাৰে ৩৬ সেৰৰ দাম ১১।০

।০	"	"	"	২৮	" "	৭৲
।১০	"	"	"	১৬	" "	৪॥০
				৮০ সেৰ		২২৸০
					লাভ—	৭।০
						৩০৲

৩০৲ টকাত ৮০ সেৰ চেনি বেচিব লাগিব।

৩০৲ টকা
১৬

৮০) ৪৮০ অনা

৬ অনা উত্তৰ।

৩। এটা মোনাত যিমান টকা আছে, তাৰ দুগুণ আধুলি, তিন গুণ সিকি, আৰু ৪ গুণ দুইআনী আছে। মোনাত মুঠ ১০৪৲ টকা। টকা, আধুলি, সিকি আৰু দুই আনীৰ সংখ্যা কিমান ?

১ টকাত ৮ দুইআনী ১০৪৲
২ আধুলিত ৮ ,, ৮
৩ সিকিত ৬ ,, ২৬) ৮৩২ (৩২ টকা
৪ দুইআনী ৪ ,, ৭৮ ২
২৬ ,, ৫২ ৬৪ আধুলি
৫২
০

৩২ × ৩ = ৯৬ সিকি। ৩২ × ৪ = ১২৮ দুইআনী।

মোনাত ৩২ টকা, ৬৪ আধুলি, ৯৬ সিকি আৰু ১২৮ দুই-আনী আছে।

৪। ট. ২‖৵১০ গণ্ডা গজ দৰৰ ৪৮০ গজ কাপোৰে সৈতে ট. ৩৵০ অনা গজ দৰৰ কেই গজ কাপোৰ সলাব পাৰি ?

৪৮০ × ২‖৵১০

৯৬০৲ দুই টকা হিসাবে।
২৪০৲ আঠ অনা ,,
৬০৲ দুই অনা ,,
১৫৲ দহ গণ্ডা ,,
১২৭৫৲ মুঠ দাম

ট. ৩৵০ × ১৬ = ৫৩ অনা

ট. ১২৭৫৲ × ১৬
) ২০৪০০ অনা
৪০৮ গজ উত্তৰ।

৫। যদু, ৰাধা আৰু হলিক ৬৭৬৲ টকা ভগাই দিয়া হল। যদুয়ে যিমান পালে ৰাধাই তাৰ দুগুণ আৰু ৫৬‖৵৯ পাই, এবং হলিয়ে তিন গুণ আৰু ৪৩৷/৩ পাই পালে। কোনে কিমান পালে ?

অংশতকৈ কিমান বেচি পালে আগেয়ে তাক এফলিয়াকৈ ৰাখা।

বেচি ট. ৫৬॥/৯ পাই
৪৩।/৩ ,,
১০০৲

মুঠ ট. ৬৭৬৲
বাদ ১০০৲
৫৭৬৲

এই ৫৭৬৲ টকাৰ মাজত ৩ জনৰ অংশ কিমান ?

যদু ১
ৰাধা ২
হলি ৩
৬

৬) ৫৭৬৲
৯৬৲ টকা, যদুৰ অংশ।
২
১৯২
৫৬॥/৯ পাই
২৪৮॥/৯ পাই, ৰাধাৰ অংশ।

৯৬৲
৩
২৮৮
৪৩।/৩ পাই
৩৩১।/৩ পাই, হলিৰ অংশ।

৬। কোনো দোকানীয়ে ট. ১৮৸০ অনাত ১॥০ দেড় মোণ তেল কিনি নিজৰ খৰচৰ নিমিত্তে ১২ সেৰ ৰাখিলে। বাকি তেলৰ প্ৰতি সেৰ কিমানকৈ বেচিলে তাৰ আসল দাম উঠিব ?

১॥০ মোণত ৬০ সেৰ তেল ট. ১৮৸০ অনাত কিনিছিল।

নিজৰ খৰচৰ
নিমিত্তে ১২ ,,
বাকি ৪৮ ,,

৪৮ { ১৬ ; ৪) ৩০০ অনা ; ১২) ৭৫ অনা ; ৬ অনা ৫ গণ্ডা

উত্তৰ ।৶৫ গ.

১৯—উদাহৰণমালা।

১। ট. ১২।/১০ যদি ১ মোণৰ দাম হয়, তেন্তে ১৭৩৪ মোণৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ২১৪০৪৩॥৶০

২। কোনো বেপাৰীয়ে ট. ২৷৶১০ গণ্ডা মোণ দৰে ২২৫ মোণ চাউল কিনি ৩৲ টকা মোণ দৰে এটাই খিনি বেচিলে। ইয়াত তাৰ কিমান লাভ হল? উঃ ট ৬৩৷১০

৩। কোনো মানুহে নিতৌ ট. ১৸৶০ আৰ্জে। সি নিতৌ কিমানকৈ খৰচ কৰিলে ১ বছৰত ট. ২৭৩৸০ সাঁচিব পাৰিব? উঃ ট. ১৶০

৪। ট. ৫১৪/০, ১১০ জনক ভগাই দিয়া হল। গায়ে পতি কিমানকৈ পালে? উঃ ট. ৫৵৫

৫। যদি ৩২৮ থান কাপোৰৰ দাম ৫২০৭৲ টকা হয়, তেন্তে প্ৰতি থানৰ দাম কিমান? উঃ ট. ১৫৸৵০

৬। কুহি, শান্তি আৰু মণি ৩ জনে গোট খাই ৪৮৬৲ টকাত এখন নাও কিনিলে। কুহি ১ ভাগ, শান্তি ৩ ভাগ, আৰু মণি ৪ ভাগ টকা দিলে। কোনে কিমান দিলে?

উঃ কুহি ৬০৸০, শান্তি ১৮২৷০, মণি ২৪৩৲ টকা।

৭। কোনো ডাঙ্গৰীয়াই কেইবা জন মাগনীয়াক ট. ২৪৬/৬ পাই সমানে ভগাই দিলে। তাত প্ৰতি মগনীয়াই ট. ৩৷৬ পাইকৈ পালে। কিমান মগনীয়া? উঃ ৭৫ জন

৮। কোনো মানুহৰ বছেৰেকৰ আয় ২৫০০৲ টকা। সি নিতৌ ট. ৫৷৵৬ পাইকৈ খৰচ কৰিলে এক বছৰত কিমান ধন সাঁচিব পাৰিব? উঃ ট. ৪৩৫৷৶৬ পাই

৯। কোনো মানুহৰ ৫০ বিঘা ৰূপিত মাটি আছে। প্ৰতি বিঘাত উৎপন্ন হোৱা ধানৰ পৰা ১২ মোণ চাউল হয়। প্ৰতি মোণ চাউলৰ দাম ট. ২৸/৫ গণ্ডা হলে সেই খেতিয়কে ধানৰ পৰা কিমান টকা পাব? উঃ ট. ১৬৯৬৸৵০

১০। যদি কোনো কেঁৱাই ট. ২।৪ পাই গজ দৰে ৩৭৪৮ গজ কাপোৰ কিনি ট. ২॥৵০ কৈ প্ৰতি গজ বেচে, তেন্তে তাৰ কিমান লাভ হব? উঃ ট. ১৩২৭।৵৮ পাই

১১। কোনো স্কুলৰ বছেৰেকৰ খৰচ ৩৬৬৲ টকা। যদি প্ৰতি লৰাৰ নিমিত্তে বছৰত ট. ৭॥৵০ খৰচ হয়, তেন্তে স্কুলৰ লৰাৰ সংখ্যা কিমান? উঃ ৪৮ জন

১২। কিনাৰামে ।৪ পাই সেৰ দৰৰ মোণ ৫৮৯ সেৰ আৰু ৶৪ পাই সেৰ দৰৰ মোণ ১১৮৮ সেৰ আলু কিনি মিহলি কৰিলে। কিমানকৈ সেৰ বেচিলে তাৰ মুঠ ট. ২৯৮৵০ অনা লাভ হব? উঃ ।৪ পাই

১৩। কোনো সদাগৰে ২৩০৲ টকাত ৩০ থান কাপোৰ কিনিলে। প্ৰতি থান ৪০ গজ দীঘল। সি সেই কাপোৰৰ পৰা ১৭২ গজ কাপোৰ ৶১০ পাই গজ দৰে বেচিলে। কিমান দৰে অবশিষ্ট কাপোৰৰ প্ৰতি গজ বেচিলে সি মুঠৰ ওপৰত ট. ৬৮৶৪ পাই লাভ পাব? উঃ ।০ অনা

১৪। কোনো দোকানীয়ে ট. ২।১০ গণ্ডা দৰৰ ১৫ মোণ চাউল আৰু ট. ২৮৵১৫ দৰৰ ৯ মোণ চাউল মিহলি কৰি ৩৲ টকা মোণ দৰে এটাই বোৰ বেচিলে। সি মুঠ কিমান লাভ পালে? উঃ ট. ১০॥১৫

১৫। এক পূৰা মাটিৰ দাম ৩২০০৲ টকা হলে, এক কাণিৰ দাম কিমান? উঃ ॥০ আট অনা

১৬। কোনো দোকানীয়ে ৩২৪ মোণ চাউল ৩৲ টকা মোণ দৰে বেচি ট. ১১১।৵০ লাভ পালে। সি কিমান দৰে চাউল কিনিছিল? উঃ ট. ২॥৵১০

১৭। কোনো কেঁয়াই ট. ২।০ গজ দৰৰ ৩২০ গজ বনাত কিনি ৮০৲ টকা লাভ পাই এটাই খিনি বেচিলে। প্ৰতি গজ কেনেকৈ বেচিলে ? উঃ ট. ২॥০

১৮। কোনো দোকানীয়ে ট. ১৩।/০ মোণ দৰৰ ২৭ মোণ চেনি আৰু ট. ১৪॥/০ মোণ দৰৰ ১৫ মোণ চেনি মিহলি কৰি প্ৰতি সেৰ ।৵০ দৰে বেচিলে। তাত সি কিমান লাভ পালে ? উঃ ট. ৫২৵০

১৯। ট ১৩৯৸৵১০গণ্ডা ৩ জন মানুক এনেকৈ ভগাই দিয়া হল যে, প্ৰথম ব্যক্তি যিমান পালে, দ্বিতীয় ব্যক্তি তাতকৈ ট. ৯৸৵১০গণ্ডা বেচি পালে, আৰু দ্বিতীয় ব্যক্তি যি পালে, তৃতীয়ে তাতকৈ ট. ১৫/১০ গণ্ডা বেচি পালে। কোনে কিমান পালে ?

উঃ প্ৰথম ৩৫৲ টকা, দ্বিতীয় ট. ৪৪৸৵১০, তৃতীয় ৬০৲ টকা।

২০। ৵১০ গণ্ডা গজ দৰৰ ১২০ গজ মাৰ্থিন কাপোৰৰ সলনি ৴১৫ গণ্ডা গজ দৰৰ কিমান গজ জিন কাপোৰ দিব পাৰি ? উঃ ৮০ গজ

২১। কোনো মানুহে ট. ১২॥০ মোণ দৰে ৭ মোণ ৩০ সেৰ তেল কিনি প্ৰতি সেৰ ।৵০ অনা হিসাবে বেচিলে। ইয়াত তাৰ কিমান লাভ হল ? উঃ ট. ১৯।৵০

২২। প্ৰতি টকাত ৵৬ পাই লাভ পালে, কিমান টকাত ট. ৭৮১।০ লাভ পাম ? উঃ ৫০০০৲ টকা

সাঙ্কেতিক।

৪০। সাঙ্কেতিক দুই প্ৰকাৰৰ :—সৰল আৰু জটিল। এটা বস্তুৰ দাম জানিব পাৰিলে সেই দামৰ সমান সমান অংশ লই,

সেই জাতিৰ আন কোনো অমিশ্ৰ ৰাশিৰ দাম থিৰ কৰিবৰ সহজ উপায়ক সৰল সাঙ্কেতিক, আৰু মিশ্ৰ ৰাশিৰ দাম থিৰ কৰিবৰ সহজ উপায়ক জটিল সাঙ্কেতিক বোলে।

সৰল সাঙ্কেতিকৰ উদাহৰণ।

১ম প্ৰশ্ন। যদি ॥৵১০ কৈ ধানৰ মোণ হয়, তেন্তে ২৪৮ মোণৰ দাম কিমান ?

পাতন :— ১৲ টকাকৈ মোণ হলে	২৪৮৲
॥০ অনাকৈ মোণ হলে	১২৪৲
৵০ ,, ,, ,,	৩১৲
/০ ,, ,, ,,	১৫॥০
১০ গণ্ডাকৈ ,,	৭৸০
২৪৮ মোণৰ দাম	১৭৮।০

অন্য প্ৰকাৰৰ পাতন :— ২৪৮ মোণ

॥৵১০

১২৪৲

৩১৲

১৫॥০

৭৸০

২৪৮ মোণৰ দাম ১৭৮।০

২য় প্ৰশ্ন। ট. ১৪॥৵১২॥ কড়াকৈ তেলৰ মোণ হলে ৯৬৮ মোণৰ দাম কিমান ?

পাতন :— ১৲ টকাকৈ মোণ হলে	৯৬৮৲
	১৪
১৪৲ টকাৰ হিসাবে	১৩৫৫২৲
॥০ অনা ,,	৪৮৪৲
৵০ ,, ,,	১২১৲
১০ ,, ,,	৩০।০
২॥ ,, ,,	৭॥/০
৯৬৮ মোণৰ দাম	১৪১৯৪৸/০

অন্য প্ৰকাৰৰ পাতম :— ৯৬৮ মোণ
১৪॥৶১২॥

১৩৫৫২৲
৪৮৪৲
১২১৲
৩০।০
৭॥/০

৯৬৮ মোণৰ দাম ১৪১৯৪৸/০

জটিল সাঙ্কেতিক উদাহৰণ।

১ম প্ৰশ্ন। ১ মোণ বুট মাহৰ দাম ট. ৩৸৶১০ গণ্ডা হলে মো. ৩৬॥৮৸০ পোৱাৰ দাম কিমান ?

পাতন :— মো. ৩৬॥৮৸০
৩৸৶১০

১০৮৲	তিন টকা হিঃ ৩৬ মোণৰ দাম
১৮৲	আঠ অনা ,, ,, ,, ,,
৯৲	চাৰি ,, ,, ,, ,, ,,
৪॥০	দুই ,, ,, ,, ,, ,,
১৶০	দহ গণ্ডা ,, ,, ,, ,,

৩৬ মোণৰ দাম	১৪০॥৶০
॥০ সেৰৰ ,,	১৸৶ ৫
/৫ ,, ,,	।৶১৬।
/২॥ ,, ,,	৶১৮ ৶ কাক
/১। ,, ,,	/১৯৵/ কাক

৩৬॥৮৸০ পোৱাৰ দাম ১৪৩৷৶১৮৷৶ কাক

২য় প্ৰশ্ন। তেলৰ মোণে ট. ১৩॥/১০ গণ্ডা হলে, মো. ৯৪৫৸৮৷৶ ছটাকৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ— মো. ৯৪৫৸৮।৶০
১৩॥/১০

১২২৮৫৲ তেৰ টকা হিঃ ৯৪৫ মোণৰ দাম
৪৭২॥০ আঠ অনা ,, ,, ,, ,,
৫৯/০ এক অনা ,, ,, ,, ,,
২৯॥১০ দহ গণ্ডা ,, ,, ,, ,,

৯৪৫ মোণৰ দাম ১২৮৪৬/১০
॥০ সেৰৰ ,, ৬৸১৫
।০ ,, ,, ৩।৵৭॥
/৫ ,, ,, ১॥৶৩৸
/২॥ ,, ,, ৸/১১৸৵০
/॥৵ছটাকৰ,, ৶ ৭৸৶১০ তিল
/।/০ ,, ,, /১৩৸৶১৫ তিল

মো. ৯৪৫৸৮।৶০ দাম ১২৮৫৯৵১০ /৫ তিল

৩য় প্ৰশ্ন। যদি ট. ৩২৸৵ অনাকৈ ঘিউৰ মোণ হয়, তেন্তে ৫৬৪।৯।৵ৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ— মো. ৫৬৪।৯।৵০
৩২৸৵০

১১২৮৲ দুই টকা হিঃ ৫৬৪ মোণৰ দাম
১৬৯২০৲ ত্ৰিশ ,, ,, ,, ,, ,,
২৮২৲ আঠ অনা ,, ,, ,, ,,
১৪১৲ চাৰি ,, ,, ,, ,, ,,
৭০॥০ দুই ,, ,, ,, ,, ,,

৫৬৪ মোণৰ দাম ১৮৫৪১॥০
।০ সেৰৰ ,, ৮৶১০
/৫ ,, ,, ৪ /১৫
/২॥০,, ,, ২ ৻১৭॥
/১।০ ,, ,, ১ ৻৮৸
/॥৵০ ছটাকৰ ॥৪।৵ কাক

মো. ৫৬৪।৯।৵ৰ দাম ১৮৫৫৭।৵১৫॥৵ কাক

৪র্থ প্রশ্ন । ১ মোণ বৰৰ এঠাৰ দাম ট. ৬৪।৶১০ গণ্ডা হলে মো. ১৮৪৩২।৯॥৶০ ছটাকৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—মো. ১৮৪৩২।৯॥৶০
৬৪।৶১০

৭৩৭২৮ চাৰি টকা হিঃ ১৮৪৩২ মোণৰ দাম
১১০৫৯২০ ষাঠি ,, ,, ,, ,, ,,
৪৬০৮ চাৰি অনা,, ,, ,, ,,
২৩০৪ দুই ,, ,, ,, ,, ,,
১১৫২ এক ,, ,, ,, ,, ,,
৫৭৬ দহ গণ্ডা ,, ,, ,, ,,

১৮৪৩২ মোণৰ দাম ১১৮৮২৮৮

১৮৪৩২ মোণৰ দাম ১১৮৮২৮৮
।০ সেৰৰ ,, ১৬/১৭॥
/৫ ,, ,, ৮৻১৮৶
/২॥০ ,, ,, ৪৻৯।৵কাক
/১।০ ,, ,, ২৻৪॥৶ ,,
/॥৵০ ছটাকৰ,, ১৻২।/১০ তিল
/।/০ ,, ,, ॥১৵১৫ ,,

১১৮৮৩১৯॥৶১৩৶/৫ তিল

২০—উদাহৰণমালা ।

১ । ১ মোণৰ দাম ট. ১॥৶১০ হলে, ৯৫ মোণৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ১৬৩।১০

২ । ১ মোণৰ দাম ট. ২।৵১০ হলে, ২৪৮ মোনৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৫৯৬৶০

৩ । ১ মোণৰ দাম ট. ৪॥৵০ হলে, ৮৬২৫ মোণৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৩৯৮৯০॥৵০

৪। ট ৫৸৵১০ মোণ হলে, ৬১২ মোণৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ৩৬১৪॥৵০

৫। ট. ১১৸০ চেনিৰ মোণ হলে, ২৫৪ মোণৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ২৭৬১॥০

৬। ট. ১৪।৶১০ তেলৰ মোণ হলে, ১২৮ মোণৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ১৮৫২৲

৭। ১ মোণ ঘিউৰ দাম ট. ৩৮।৶৫ হলে, ৩২৮ মোণৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ১২৪৩৮॥৴০

৮। এটা বস্তুৰ দাম ট. ২৪।৵১২॥ হলে, তেনেকুৱা ৮১টা বস্তুৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ১৯৫৩৵০

৯। এক টোপোলা চাউলৰ দাম ট. ২॥৶১০ গণ্ডা হলে, ১৩৬ টোপোলাৰ দাম কিমান ?

উঃ ট ৩৬৯৸০

১০। এক থান কাপোৰৰ দাম ট. ২৮৸৵১২॥ হলে, ৬৪ থানৰ দাম কিমান ?

উঃ ট ১৮৫০॥০

১১। এ মোণ তেলৰ দাম ট. ১২॥০ হলে, ২৫।৫ সেৰৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ৩১৭৶০

১২। ১ মোণ পিতলৰ দাম ট. ২৭॥৵১৫ হলে, মো. ৫৬।২॥০ৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ১৫৬৫৶৸৶ কাক

১৩। এক মোণ বস্তুৰ দাম ট. ৩।৶১০ হলে, মো. ৭২॥৬।০ৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ২৫২৮।৶ কাক

১৪। এক মোণ ঘিউৰ দাম ট. ৩৬৸৫ হলে মো. ৪৮৩॥৫ সেৰৰ দাম কিমান ?

উঃ ট ১৭৭০০॥৫॥৵

১৫। এক মোণৰ দাম ট. ২২॥৵১৭॥ হলে, মো. ৪৮।৫ৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ১০৯৭৵১॥৴ কাক

১৬। এক মোণ বস্তুৰ দাম ট. ১৬৷৶১৹ গণ্ডা হলে, মো. ৩১৮৷৭॥০ৰ দাম কিমান? উঃ ট. ৫২৪৪৷৫॥৴ কাক

১৭। এক মোণৰ দাম ট. ৬৪৷৴০ হলে, মো. ৬৪৸০ সেৰৰ দাম কিমান? উঃ ট. ৪১৬৮৷১০

১৮। এক মোণৰ দাম ৮০॥৴০ হলে, মো. ৬৫৸৫ সেৰৰ দাম কিমান? উঃ ট. ৫৩১১৴১৫

১৯। এক মোণৰ দাম ট. ৭২৷৴১২॥ হলে, মো. ২৫৬৷৭॥০ ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ ট. ১৮৫৬৯॥৴১৭৸৶১০ তিল

২০। যদি এক মোণৰ দাম ট. ৫৪৸৴০ অনা হয়, তেন্তে মো. ৪৪৮॥৯৷৴০ ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ ট. ২৪৬২৪৷১৫॥৴ কাক

২১। এক মোণ বস্তুৰ দাম ট. ২৮॥৶১০ হলে, মো. ৮৫৯৩॥৪॥৶০ ছটাকৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ২৪৬৭৯৭৸৶১৸৶৫ তিল

২২। ট. ২৪৸/১২॥ কড়া জালুকৰ মোণ হলে, মো. ৭২৮৯৭৸৩৸০ পোৱাৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ১৮১১৬২৫৷/২৷৴১৫ তিল

২৩। এক মোণ বস্তুৰ দাম ট. ৪৯৷/৭॥ হলে, মো. ৭৯৬৮৯৷৬॥০ পোৱাৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ৩৯৩১৫৫১৸/১৯৸/১০ তিল

২৪। ট. ৩৫॥৶১৩৸ কড়া ঘিউৰ মোণ হলে, মো. ৮৭৯৮৫৷৮৸০ পোৱাৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ৩১৪৩৭৬২৲১৩৷/২॥ তিল

২৫। এক মোণ বস্তুৰ দাম ট. ৩৮॥৴১৫ হলে, মো. ৯৪৭৯২॥৯৷৴০ ছটাকৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ৩৬৬৫৮১২৸৭৸৴৫ তিল

২৬। এক মোণৰ দাম ট. ২৩৸৴০ হলে, মো. ৪৫৯৭৮৮॥৭৶০ ছটাকৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ১০৯৭৭৪৫৪॥৶১২৸/ কাঁক

ত্ৰৈৰাশিক।

৪১। নিৰূপিত তিনিটা ৰাশিৰে আন এটা ৰাশি উলিওৱাক ত্ৰৈৰাশিক বোলে। সেই নিৰূপিত তিনিটা ৰাশিৰ দুটা এক জাতিৰ আনটো আন জাতিৰ হব লাগে। উলিয়াব লাগিয়া ৰাশিটো নিৰ্দ্দিষ্ট অকল সৰীয়া ৰাশিৰ জাতীয় হয়।

৪২। অঙ্ক বহুৱাবৰ নিয়মঃ—ত্ৰৈৰাশিকৰ অকল সৰীয়া ৰাশিটো সদায় তৃতীয় স্থানত ৰাখিবা। যদি উত্তৰটো তৃতীয় ৰাশিতকৈ ডাঙ্গৰ হবলগীয়া দেখা, তেন্তে এজাতিৰ দুটা ৰাশিৰ ডাঙ্গৰটো দ্বিতীয় স্থানত বহুৱাবা। উত্তৰটো তৃতীয় ৰাশিতকৈ সৰু হবলগীয়া দেখিলে, এক জাতীয় ৰাশি দুটাৰ সৰুটো দ্বিতীয় স্থানত বহুৱাবা। তৃতীয় আৰু দ্বিতীয় ঠাইৰ অঙ্ক পাতন হলে, আন ৰাশিটো প্ৰথম ঠাইত বহুৱাবা।

৪৩। অঙ্ক কষিবৰ নিয়মঃ—প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় ৰাশি ভিন ভিন শ্ৰেণীত থাকিলে এক শ্ৰেণীলৈ আনা, আৰু তৃতীয় ৰাশি মিশ্ৰ হলে তলৰ শ্ৰেণীলৈ নিয়া। পাছে দ্বিতীয় আৰু তৃতীয়ৰ গুণফলক প্ৰথম ৰাশিৰে হৰণ কৰা। ভাগফলেই উত্তৰ হব। যদি তৃতীয় ৰাশিক কোনো শ্ৰেণীলৈ অনা হয়, তেনে হলে উত্তৰটো সেই শ্ৰেণীৰ হব।

১ম প্ৰশ্ন। যদি ২ গজ বনাতৰ দাম ৭৲ টকা হয়, তেনে হলে ৫ গজৰ দাম কিমান ?

গজ গজ টকা
২ : ৫ :: ৭৲
৫
২) ৩৫
উত্তৰ ১৭॥০

ইয়াত ২গজৰ দামতকৈ ৫ গজৰ দাম অৱশ্যে বেচি হব, এতেকে ৫ গজ দ্বিতীয় ঠাইত আৰু ২গজ প্ৰথম ঠাইত বহুৱা গল। পাছে দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় ৰাশিৰ গুণফল ৩৫ক প্ৰথম ৰাশি ২ৰে ভাগ কৰাত ১৭॥০ হল।

২য় প্ৰশ্ন ; যদি এনে সোধা যায়, ৫ গজ বনাতৰ দাম ট. ১৭॥০ হলে, ২ গজৰ দাম কিমান ? ইয়াত জনা গইছে, উত্তৰ ১৭॥০ টকাতকৈ কম হব। এতেকে ২ক ২য় ঠাইত আৰু ৫ক প্ৰথম ঠাইত বহুৱাই কাৰ্য্য কৰিব লাগে।

গজ গজ টকা
৫ : ২ :: ১৭॥০
২
৩৫) ৩৫
৭৲ টকা, উত্তৰ।

৩য় প্ৰশ্ন। যদি মো. ২॥৫তেলৰ দাম ট. ৩৯।৴০ হয়, তেনে হলে মো. ৪।২ সেৰৰ দাম কিমান ?

পাতন :—মোণ মোণ টকা
২॥৫ : ৪।২ :: ৩৯।৴০
৪০ ৪০ ১৬
১০৫ সেৰ ১৭২ সেৰ ৬৩০ অনা
৬৩০
৫১৬
১০৩২
১০৫) ১০৮৩৬০ (১০৩২ অনা
১০৫
৩৩৬ ১৬)১০৩২ অনা
৩১৫ ৬৪॥০ টকা উত্তৰ।
২১০
২১০
০

৪৩র্থ প্রশ্ন। যদি মো. ৭৬॥২।৶০ ছটাক চেনিৰ দাম ট. ৭৬৫॥/৯ পাই হয়, তেন্তে ট. ১০৬।০ অনাত কিমান চেনি পোৱা যাব ?

পাতন:—ট. ৭৬৫॥/৯ : ট. ১০৬।০ : : মো. ৭৬॥২।৶০

```
        ১৬              ১৬              ৪০
  ১২২৪৯ অনা       ১৭০৫ অনা       ৩০৬২ সেৰ
        ১২              ১২              ১৬
 ১৪৬৯৯৭ পাই     ২০৪০০ পাই     ৪৮৯৯৯ ছটাক
                                    ২০৪০০
                                  ১৯৫৯৯৬
                                 ৯৭৯৯৮০
                 ১৪৬৯৯৭)৯৯৯৫৭৯৬০০(৬৮০০ছ.
                             ৮৮১৯৮২
                             ১১৭৫৯৭৬
                             ১১৭৫৯৭৬
                                 ০
```

১৬) ৬৮০০ ছটাক
৪০) ৪২৫ সেৰ
১০ মোণ ২৫ সেৰ, উত্তৰ।

৪৪। যি ৰাশিৰে দুই নাইবা তাতকৈ অধিক ৰাশিক শেষ নথকাকৈ ভাগ কৰিব পাৰি তাক সাধাৰণ গুণনীয়ক কয়। যেনে:—৬, ৯, ১৫, এই তিনি ৰাশিৰ সাধাৰণ গুণনীয়ক ৩।

৪৫। যদি প্রথম আৰু দ্বিতীয় নাইবা প্রথম আৰু তৃতীয় ৰাশিত সাধাৰণ গুণনীয়ক আছে বুলি জানিব পাৰা, তেনে হলে তাৰে সেই সেই ৰাশিক ভাগ কৰা। পাছে দিয়া ৰাশিৰ সলনি সেই সেই ভাগফলেৰে কার্য্য কৰা।

১ম প্রশ্ন। যদি ৬৪ মোণ চাউলৰ দাম ১১২৲ টকা হয়, তেন্তে ৯০ মোণৰ দাম কিমান ?

মোণ	মোণ	টকা
~~৬৪~~	~~৯০~~	~~১১২~~
~~৪~~	৪৫	৭
২	৭	

২)৩১৫

উত্তৰ ১৫৭৷৷০ টকা

ইয়াত ৬৪ আৰু ১১২ক ১৬ৰে ভাগ কৰি পাছে ৪ আৰু ৯০ক ২ৰে ভাগ কৰা গল। তাত প্ৰথম, দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় স্থানত ক্ৰমে ২, ৪৫, আৰু ৭ ৰল।

২য় প্ৰশ্ন। যদি ৩৬ জন মানুহে ২০ দিনে কোনো এটা বন কৰিব পাৰে, তেনে হলে তাৰ দুগুণ এটা বন কিমান মানুহে ৮ দিনে কৰিব পাৰিব ?

এই প্ৰশ্নত চাব লাগে যে ৩৬ জনে এক দিনে যি বন কৰিব, তাৰ দুগুণ বন কৰিবলৈ অৱশ্যে ৭২ জনৰ আবশ্যক হব।

পাতন :—দিন দিন জন

~~৮~~ : ২০ : : ~~৭২~~

৯ ৯

১৮০ জন উত্তৰ।

২১—উদাহৰণমালা।

১। যদি ৭ গজ কাপোৰৰ দাম ট. ১৷৷১০ গণ্ডা হয়, তেন্তে ১২ গজৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ২৷৷৵০

২। ৩১ গজ কাপোৰৰ দাম ৬৲ টকা হলে, ৫৫ গজৰ দাম কিমান ? উঃ ১১৲ টকা

৩। যদি ১২ জন মানুহে ২০ দিনে কোনো এটা বন কৰিব পাৰে, তেন্তে ৩০ জনে কেই দিনে সেই বন কৰিব ? উঃ ৮ দিনে

৪। ১৬ গজ কাঁপোৰৰ দাম ২৫৲ টকা হলে, ৩৭ গজৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৫৭৸৴০

৫। যদি ৬৪ মোণ চেনিৰ দাম ৭৬৮৲ টকা হয়, তেনে হলে ৩৭৫৲ টকাত কিমান চেনি পাম ? উঃ মো. ৩১।০

৬। ট. ২১৯॥৵০ অনাত যদি মো. ৬।১সেৰ পিতল পোৱা যায়, তেন্তে ট. ৪৯৮৵০ অনাত কিমান পোৱা যাব ? উঃ মো. ১।৭

৭। ৯ মোণ মাটিমাহৰ দাম ট. ২২॥০ হলে, ২০ মোণৰ দাম কিমান ? উঃ ৫০৲ টকা

৮। ১৫ সেৰ চাউলৰ দাম ট. ১৵১৫ হলে, ২৫৲ টকাত কিমান চাউল পোৱা যাব ? উঃ ৮ মোণ

৯। ২৫ গজ কাপোৰৰ দাম ট. ১০৲ হলে, ৬৲ টকাত কিমান কাপোৰ পাম ? উঃ ১৫ গজ

১০। ২০ জন মানুহে ৮ দিনে যি বন কৰিব পাৰে, ১০ দিনে সেই কাম কেই জনে আদায় কৰিব ? উঃ ১৬ জন

১১। যদি কোনো মানুহৰ ৩৬৫ দিনৰ দৰমহা ৪৫০৲ টকা হয়, তেন্তে তাৰ ১৪৬ দিনৰ দৰমহা কিমান ? উঃ ১৮০৲ টকা

১২। কোনো মানুহে নিতৌ ৮ ঘণ্টাকৈ বুলি ২৫ দিনে যদি কোনো ঠাই পাব পাৰে, তেন্তে নিতৌ ১০ ঘণ্টাকৈ বুলি সেই ঠাই কেই দিনে পাব ? উঃ ২০ দিনে

১৩। ৮ পূৰা ৩ বিঘাৰ খাজানা ট. ২১৮৵০ হলে, ৩৫ পূৰা ১ বিঘা ৩ কঠা ৯ লোচাৰ খাজানা কিমান ? উঃ ট. ৮৮॥১৮ গণ্ডা

১৪। ৩৭ গজ কাপোৰৰ দাম ৬৬।৮ পাই হলে, ১০৭॥০ অনাত কিমান কাপোৰ পাম ? উঃ ৬০ গজ

১৫। যদি মো. ২।২।০ ছটাক তেলৰ দাম ট. ৩১৮০ হয়, তেনে হলে মো. ৫/৭ সেৰ তেলৰ দাম কিমান ? উঃ ৬৯৲ টকা

১৬। যেতিয়া বুট মাহৰ মোণে ট. ২॥০ তেতিয়া যি টকাৰে ৬০০ঘোড়াক খূৱাব পাৰি,যেতিয়া বুট মাহৰ মোণে ৩৲টকা তেতিয়া সেই টকাত কিমান ঘোড়াক খূৱাব পাৰিম ? উঃ ৫০০ ঘোড়া

১৭। ২৭ জন মানুহে ২৫ দিনে যি বন কৰিব পাৰে, কিমান মানুহে তাৰ দুগুণ এটা কাম ১৮ দিনে আদায় কৰিব ? উঃ ৭৫ জন

১৮। যদি /৯ সেৰ আলুৰ দাম ট· ১৷৶০ হয়, তেন্তে ৩৭৮৶০ অনাত কিমান আলু পাম ? উঃ মো. ৫০৷০

১৯। যদি ৩৬০ জন মানুহে ৩০ দিনে কোনো এটা আলি বান্ধিব পাৰে, তেন্তে তাৰ দুগুণ এটা আলি ৫৪০ জন মানুহে কেই দিনে বান্ধিব পাৰিব ? উঃ ৪০ দিন

২০। ৶৶০ অনাত ৬ সেৰ গাক্ষীৰ পালে মো. ২৷৭৷ৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ১৬৶১৫ গণ্ডা

২১। যদি ৪ সেৰ জলকীয়াৰ দাম ৶৵০ অনা হয়, তেন্তে ট. ৪২৷৵১০ গণ্ডাত কিমান জলকীয়া পাম ? উঃ মো. ৪৶৫

২২। ৫ পোণ তামোলৰ দাম ৷৶০ অনা হলে, ২ কাওণ ১০ পোণৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৫৶৮গ.

২৩। ৫ সেৰ পিতলৰ দাম ট. ৪/০ অনা হলে, মো. ২/৭৷০ পোৱাৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৭১/১০

২৪। যদি কোনোৱাই বছৰেকত ট. ৫৪৭৷০ আৰ্জে, তেনে হলে তাৰ ২২০ দিনৰ অৰ্জা ধন কিমান ? উঃ ৩৩০৲ টকা

২৫। ২৫ দিনে যি মানুহে ট. ৬২৷০ সাঁচিব পাৰে, তাৰ ২৩২ দিনৰ সঁচা ধন কিমান ? উঃ ৫৮০৲ টকা

২৬। যদি মো. ৪৮৷৷১ সেৰৰ দাম ট. ১৫১৷৵৫ হয়, তেন্তে মো. ৬৫৷৭৷ৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ২০৫।৭৷

২৭। মোণ ৫।২৷০।পোৱা ঘিউৰ দাম ট. ১৮২৷/১৭৷ হলে, ট. ২৬৯০৪৶৵২৷ কড়াত কিমান ঘিউ পোৱা যাব ? উঃ মো. ৭৮২৷৷৭৷

বৰ্গমূল ।

৪৬। কোনো ৰাশিক সেই ৰাশিৰে পূৰণ কৰিলে তাৰ বৰ্গ হয়। যেনে ঃ—২ক ২ৰে পূৰণ কৰিলে ৪ হয়। ২ৰ বৰ্গ ৪; এতেকে ৪ৰ বৰ্গমূল ২। এই দৰে ৯ৰ বৰ্গমূল ৩; ১৬ৰ বৰ্গমূল ৪; ২৫ৰ বৰ্গমূল ৫; ৩৬ৰ বৰ্গমূল ৬; ৪৯ৰ বৰ্গমূল ৭; ৬৪ৰ বৰ্গমূল ৮; ৮১ৰ বৰ্গমূল ৯; ১০০ৰ বৰ্গমূল ১০; ১২১ৰ বৰ্গমূল ১১; ১৪৪ৰ বৰ্গমূল ১২; ১৬৯ৰ বৰ্গমূল ১৩; ১৯৬ৰ বৰ্গমূল ১৪; ২২৫ৰ বৰ্গমূল ১৫; ২৫৬ৰ বৰ্গমূল ১৬ ইত্যাদি।

৪৭। বৰ্গমূল উলিওৱাত এককৰ অঙ্কৰ মূঁড়ৰ পৰা মাজৰ এটা এটা সাৰি এড়ি দি বিন্দুপাত কৰিব লাগে। বিন্দুৰ সংখ্যা যিমান বৰ্গমূলৰ অঙ্ক সংখ্যা সিমান।

১ম প্ৰশ্ন। ৫৩৫৮২৪ৰ বৰ্গমূল কিমান ?

```
  ৫৩৫৮২৪ ( ৭৩২ বৰ্গমূল।
  ৪৯
  ──────
১৪৩ ) ৪৫৮
      ৪২৯
      ─────────
১৪৬২ ) ২৯২৪
       ২৯২৪
       ─────
          ০
```

ইয়াত বাঁওফালৰ অংশত সকলোতকৈ ডাঙ্গৰ মূল ৭ থকা দেখিবলৈ পাও। এই ৭ সোঁফালে ৰাখি, তাৰ বৰ্গ ৪৯ সেই অংশৰ পৰা অন্তৰ কৰাত বাকি থাকিল ৪; ৪ৰ সোঁফালে ওপৰৰ পৰা আন অংশ ৫৮নমাই বহুৱাত ৪৫৮ হল। প্ৰথম মূলক দুগুণ কৰি ৪৫৮ৰ বাঁওফালে ৰথা হল। ৪৫৮ৰ ৮ এড়িলে ৪৫ থাকে; ৪৫ৰ মাজত প্ৰথম মূলৰ দুগুণ ১৪,৩ বেলিতকৈ বেচি ন থকাত সেই ৩ মূলৰ দ্বিতীয় ঠাইত আৰু ভাজক ১৪ৰ সোঁফালে বহুৱা হল। পাছে সেই মূল ৩ৰে ১৪৩ক পূৰণ কৰি, পূৰণফল ৪২৯ক ৪৫৮ৰ পৰা অন্তৰ কৰাত বাকি থাকিল ২৯। আন অংশ

২৪ নমাই এই ২৯ৰ সোঁফালে বহুৱাত ২৯২৪ হল। ইয়াৰ বাঁও-ফালে মূল ৭৩ক দুগুণ কৰি ১৪৬ বহুৱা হল। এতিয়া দেখা গল যে, ২৯২৪ৰ ৪ এড়িলে, যি ২৯২ থাকে, তাৰ মাজত ১৪৬,২ বেলি আছে। এই ২, মূল আৰু ভাজকৰ সোঁফালে বহুৱা হল। ন মূল ২ৰে ভাজক ১৪৬২ক পূৰণ কৰি, পূৰণফল ২৯২৪ৰ পৰা অন্তৰ কৰাত বাকি একো নৰল।

৪৮। ভাজ্যৰ একক অঙ্ক এড়ি দিলে যদি তাৰ মাজত ভাজক এবেলিও নে থাকে, নাইবা এবেলি থাকিলেও ভাজ্য-তকৈ বিয়োগ কৰিবলগিয়া ৰাশি ডাঙ্গৰ হয়, তেনে হলে মূল আৰু ভাজকৰ সোঁফালে শূন্য বহুৱাব লাগে। পাছে আন অংশ আনি ভাজ্যৰ সোঁফালে বহুৱাই কাৰ্য্য কৰিব লাগে।

২২—উদাহৰণমালা।

বৰ্গমূল উলিওৱা।

১। ১৯৬ ; ৬২৫ ; ১০২৪ ; ১২২৫ ; ২৯১৬ , ৩৯৬৯।

২। ৮৪৬৪ ; ৫৭৭৬ ; ৯০২৫ ; ১৫৬২৫ ; ৬৭০৮১।

৩। ৫৯০৪৯ ; ৫৮৫৬৪ ; ১৭৪৭২৪ ; ২৮৯৪৪৪ ; ৫৩১৪৪১

৪। ৫০২৬৮১০০ ; ৪২০২৯১০০১ ; ৭২৬৬১৫২৯।

২২—উত্তৰমালা।

১ ১৪ ; ২৫ ; ৩২ ; ৩৫ ; ৫৪ ; ৬৩।

২। ৯২ ; ৭৬ ; ৯৫ ; ১২৫ ; ২৫৯।

৩। ২৪৩ ; ২৪২ ; ৪১৮ ; ৫৩৮ ; ৭২৯।

৪। ৭০৯০ ; ২০৫০১ ; ৮৫২৩।

মৌখিক অঙ্ক।

দ্বিতীয় ভাগ।

মহাজনী আৰু বজাৰ হিসাব।

মোণ কষা।

গুৰুৰ পৰা লঘু।

(এক মোণৰ দাম জানা থাকিলে প্ৰতি ধাৰা বা পাল্লাৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম)

১। বোলয় যিমান টকা এমোণৰ দৰ।
টকা প্ৰতি দুই অনা ধাৰা পতি ধৰ॥
অনা প্ৰতি দহ কড়া গণ্ডায় দুই কাক।
কড়া প্ৰতি দহ তিল হাৰ জানিবাক॥

অৰ্থ। এক মোণ বস্তুৰ যিমান দৰ, তাৰ প্ৰতি টকায় দুই অনা, প্ৰতি অনায় আধা পয়সা, প্ৰতি গণ্ডায় দুই কাক আৰু প্ৰতি কড়ায় দহ তিল ধৰিলে এক ধাৰাৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ৫০৲ টকা দৰৰ এঠাৰ মোণ হলে ৩ ধাৰাৰ দাম কিমান?

	৫০
	৵০
এক ধাৰাৰ দাম	৬৷০
	৩
তিন ধাৰাৰ দাম	১৮৸০

২য় প্ৰশ্ন। ৸৵০ মোণ হলে ১ ধাৰাৰ দাম কিমান?

অনা প্ৰতি	৲২॥
	১৪
এক ধাৰাৰ দাম	⁄১৫

৩য় প্ৰশ্ন। ১ মোণ ধানৰ দাম ট. ২৵১২॥ হলে ১ ধাৰাৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—টকা প্ৰতি ৵ অনা হিঃ ২৲ টকাত ।০
অনা ,, ৻২॥ কড়া ,, ৵০ অনাত ৻৫
গণ্ডা ,, ৻৻৵কাক ,, ৻১২ গণ্ডাত৻১॥
কড়া ,, ৻৻১০ তিল ,, ॥কড়াত৻৻/কাক
এক ধাৰাৰ দাম ।৬॥/কাক

(এক মোণৰ দাম জানা থাকিলে আঢ়ই সেৰৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

২। এমোণ বস্তুৰ দাম যত টকা হয়।
আঢ়ই সেৰে তত অনা জানিবা নিশ্চয়॥
ধৰিবা যিমান সিকি পয়সা সিমান।
অনা প্ৰতি পাঁচকড়া ইথে নাহি আন॥
গণ্ডা প্ৰতি এক কাক কড়ায় পাঁচ তিল।
দহ পোৱাৰ দৰ হয় এই দৰে মিল।

অৰ্থ। এক মোণৰ যিমান দৰ তাৰ প্ৰতি টকায় এক অনা, প্ৰতি সিকিত এক পয়সা, প্ৰতি অনাত ৻১। পাঁচ কড়া, প্ৰতি গণ্ডাত এক কাক আৰু প্ৰতি কড়াত পাঁচ তিল ধৰিলে আঢ়ই সেৰৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ৩৮৲ টকা ঘিউৰ মোণ হলে /২॥ সেৰৰ দাম কিমান ?

টকা প্ৰতি /০ অনা হিসাবে ৩৮৲ টকাত ৩৮ অনা ; ৩৮ অনাত ট. ২।৵০ উত্তৰ।

২য় প্ৰশ্ন। ২৫৲ টকা জালুকৰ মোণ হলে /৭॥ সেৰৰ দাম কিমান ?

৩ আঢ়ুয়ে ৭॥,

২৫৲ টকা প্ৰতি ২৫ অনা, ট. ১॥৴০

/৭॥ সেৰৰ দাম ৪॥৶০

৩য় প্ৰশ্ন। ৸৶০ অনা চাউলৰ মোণ হলে /২॥ সেৰৰ দাম কিমান?

১৫ অনা প্ৰতি ৭৫ কড়া; ৭৫ কড়াত ৻১৮৸

৪ৰ্থ প্ৰশ্ন। ১ মোণ চেনিৰ দাম ট. ১২৸৵৬৷ হলে /২॥ সেৰৰ দাম কিমান?

পাতনঃ—টকা প্ৰতি /০ অনা হিঃ ১২৲ টকাত ৸০

সিকি ,,	৻৫	গণ্ডা ,,	৸০	সিকিত	৻১৫
অনা ,,	৻১৷	কড়া ,,	৵০	অনাত	৻২॥
গণ্ডা ,,	৻৻৴	কাক ,,	৻৬	গণ্ডাত	৻৷৵ কাক
কড়া ,,	৻৻৫	তিল ,,	৻৷	কড়াত	৻৻৫ তিল
		/২॥ সেৰৰ দাম			৸১৭৸৵৫ তিল

(এক মোণৰ দাম জানা থাকিলে প্ৰতি সেৰৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

৩। খৰিদ কৰিবা মোণ দিয়া যত টকা।
টকা প্ৰতি আঠ গণ্ডা সেৰে কৰা লেখা॥
অনা প্ৰতি দুই কড়া গণ্ডায় আঠ তিল।
কড়া প্ৰতি দুই তিল মোণ কষাৰ মিল।

অৰ্থ। ১ মোণ বস্তুৰ যিমান দৰ তাৰ প্ৰতি টকাত আঠ গণ্ডা, প্ৰতি অনাত দুই কড়া, প্ৰতি গণ্ডাত আঠ তিল আৰু প্ৰতি কড়াত দুই তিল ধৰিলে এক সেৰৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ৪৲ টকা চাউলৰ মোণ হলে ৭ সেৰৰ দাম কিমান?

টকা প্ৰতি ৫৮ গণ্ডা হিঃ ৪৲ টকাত ৴১২ গ.

৭ সেৰৰ দাম ॥৶৪ গ.

২য় প্ৰশ্ন। ৷৵০ অনা মোণ হলে ।৩ সেৰৰ দাম কিমান? অনা প্ৰতি ৻৷ কড়া হিঃ ৷৵০ অনাত ২৪ কড়া; ২৪ কড়াত ৻৬গণ্ডা
১৩

।৩ সেৰৰ দাম ৶১৮গণ্ডা

৩য় প্ৰশ্ন। ১ মোণৰ দাম ট. ২॥৵১২॥ হলে ১ সেৰৰ দাম কিমান?

পাতন ঃ—টকা প্ৰতি ৫৮ গণ্ডা হিঃ ২৲ টকাত ৻১৬ গ.
অনা ,, ৻৷ কড়া ,, ॥৵০ অনাত ৻৫ গ.
গণ্ডা ,, ৻৻৮ তিল ,, ৻১২ গণ্ডাত ৻৷১৬ তিল
কড়া ,, ৻৻২ তিল ,, ৻৷ কড়াত ৻৻৪ তিল
১ সেৰৰ দাম ৴১।৴ কাক

(এক মোণৰদাম জানা থাকিলে ১ পোৱাৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

৪। মোণে পতি যত টকা হইবেক দৰ।
পোৱা প্ৰতি দুগুণ গণ্ডা অনায় দুকাক ধৰ।
গণ্ডা প্ৰতি দুই তিল ধৰা সযতন।
কড়া প্ৰতি আধা তিল কৰিবা গ্ৰহণ।

অৰ্থ। এক মোণ বস্তুৰ দাম যিমান, তাৰ টকা প্ৰতি দুই গণ্ডা, অনা প্ৰতি দুই কাক, গণ্ডা প্ৰতি দুই তিল আৰু কড়া প্ৰতি আধা তিল ধৰিলে পোৱাৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ৩২৲ টকা ঘিউৰ মোণ হলে ৩ পোৱাৰ দাম কিমান ?

টকা প্ৰতি ৲২ গণ্ডা হিঃ ৩২৲ টকাত৬৪গণ্ডা ; ৬৪গণ্ডাত৶৪গ.

৩ পোৱাৰ দাম ॥/১২গ.

২য় প্ৰশ্ন। ধানৰ মোণে ৸/০ অনা হলে ৯ পোৱাৰ দাম কিমান ?

অনা প্ৰতি ৲৲৴ কাক হিঃ ৸/ অনাত ২৬ কাক ; ২৬ কাকে
৲১॥৴ কাক
৯

৯ পোৱাৰ দাম ৲১৪॥৴ কাক

৩য় প্ৰশ্ন। ১ মোণ মাটি মাহৰ দাম ট. ৩৸/১৭॥ হলে ১ পোৱাৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—টকা প্ৰতি ৲২ গণ্ডা হিঃ ৩৲ টকাত ৲৬ গ.
অনা ,, ৲৲৴ কাক ,, ৸/০ অনাত ৲১॥৴ কাক
গণ্ডা ,, ৲৲২ তিল ,, ৲১৭ গণ্ডাত ৲৲/১৪ তিল
কড়া ,, ৲৲॥ আধা তিল ,, ৷॥ কড়াত ৲৲১ তিল
১ পোৱাৰ দাম ৲৭॥৶১৫ তিল

(১ মোণৰ দাম জনা থাকিলে ১ ছটাকৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

৫। প্ৰতি মোণে যত টকা হইবেক দৰ।
টকা প্ৰতি দুই কড়া ছটাক প্ৰতি ধৰ॥
অনা প্ৰতি দহ তিল গণ্ডায় আধা তিল।
মনত ৰাখিলে অঙ্ক নহয় অমিল॥

অৰ্থ। এক মোণ বস্তুৰ দাম যিমান, তাৰ টকা প্ৰতি দুই কড়া, অনা প্ৰতি দহ তিল, গণ্ডা প্ৰতি আধা তিল ধৰিলে এক ছটাকৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ১ মোণ তেলৰ দাম ১৬৲ টকা হলে ১১ ছটাকৰ দাম কিমান ?

টকা প্ৰতি ⁄।। কড়া হিঃ ১৬৲ টকাত ৩২ কড়া ; ৩২ কড়াত ⁄৮ গণ্ডা

১১

॥⁄০ ছটাকৰ দাম ।৮ গণ্ডা

২য় প্ৰশ্ন। ৸৵০ অনা মোণ হলে ১ ছটাকৰ দাম কিমান ?

অনা প্ৰতি ⁄⁄১০ তিল হিঃ ৸৵০ অনাত ১৪১ তিল ; ১৪০ তিলে ⁄।⁄ কাক, এক ছটাকৰ দাম।

৩য় প্ৰশ্ন। ট ৪।৵১০ গণ্ডাত যদি ১ মোণ লোণ পোৱা যায়, তেন্তে ১ ছটাকৰ দাম কিমান ?

পাতন :—টকা প্ৰতি ⁄।। কড়া হিঃ ৪ টকাত ⁄২ গ.

অনা ,, ⁄⁄১০ তিল ,, ।৵০ অনাত ⁄⁄⁄ কাক

গণ্ডা ,, ⁄⁄।। তিল ,, ⁄১০ গণ্ডাত ⁄⁄৫ তিল

এক ছটাকৰ দাম ⁄২⁄৫ তিল

(এক মোণৰ দাম জানা থাকিলে, আধা পোৱা, এক পোৱা আৰু এক ছটাকৰ দাম উলিয়াবৰ সহজ নিয়ম।)

৬। মোণৰ দামৰ বাঁৱে আলেফ্ মাত্ৰ দিলে।
আধা পোৱাৰ দাম লৰা ততালিকে মিলে॥
আধা পোৱাৰ দুনা দাম পোৱাত ধৰিবা।
আধা পোৱাৰ আধা দাম ছটাকত নিবা॥

অৰ্থ। ১ মোণৰ দাম যিমান টকা চোক পোণ গণ্ডা হব, বাঁৱে আলেফ্ (⁄এই চিনৰ নাম আলেফ্) দিলে আধা পোৱাৰ দাম সিমান গণ্ডা কড়া কাক তিল হব। আধা পোৱাৰ দামৰ দুনা ললে এক পোৱাৰ আৰু আধা ললে এক ছটাকৰ দাম ওলাব। যেনে :—১ মোণৰ দাম, ট. ১৪॥৵১০ হলে আধা

পোৱাৰ দাম ৻১৪॥৶১০ তিল। এক পোৱাৰ দাম ⁄৯।⁄ কাক। এক ছটাকৰ দাম ৻৭।⁄৫ তিল।

(এক মোণৰ দাম জানা থাকিলে ১ তোলাৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

৭। মোণে পতি ইমান দৰ তোলাত কিবা কোৱা ?
টকা প্ৰতি এক কাক বাৰ তিল লোৱা ॥
অনা প্ৰতি দুই তিন পযসায় আধা তিল।
মোণ দৰে তোলাৰ দাম এই দৰে মিল ॥

অৰ্থ। এক মোণৰ দাম যিমান টকা, এক তোলাৰ দাম সিমান এক কাক বাৰ তিল, যিমান অনা এক তোলাৰ দাম সিমান দুই তিল, আৰু যিমান পয়সা এক তোলাৰ দাম সিমান আধা তিল হয়।

১ম প্ৰশ্ন। ১ মোণ ঘিউৰ দাম ৪০৲ টকা ; ১ তোলাৰ দাম কিমান ?

⁄১২ তিল
৪০
এক তোলাৰ দাম ৻৪ গণ্ডা

২য় প্ৰশ্ন। ১ মোণৰ দাম ট. ৫৸৶০ হলে ৩ তোলাৰ দাম কিমান ?

পাতন :—টকা প্ৰতি ৻৻⁄১২ তিল হিঃ ৫৲ টকাত ৻॥ কড়া
অনা ,, ৻৻২ তিল ,, ৸৶০ অনাত ⁄৮ তিল
এক তোলাৰ দাম ৻॥⁄৮ তিল
৩
তিন তোলাৰ দাম ৻১৸৪ তিল

১—উদাহৰণমালা।

(দ্বিতীয় ভাগত থকা উদাহৰণমালাৰ প্ৰশ্ন বিলাক মুখে মুখে সোধা যুগুত।)

১। ২০৲ টকা মোণ হলে ১ ধাৰাৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ২॥০

২। ৩৬৲ ,, ,, ,, ১ ,, ,, ,, উঃ ট. ৪॥০

৩। ২২৲ ,, ,, ,, ৴২॥সেৰৰ ,, ,, উঃ ট. ১৷৵০

৪। ৯৬৲ ,, ,, ,, ৴২॥ ,, ,, ,, উঃ ট. ৬৲

৫। ১৮৲ ,, ,, ,, ৴১ ,, ,, ,, উঃ ৷৶৪ গ.

৬। ৩২৲ ,, ,, ,, ৴১ ,, ,, ,, উঃ ৸১৬ গ.

৭। ২৫৲ ,, ,, ,, ৴১ ,, ,, ,, উঃ ॥৵০

৮। ৩৮৲ ,, ,, ,, ৴১ ,, ,, ,, উঃ ৸৶৪ গ.

৯। ১২৲ ,, ,, ,, ৴৷০পোৱাৰ,, ,, উঃ ৴৪ গ.

১০। ১০৲ ,, ,, ,, ৴৸০ ,, ,, ,, উঃ ৶০

১১। ২৫৲ ,, ,, ,, ॥০ ,, ,, ,, উঃ ৷৴০

১২। ২৪৲ ,, ,, ,, ৴৵০ছটাকৰ , ,, উঃ ৪ গ.

১৩। ৩০৲ ,, ,, ,, ॥৶০ ,, ,, ,, উঃ ॥৫ গ.

১৪। ৮৲ ,, ,, ,, ৪ তোলাৰ ,, ,, উঃ ৻৩৶৪তিল

১৫। ৸৶০অনা ,, ,, ৩ ধাৰাৰ ,, ,, উঃ ৷৴১২॥

১৬। ৸৵০ ,, ,, ,, ১ ,, ,, ,, উঃ ৴১৫ গ.

১৭। ৸০ ,, ,, ,, ৴২॥সেৰৰ ,, ,, উঃ ৻১৫ গ.

১৮। ৸৴০ ,, ,, ,, ৴১ ,, ,, ,, উঃ ৻৬॥

১৯। ॥৶০ ,, ,, , ৴৷পোৱাৰ ,, ,, উঃ ৻১৷৵কাক

২০। ॥৵০ ,, ,, ,, ৴০ছটাকৰ ,, ,, উঃ ৻৷৴.কাক

২১। ট.২॥৵০ ,, ,, ১ ধাৰাৰ ,, ,, উঃ ৷৴৫ গ.

২২। ৩৸৵১২॥ ,, ,, ১ ,, ,, ,, উঃ ৶১৬॥৴ কা.

২৩। ট.৪॥৴১০ ,, ,, ১ ,, ,, ,, উঃ ॥৴৩৸ কড়া

২৪। ট.৫॥৵০ ,, ,, ৴৩ সেৰৰ ,, ,, উঃ ৷৵১৫

২৫। ট.২৸৶০ মোণ হলে /২॥ সেৰাৰ দাম কিমান? উঃ ৶১৭॥

২৬। ট.১॥/০ ,, ,, /৭॥ ,, ,, ,, উঃ।১৩৸

২৭। ট.৩।৶০ ,, ,, /১ ,, ,, ,, উঃ /৭ গ.

২৮। ট.১৫৸৶০,, ,, /॥পোৱাৰ ,, ,, উঃ ৴৩॥

২৯। ট ৩২॥০ ,, ,, /৯ সেৰৰ ,, ,, উঃ ট.৭।/০

৩০। ট.২৭॥০ ,, ,, ।৪ ,, ,, ,, উঃ ট.৯॥৶০

৩১। ট.৩৭॥০ ,, ,, ।২ ,, ,, ,, উঃ ট. ১১।০

৩২। ট.১২॥০ ,, ,, ।২॥০ ,, ,, ,, উঃ ট.৩৸৶১০

৩৩। ট. ৬।০ ,, ,, ।৬।০ ,, ,, ,, উঃ ট.২॥১২॥

৩৪। ট. ৭॥০ ,, ,, ॥২॥০ ,, ,, ,, উঃ ট.৪৴১০

৩৫। চাউলৰ মোণে ট. ৩৶০ হলে ॥৭॥ পোৱাৰ দাম কিমান? উঃ ট. ২৶৭॥

৩৬। বুট মাহৰ মোণে ট. ৪।৶০ হলে ॥৯ সেৰৰ দাম কিমান? উঃ ট. ৩৶১৫ গ.

৩৭। জহা চাউলৰ মোণে ট. ২॥০ হলে ৸৮৸ পোৱাৰ দাম কিমান? উঃ ট. ২।৶১৫

৩৮। ধানৰ মোণে ৸৴ অনা হলে মো. ২৩।৮ সেৰৰ দাম কিমান? উঃ ট. ১৯৶১৫

৩৯। আলুৰ মোণে ট. ১।০ হলে মো. ৬০॥৭ সেৰৰ দাম কিমান? উঃ ট. ৭৫৸/১০

৪০। সৰিয়হৰ মোণে ট. ২॥৶০ হলে মো. ২৪/৭৷৷০ পোৱাৰ দাম কিমান? উঃ ৬৩।৴১৭॥

৪১। বুট মাহৰ মোণে ট. ৩॥০ হলে ৫০॥০ সেৰৰ দাম কিমান? উঃ ট. ১৭৬৸০

৪২। কপাহৰ মোণে ট. ১৬।০ হলে মো. ৩॥৫ সেৰৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৫৮৸৵১০

৪৩। তেলৰ মোণে ট. ১১।০ হলে মো. ৮/৫ সেৰৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৯১।৵১০

৪৪। চেনিৰ মোণে ট. ১২॥০ হলে মো. ২॥৭॥০ পোৱাৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৩৩॥/১০

৪৫। পিতলৰ মোণে ট. ৩১।০ হলে মো. ২।০ সেৰৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ৭০।/০

মোণ কষা।

লঘুৰ পৰা গুৰু।

(এক সেৰৰ দাম জানা থাকিলে এক মোণৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

৮। খৰিদ কৰিবা সেৰ দিয়া যত কড়া।
কড়া প্ৰতি আধা অনা এক মোণে ধৰা॥
গণ্ডা প্ৰতি ডুই অনা পয়সায় দহ অনা।
অনা প্ৰতি আঢ়ই টকা মোণৰ দাম জানা॥

অৰ্থ। এক সেৰৰ দাম যিমান, তাৰ কড়া প্ৰতি ডুই পয়সা। গণ্ডা প্ৰতি ডুই অনা, পয়সা প্ৰতি দহ অনা আৰু অনা প্ৰতি আঢ়ই টকা ধৰিলে এক মোণৰ দাম পোৱা যায়। যেনে ঃ—

১ সেৰ ধানৰ দাম ৫। কড়া হলে এক মোণৰ দাম ৫ আধা অনাত ৵১০ গণ্ডা হব।

১ সেৰ আলুৰ দাম ৴১৫ গণ্ডা হলে ১ মোণৰ দাম ১৫ ডুগুণে ৩০ অনা অৰ্থাৎ ১৸৵০ অনা হব।

১ সেৰ চেনিৰ দাম ৶০ অনা হলে ১ মোণৰ দাম ৩ আঢ়য়ে ৭॥০ টকা হব।

১ম প্ৰশ্ন। ১ সেৰ চাউলৰ দাম ৵/১৭॥ হলে ১ মোণৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—অনা প্ৰতি ২॥০ টকা. হিঃ ৵০ অনাত ৫৲
গণ্ডা ,, ৵ অনা ,, ৻১৭ গণ্ডাত ২৵০
কড়া ,, ৻১০গণ্ডা ,, ৻॥কড়াত /০
এক মোণৰ দাম ৭৶০

(পোৱাৰ দাম জানা থাকিলে এক মোণৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

৯। পোৱা প্ৰতি এক টকা যদি হয় দৰ।
এক শত ষাঠি টকা মোণে পতি ধৰ॥
অনা প্ৰতি দহ টকা গণ্ডায় আঠ অনা।
কড়া প্ৰতি দুই অনা ভাল দৰে জানা॥

অৰ্থ। ১ পোৱাৰ দাম ১৲ টকা হলে ১ মোণৰ দাম ১৬০৲ টকা, এক অনা হলে মোণৰ দাম ১০৲ টকা, এক গণ্ডা হলে মোণৰ দাম আঠ অনা, আৰু এক কড়া হলে এক মোণৰ দাম দুই অনা হব।

১ম প্ৰশ্ন। ১ পোৱা মুগা সূতাৰ দাম ট. ২।/১২॥ হলে ১ মোণৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—টকা প্ৰতি ১৬০৲ টকা হিঃ ২৲ টকাত ৩২০৲
অনা ,, ১০৲ ,, ,, ।/০ অনাত ৫০৲
গণ্ডা ,, ॥০ অনা ,, ৻১২গণ্ডাত ৬৲
কড়া ,, ৵০ ,, ,, ৻॥ কড়াত ।০
এক মোণৰ দাম ৩৭৬।০

(•এক ছটাকৰ দাম জানা থাকিলে এক মোণৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

১০। এক সিকি দৰ যদি ছটাকৰ হয়।
এক শত ষাঠি টকা মোণত নিশ্চয়॥
অনায় চল্লিশ টকা গণ্ডায় দুই টকা।
কড়া প্রতি আঠ অনা মোণে কৰা লেখা॥

অৰ্থ। ছটাকৰ দাম ১ সিকি হলে মোণত ১৬০৲ টকা, এক অনা হলে ৪০৲ টকা, ১ গণ্ডা হলে ২৲ টকা, আৰু ৴ কড়া হলে আঠ অনা হব। যেনে:—

১ ছটাকৰ দাম ৸০ সিকি হলে ১ মোণৰ দাম ৩ গুণ ১৬০৲ টকা অৰ্থাৎ ৪৮০৲ টকা হব।

১ ছটাকৰ দাম ৵০ অনা হলে ১ মোণৰ দাম ২ গুণ ৪০৲ টকা অৰ্থাৎ ৮০৲ হব।

১ ছটাক ঘিউৰ দাম ৻১৬ গণ্ডা হলে ১ মোণৰ দাম ১৬ গুণ ২৲ টকা অৰ্থাৎ ৩২৲ টকা হব।

১ম প্রশ্ন। ১ ছটাক বস্তুৰ দাম অ. ৸৶১২॥; ১ মোণৰ দাম কিমান?

পাতনঃ—সিকি প্রতি	১৬০৲ টকা	হিঃ	৸০	সিকিত	৪৮০৲
অনা "	৪০৲ "	"	৶০	অনাত	১২০৲
গণ্ডা "	২৲ "	"	৻১২	গণ্ডাত	২৪৲
কড়া "	॥০ অনা "		৻॥	কড়াত	১৲
				এক মোণৰ দাম	৬২৫৲

(এক তোলাৰ দাম জানা থাকিলে এক মোণৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

১১। তোলাৰ দাম অনা হলে মোণে দুশ টকা।
কড়া প্ৰতি দহ মহা গণ্ডায় দহ টকা॥

অৰ্থ। এক তোলাৰ দাম যিমান তাৰ প্ৰতি অনাত দুশ টকা, প্ৰতি গণ্ডাত দহ টকা আৰু কড়া প্ৰতি আঢ়ই টকা ধৰিলে ১ মোণৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ১ তোলা বস্তুৰ দাম ৵১৩৮ কড়া হলে ১ মোণৰ দাম কিমান?

পাতন ঃ—অনা প্ৰতি	২০০৲ টকা	হিঃ	৵০	অনাত	৪০০৲
গণ্ডা	,,	১০৲ ,,	,,	৻১৩	গণ্ডাত	১৩০৲
কড়া	,,	২॥ ,,	,,	৻৴	কড়াত	৭॥০
				এক মোণৰ দাম		৫৩৭॥০

২—উদাহৰণমালা।

১। ১সেৰ চেনিৰ দাম।/০, ১ মো. দাম কিমান? উঃ ট. ১২॥০
২। ১সেৰ তেলৰ দাম ॥/০ ; ,, ,, উঃ ট. ২২॥০
৩। ১সেৰ মণ্ডমাহৰ দাম ৻১৩ গ. ; ,, ,, উঃ ট. ১॥৵০
৪। ১পোৱাৰ দাম ৪৲ টকা ; ,, ,, উঃ ট. ৬৪০৲
৫। ১পোৱাৰ দাম ৸৵০ অনা ; ,, ,, উঃ ট. ১৪০৲
৬। ১পোৱাৰ দাম ৻১৫ গণ্ডা ; ,, ,, উঃ ট. ৭॥০
৭। ১পোৱাৰ দাম ৻১৮ গণ্ডা ; ,, ,, উঃ ট. ৯৲
৮। ১পোৱাৰ দাম ৻৲ কড়া ; ,, ,, উঃ।৵০অনা
৯। ১ছটাকৰ দাম ৩ সিকি ; ,, ,, উঃ ৪৮০৲টকা
১০। ১ছটাকৰ দাম ৩ অনা ; ,, ,, উঃ ১২০৲টকা
১১। ১ছটাকৰ দাম ৻১৫ গণ্ডা ,, ,, উঃ ৩০৲টকা
১২। ১ছটাক চাউলৰ দাম ৻৲ক. ; ,, ,, উঃ ট. ১॥০
১৩। ১তোলা আফিঙৰ দাম।৶ ; ,, ,, উঃ ১৪০০৲টকা

১৪ ।· ১তোলা বস্তুৰ দাম ॥৵অনা; ১মো.দাম কিমান ? উঃ২০০০৲টকা
১৫ । ১তোলাৰ দাম ৻১০ গণ্ডা ; „ „ উঃ ১০০৲ টকা
১৬ । ১তোলাৰ দাম ৻॥ কড়া ; „ „ উঃ ৫৲ টকা
১৭ । ১সেৰ সৰিয়হৰ দাম ৵১২॥ ; „ „ উঃ ট. ৬॥/০
১৮ । ১সেৰ আলুৰ দাম ৶৬। কড়া ; „ „ উঃ ট. ৮।১০
১৯ । ১সেৰ চেনিৰ দাম ।১৭॥কড়া ; „ „ উঃ ট. ১২৶০
২০ । ১সেৰ ঘিউৰ দাম ৸/১০ গণ্ডা ; „ „ উঃ ট. ৩৩৸০
২১ । ১সেৰ তূলাৰ দাম ।৶১৭॥ক. ; „ „ উঃ ট.১৯॥৶০
২২ । ১পোৱা পিতলৰ দাম ৶১৩৸ ; „ „ উঃ ট.৩৬৸৵০
২৩ । ১পোৱা বস্তুৰ দাম /২॥কড়া ; „ „ উঃ ট. ১১।০
২৪ । ১পোৱা শূতাৰদাম ।১১ক.; „ „ উঃ ট. ৪৫॥৵০
২৫ । ১পোৱা ঘিউৰ দাম৶১২॥ক. ; „ „ উঃ ট. ৩৬।০
২৬ । ১ছটাকৰ দাম ॥১২॥কড়া ; „ „ উঃ ট. ৩৪৫৲
২৭ । ১ছটাকৰ দাম॥৵১৫গণ্ডা ; „ „ উঃ ট. ৪৩০৲
২৮ । ১তোলাৰ দাম ৻১২॥কড়া; „ „ উঃ ট. ১২৫৲
২৯ । ১তোলাৰ দাম ৵৫ গণ্ডা ; „ „ উঃ ট. ৪৫০৲
৩০ । ১ তোলা আফিঙৰ দাম ।৵১৭॥ „ „ উঃ ট.১৩৭৫৲

সেৰকষা ।

গুৰুৰ পৰা লঘু ।

(এক সেৰৰ দাম জানা থাকিলে এক ছটাকৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম ।)

১২ খৰিদ কৰিবা সেৰ দিয়া যত টকা ।
টকা প্ৰতি এক অনা ছটাকৰ লেখা ॥

অনা প্ৰতি পাঁচ কড়া গণ্ডায় এক কাক।
কড়া প্ৰতি পাঁচ তিল হাৰ জানিবাক॥

অৰ্থ। যিমান টকা সেৰ ছটাকৰ দাম সিমান অনা, যিমান অনা সেৰ ছটাকৰ দাম সিমান পাঁচ কড়া, যিমান গণ্ডা সেৰ ছটাকৰ দাম সিমান কাক, আৰু যিমান কড়া সেৰ ছটাকৰ দাম সিমান পাঁচ তিল হয়।

১ম প্ৰশ্ন। মুগা সূতাৰ সেৰে ৮৲ টকা হলে ৩ ছটাকৰ দাম কিমান?

টকা প্ৰতি /০ অনা হিসাবে ৮৲ টকাত ॥০ অনা, এতেকে ৩ ছটাকৰ দাম ১॥০ টকা।

২য় প্ৰশ্ন। ১ সেৰ ঘিউৰ দাম ৸৵০ অনা হলে ৫ ছটাকৰ দাম কিমান?

অনা প্ৰতি ৻১। কড়া হিসাবে ৸৵০ অনাত ৭০ কড়া;
৭০ কড়াত ৻১৭॥ কড়া

৫ ছটাকৰ দাম ।৭॥ কড়া

৩য় প্ৰশ্ন। সেৰে ৻১৫ গণ্ডা হলে ৭ ছটাকৰ দাম কিমান?

গণ্ডা প্ৰতি / কাক হিসাবে ৻১৫ গণ্ডাত ৻৶৴ কাক এক ছটাকৰ দাম, এতেকে ৭ ছটাকৰ দাম ৻৬॥/ কাক।

৪ৰ্থ প্ৰশ্ন। ১ সেৰ চাহৰ দাম ট. ২।৵১২॥; এক ছটাকৰ দাম কিমান?

পাতনঃ—টকা প্ৰতি /০ অনা হিঃ ২৲ টকাত ৵০
অনা ,, ৻১। কড়া ,, ।৵০ অনাত ৻৭॥
গণ্ডা ,, ৻৻/ কাক ,, ৻১২ গণ্ডাত ৻৶
কড়া ,, ৻৻৫ তিল ,, ৻॥ কড়াত ৻৻১০ তিল

এক ছটাকৰ দাম ৵৮।১০ তিল

(এক সেৰৰ দাম জানা থাকিলে এক তোলাৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।

১৩। সেৰত যিমান টকা তোলাত কিমান ?
টকা প্ৰতি চাৰি গণ্ডা না ভাবিবা আন ॥
অনা প্ৰতি এক কড়া গণ্ডায় চাৰি তিল।
কড়া প্ৰতি এক তিল জানিবা সুশীল ॥

অৰ্থ। সেৰৰ দাম যিমান তাৰ প্ৰতি টকাত ৻৪ গণ্ডা, প্ৰতি অনাত ১ কড়া, প্ৰতি গণ্ডাত ৻৻৪ তিল, আৰু প্ৰতি কড়াত ৻৻১ তিল ধৰিলে এক তোলাৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ১ সেৰ সূতাৰ দাম ৪৲ টকা ; ৩ তোলাৰ দাম কিমান ?

টকা প্ৰতি ৻৪ গণ্ডা হিসাবে ৪৲ টকাত ৻১৬ গণ্ডা, এতেকে ৩ তোলাৰ দাম ৶৮ গ.

২য় প্ৰশ্ন। মৌৰ সেৰে ৸০ অনা ; ৭ তোলাৰ দাম কিমান ?

অনা প্ৰতি ৻। কড়া হিসাবে ৸০ অনাত ৻৩ গণ্ডা, এতেকে ৭ তোলাৰ দাম /১ গ.

৩য় প্ৰশ্ন। ১ সেৰ ৰঙ্গা সূতাৰ দাম ট. ৩৷৷/১২৷৷ হলে ১ তোলাৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—টকা প্ৰতি ৻৪ গণ্ডা হিঃ ৩৲ টকাত ৻১২ গ.

অনা	,, ৻। কড়া	,,	৷৷/০ অনাত	৻২। ক.
গণ্ডা	,, ৻৻৪ তিল	,,	৻১২ গণ্ডাত	৻৻৶৮ তিল
কড়া	,, ৻৻১ ,,	,,	৻৷৷ কড়াত	৻৻২ তিল

এক তোলাৰ দাম ৻১৪৷৶১০

লঘুৰ পৰা গুৰু ।

(১ তোলাৰ দাম জানা থাকিলে ১ সেৰৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম ।)

১৪ । তোলা প্রতি দৰ যত । সেৰে পতি হয় কত ?
হলে তোলা এক কড়া । সেৰে এক অনা ধৰা ॥
যত গণ্ডা তোলা দৰ । সেৰে তত সিকি ধৰ ॥
অনা প্রতি পাঁচ টকা । সেৰে পতি কৰা লেখা ॥

অর্থ । তোলাৰ দৰ যিমান কড়া এক সেৰৰ দাম সিমান অনা, তোলাৰ দৰ যিমান গণ্ডা এক সেৰৰ দাম সিমান সিকি, আৰু তোলাৰ দাম যিমান অনা এক সেৰৰ দৰ সিমান পাঁচ টকা হয় ।

১ম প্রশ্ন । ১ তোলা মুগা সূতাৰ দাম ৵০ অনা হলে, ৩ সেৰৰ দাম কিমান ?

অনা প্রতি ৫৲ টকা হিসাবে ৵০ অনাত ১০৲ টকা, এতেকে ৩ সেৰৰ দাম ৩০৲ টকা ।

২য় প্রশ্ন । ১ তোলা কপাহী সূতাৰ দাম ৬ গণ্ডা ; ৮ সেৰৰ দাম কিমান ?

গণ্ডা প্রতি ।০ সিকি হিসাবে ৬ গণ্ডাত ১॥০ টকা, এতেকে ৮ সেৰৰ দাম ১২৲ টকা ।

৩য় প্রশ্ন । ৩ কড়া তোলাৰ দৰ হলে ৫ সেৰৰ দাম কিমান ?

কড়া প্রতি /০ অনা হিসাবে ৩ কড়াত ৶০ অনা, এতেকে ৫ সেৰৰ দাম ৸৶০ অনা ।

৪র্থ প্রশ্ন । ১ তোলাৰ দাম ॥৵১২॥ কড়া ; ১ সেৰৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—অনা প্ৰতি ৫৲ টকা হিঃ ॥৶০ অনাত ৫০৲
গণ্ডা ,, ।০ সিকি ,, ৻১২ গণ্ডাত ৩৲
কড়া ,, ⁄০ অনা ,, ⅃॥ কড়াত ৶০

১ সেৰৰ দাম ৫৩৶০

৩—উদাহৰণমালা ।

১। সেৰে ৪৲ টকা হলে ॥⁄০ ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ ট.২।০

২। ১ সেৰ ঘিউৰ দাম ৩০৲; ।৵০ ঐ উঃ ট.১৩৶০

৩। ১ সেৰ পিতলৰ দাম ৸⁄০; ৵০ ঐ উঃ ৶৮৸কড়া

৪। ১সেৰ কপাহী সূতাৰ দাম ॥৶০ অনা; ।⁄০ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ ৵২॥ কড়া

৫। ১ সেৰৰ দাম ৻১২ গণ্ডা; ৸৶০ ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ ৻১০॥ কড়া

৬। ১ সেৰৰ দাম ট. ৫॥৶০; ৵০ ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ ট. ১৻১৭॥

৭। ১ সেৰৰ দাম ট. ২।৶১৭॥; ⁄০ ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ ৶৮॥⁄১০ তিল

৮। ১ সেৰৰ দাম ট. ৩৶৫; ।৵০ ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ ট. ১।⁄১৯॥৵০

৯। ১ সেৰ এলাচিৰ দাম ৩৲ টকা; ৯ তোলাৰ দাম কিমান? উঃ ।⁄৮ গ.

১০। ১ সেৰ মুগা সূতাৰ দাম ৫৲ টকা; ১৪ তোলাৰ দাম কিমান? উঃ ৸৶০

১১। ১ সেৰ আফিঙৰ দাম ৩১৲ টকা; ৪ তোলাৰ দাম কিমান? উঃ ট. ১॥০

১২। ১ সেৰ চাহৰ দাম ২৸৴ অনা ; ৩ তোলাৰ দাম কিমান ?
উঃ ⁄১৪॥ কড়া

১৩। ১ সেৰ ঘিউৰ দাম ৸৴১৭॥ কড়া ; ১তোলাৰ দাম কিমান ?
উঃ ৻৩॥৶১০ তিল

১৪। ১ সেৰৰ দাম ট. ৭॥০ অনা ; ৯ তোলাৰ দাম কিমান ?
উঃ ৸⁄১০ গ.

১৫। ১ সেৰ বস্তুৰ দাম ৮।৵০অনা ; ১৬ তোলাৰ দাম কিমান ?
উঃ ট. ১॥৴১৬ গ.

১৬। ১ সেৰ বস্তুৰ দাম ট. ১২॥৴১২॥ ; ১ তোলাৰ দাম কিমান ?
উঃ ৴১০॥৴১০ তিল

১৭। ১তোলাৰ দাম ৸৵০অনা ; ⁄১সেৰৰ দাম কিমান ? উঃ ৭০৲

১৮। ১তোলাৰ দাম ॥৵০অনা ; ⁄৭ ,, ,, ,, উঃ ট.৩৫০৲

১৯। ১তোলাৰ দাম ৻১৫ গণ্ডা ; ⁄২ ,, ,, ,, উঃ ট. ৭॥০

২০। ১তোলাৰ ,, ৻৮ ,, ; ⁄৫ ,, ,, ,, উঃ ট. ১০৲

২১। ১তোলাৰ ,, ৻৭ ,, ; ⁄৩ ,, ,, ,, উঃ ট. ৫।০

২২। ১তোলাৰ ,, ৻৬কড়া ; ⁄৪ ,, ,, ,, উঃ ৸০অনা

২৩। ১তোলাৰ ,, ৻।কড়া ; ৸১ ,, ,, ,, উঃ ট.৩৸৵০

২৪। ১তোলাৰ ,, ৴১২॥ ,, ; ⁄১ ,, ,, ,, উঃ ট.১৩৵০

২৫। ১তোলাৰ ,, ⁄১০গ. ; ⁄৫ ,, ,, ,, উঃ ট.৩৭॥০

২৬। ১তোলাৰ ,, ৶৬।কড়া ; ⁄২ ,, ,, ,, উঃ ট.৩৩৵০

(পোৱাৰ দাম জানা থাকিলে ছটাক আৰু তোলাৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

১৫। পোৱাৰ ইমান দাম ছটাকে কিমান ?
টকা প্ৰতি এক সিকি ধৰা বুদ্ধিমান্॥

অনা প্ৰতি এক পয়সা কড়া প্ৰতি কাক।
গণ্ডা প্ৰতি এক কড়া হ্বাৰ জানিবাক॥
তাৰ পিছে তোলা প্ৰতি কত হয় শুনা।
টকা প্ৰতি ১৬ গণ্ডা কৰিবা গণনা॥
অনা প্ৰতি এক গণ্ডা গণ্ডায় ষোল তিল।
কড়া প্ৰতি চাৰি তিল জানিবা সুশীল॥

অৰ্থ। পোৱাৰ যিমান দাম তাৰ টকা প্ৰতি এক সিকি, অনা প্ৰতি এক পয়সা, গণ্ডা প্ৰতি এক কড়া, কড়া প্ৰতি এক কাক ধৰিলে এক ছটাকৰ দাম পোৱা যায়। আৰু পোৱাৰ যিমান দৰ তাৰ টকা প্ৰতি ৻১৬ গণ্ডা, অনা প্ৰতি ৻১ গণ্ডা, গণ্ডা প্ৰতি ৻৻১৬ তিল আৰু কড়া প্ৰতি ৻৻৪ তিল ধৰিলে ১ তোলাৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। এক পোৱাৰ দাম ট. ২॥৶১৩৸ কড়া হলে ১ ছটাকৰ দাম কিমান ?

পাতন :—টকা প্ৰতি ।০ সিকি হিঃ ২৲ টকাত ॥০
অনা ,, ১ পয়সা ,, ॥৶০অনাত ৵১৫
গণ্ডা ,, ৻। কড়া ,, ৻১৩গণ্ডাত ৻৩।
কড়া ,, ৻৻৴ কাক ,, ৻৸কড়াত ৻৻৶০

এক ছটাকৰ দাম ॥৵১৮।৶কাক

২য় প্ৰশ্ন। ১ পোৱাৰ দাম ৩৲ টকা, ৭ তোলাৰ দাম কিমান ? টকা প্ৰতি ৻১৬ গণ্ডা হিসাবে ৩৲ টকাত ৵৮ গণ্ডা, এতেকে ৭ তোলাৰ দাম ট. ১৻১৬ গণ্ডা।

৩য় প্ৰশ্ন। ১ পোৱাৰ দাম ॥/০ অনা : ১৩ তোলাৰ দাম কিমান ? অনা প্ৰতি ৻১ গণ্ডা হিসাবে ॥/০ অনাত ৻৯ গণ্ডা, এতেকে ১৩ তোলাৰ দাম ১১৭ গণ্ডা ; ১১৭ গণ্ডাত ।/১৭ গণ্ডা।

৪র্থ প্রশ্ন। ১ পোৱা পাট সূতাৰ দাম ট. ৩৸/৭॥ হলে ১ তোলাৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—টকা প্রতি ‹১৬ গণ্ডা হিঃ ৩৲ টকাত ৵৮ গ.
অনা „ ‹১ গণ্ডা „ ৸/০ অনাত ‹১৩ গ.
গণ্ডা „ ‹‹১৬ তিল „ ‹৭ গণ্ডাত ‹।/১২ তিল
কড়া „ ‹‹৪ তিল „ ‹॥ কড়াত ‹‹৮ তিল

এক তোলাৰ দাম ৶১।৵০ কাক

৪—উদাহৰণমালা।

১। ১পোৱাৰ দাম ১।/০ অনা ; ১ছটাকৰ দাম কিমান? উঃ।/৫গ

২। ১পোৱাৰ „ ১।৵০ „ ৩ „ „ „ উঃ ট. ১‹১০

৩। ১পোৱাৰ „ ১৸/০ „ ৩ „ „ „ উঃ ট. ১।/১৫

৪। ১পোৱাৰ „ ২।/১০গ. ১ „ „ „ উঃ ॥/৭॥ কড়া

৫। ১পোৱা পাট সূতাৰ দাম ট. ৩।৵১৪॥ ; ১ ছটাকৰ দাম কিমান ? উঃ ৸/১৩॥৵ কাক

৬। ১পোৱা পিতলৰ দাম ৶/১২॥ কড়া ; ১ ছটাকৰ দাম কিমান ? উঃ ‹১৮৵ কাক

৭। ১পোৱা পিতলৰ দাম, ।১৮৸ কড়া ; ১ ছটাকৰ দাম কিমান ? উঃ /৪॥৶ কাক

৮। ১পোৱা পিতলৰ দাম ।/৬। কড়া ; ৩ ছটাকৰ দাম কিমান ? উঃ ৶১৯॥৶ কাক

৯। ১পোৱাৰ দাম ২৲টকা ; ১তোলাৰ দাম কিমান ? উঃ /১২গ.

১০। ১পোৱাৰ দাম ৩৲টকা ; ১৪ „ „ „ উঃট.২/১২গ.

১১। ১পোৱাৰ দাম ৪৲টকা ; ১১ „ „ „ উঃ ট.২৶৪গ.

১২। ১পোৱাৰ দাম ৵৹অনা; ৭তোলাৰ দাম কিমান? উঃ।১৮গ.

১৩। ১পোৱাৰ দাম ॥৶৹অনা; ৯ ,, ,, ,, উঃ।১৯গ.

১৪। ১পোৱা পিতলৰ দাম ৶৹ অনা; ১৩ তোলাৰ দাম কিমান? উঃ /১৯গ.

১৫। পিতলৰ পোৱাত ৶১০ গণ্ডা; ৭ তোলাৰ দাম কিমান? উঃ /৪॥ কড়া

১৬। পিতলৰ পোৱাত ৶১১। কড়া; ১৩ তোলাৰ দাম কিমান? উঃ ৵৬।/ কাক

১৭। মুগা সূতাৰ পোৱাত ট ২।৵১২॥; ১তোলাৰ দাম কিমান? উঃ /১৮॥৵ কাক

১৮। পাট সূতাৰ পোৱাত ট.৩৵১৭।; ১তোলাৰ দাম কিমান? উঃ ৶৵/১৬তিল

(টকাত ইমান মোণ, ইমান সেৰ, আৰু ইমান পোৱা বস্তু পোৱা যায় জানিলে অনাৰ বস্তু উলিয়াবৰ নিয়ম।)

১৬। টকাত ইমান মোণ অনাত কিমান?
মোণে পতি আঢ়ই সেৰ অনাৰ প্ৰমাণ॥
টকা প্ৰতি সেৰ যত, অনাত ছটাক তত।
টকা প্ৰতি যত পোৱা, অনাত তত কাচ্চা লোৱা॥

অৰ্থ। এক টকাত যিমান মোণ বস্তু পোৱা যায়, এক অনাত সিমান আঢ়ই সেৰ ধৰিবা। এক টকাত যিমান সেৰ বস্তু পোৱা যায়; এক অনাত সিমান ছটাক, আৰু এক টকাত মান পোৱা বস্তু পোৱা যায়, এক অনাত সিমান কাচ্চা (৫ মহাত ১ কাচ্চা) ধৰিবা।

১ম। এক টকাত ৩ মোণ বস্তু পোৱা গলে, এক অনাত কিমান পাম ?

মোণে পতি /২॥ সেৰ, এতেকে ৩ মোণৰ বাবে এক অনাত /৭॥০ সেৰ।

২য় প্ৰশ্ন। টকাত ২ মোণ বস্তু পালে ।/০ অনাত কিমান পাম ?

মোণ প্ৰতি /২॥ সেৰ হিসাবে ২ মোণত /৫ সেৰ, এতেকে ৫ অনাত ॥৫ সেৰ।

৩য় প্ৰশ্ন। ১৲ টকাত ॥৫ সেৰ বস্তু পালে, এক অনাত কিমান পাম ?

সেৰ প্ৰতি /০ ছটাক হিসাবে ॥৫ সেৰত /১॥/০ ছটাক।

৪ৰ্থ প্ৰশ্ন। এক টকাত /৸০ পোৱা বস্তু পালে, ।৶ অনাত কিমান পাম ?

পোৱা প্ৰতি ৻৫ এককাচ্চা হিঃ /৸০ পোৱাত ৻১৫ তিনকাচ্চা, এক অনাত পোৱা যাব। এতেকে ৬ অনাত ।১০ সাড়ে চাৰি ছটাক।

৫ম প্ৰশ্ন। এক টকাত মো. ২।৫॥ ছটাক ধান পালে, এক অনাত কিমান পোৱা যাব ?

পাতন ঃ—মোণ প্ৰতি /২॥০ সেৰ হিঃ ২/ মোণত /৫
সেৰ „ /০ ছটাক „ ।৫ সেৰত ৸৶০
পোৱা „ ৻৫ এককাচ্চা „ /॥০ পোৱাত ৻১০

এক অনাৰ বস্তু /৫৸৶১০

৫—উদাহৰণমালা।

১। টকাত ৩ মোণ বস্তু পালে ॥৴০ অনাত কিমান পাম? উঃ মো. ১৸৫

২। টকাত ২ মোণ বস্তু পালে ৸৴০ অনাত কিমান পাম? উঃ মো. ১৸০

৩। টকাত ৸০ সেৰ বস্তু পালে ।/০ অনাত কিমান পাম? উঃ /৯।৴০ ছটাক

৪। টকাত ॥২ সেৰ চাউল পালে ৶০ অনাত কিমান পাম? উঃ /৪৴০ ছটাক

৫। টকাত ৭ পোৱা বস্তু পালে ।/০ অনাত কিমান পাম? উঃ ॥১৫ কাচ্চা

৬। টকাত ১০পোৱা বস্তু পালে ।৴০ অনাত কিমান পাম? উঃ /৸৶০ ছটাক

৭। টকাত মো. ১/৫ সেৰ বস্তু পালে /০ অনাত কিমান পাম? উঃ /২৸/০ ছটাক

৮। টকাত মো. ১।৫ সেৰ বস্তু পালে ।৶০ অনাত কিমান পাম? উঃ ॥৪/০ ছটাক

৯। টকাত মো. ১।০ সেৰ বস্তু পালে ৶০ অনাত কিমান পাম? উঃ /৯।৴০ ছটাক

১০। টকাত মো. ২/৫ সেৰ বস্তু পালে ।/০ অনাত কিমান পাম? উঃ ॥৬॥/০ ছটাক

১১। টকাত মো. ১॥৫ সেৰ বস্তু পালে ।৴০ অনাত কিমান পাম? উঃ ॥৪।৴০ ছটাক

১২। টকাত মো. ১॥৮ সেৰ বস্তু পালে ।৶০ অনাত কিমান পাম? উঃ ॥৯৸০ ছটাক

১৩। টকাত মো. ১৸৫ সেৰ বস্তু হলে ॥/০ অনাত কিমান পাম? উঃ মো. ১/২৶০

১৪। টকাত মো. ১৸২ সেৰ ধান হলে ॥৵০ অনাত কিমান পাম? উঃ মো. ১/৫ সেৰ

১৫। টকাত ॥৪ সেৰ চাউল হলে ॥৶০ অনাত কিমান পাম? উঃ ।৬॥০ ছটাক

১৬। টকাত ৸৭ সেৰ আলু হলে ৸০ অনাত কিমান পাম? উঃ ॥৭৸০ ছটাক

১৭। টকাত মো. ১/৭॥ বস্তু হলে ৶০ অনাত কিমান পাম? উঃ /৮৸৵১০

১৮। টকাত মো. ১।২॥ বস্তু হলে ।/০ অনাত কিমান পাম? উঃ ।৬।৵১০

১৯। টকাত ৸৭॥ পোৱা বস্তু পালে ।৵০ অনাত কিমান পাম? উঃ ।৪/০ ছটাক

২০। টকাত মো. ২॥২॥ বস্তু পালে ॥/০ অনাত কিমান পাম? উঃ মো. ১।৭॥৵১০

মাহিলি দৰমহা।

দিন প্ৰতি।

১৭। মাহিলি দৰমহা যাৰ যিমান হোৱয়।
দিনে পতি কত তাৰ পড়িব নিশ্চয়॥
টকা প্ৰতি দহ গণ্ডা দুক্ৰান্তি দুকড়া।
অনা প্ৰতি দুই কড়া দুই ক্ৰান্তি ধৰা॥

অৰ্থ। মাহেকত যিমান দৰমহা হয়, তাৰ প্ৰতি টকাত

১০ গণ্ডা ২ কড়া ২ ক্রান্তি, আৰু প্রতি অনাত ২ কড়া ২ ক্রান্তি ধৰিলে এক দিনৰ দৰমহা পোৱা যায়।

এই আৰ্য্যা অনুসৰি ৩০ দিনে মাহ ধৰি, অঙ্ক কৰিব পাৰি। অন্য প্রকাৰৰ হলে ত্রৈৰাশিকৰ নিয়মে ফল উলিয়াব লাগে।

১ম প্রশ্ন। মাহিলি ২০৲টকা দৰমহা হলে ১দিনৰ দৰমহা কিমান?

১ টকা প্রতি ৻১০॥= ক্রান্তি।
২০

এক দিনৰ দৰমহা ॥৵১৩।— ক্রান্তি।

২য় প্রশ্ন। মাহিলি ৸৵০ অনা দৰমহা হলে ১১ দিনৰ দৰমহা কিমান?

অনা প্রতি ৻॥=ক্রান্তি হিসাবে ৸৵০ অনাত ৻৭।— ক্রান্তি
১১

১১ দিনৰ দৰমহা ।/২॥= ক্রান্তি

৩য় প্রশ্ন। মাহিলি দৰমহা ট.৬॥৵০হলে ৭দিনৰ দৰমহা কিমান?

পাতন :—টকা প্রতি ৻১০॥=ক্রান্তি হিঃ ৬৲টকাত ৶৪গ.

অনা „ ৻॥=ক্রান্তি হিঃ ॥৵০ অনাত ৻৬॥=ক্রান্তি

এক দিনৰ দৰমহা ৶১০॥=ক্রান্তি
৭

৭ দিনৰ দৰমহা ১॥১৪॥= ক্রান্তি

বছেৰেকিয়া দৰমহা।

মাহে পতি।

১৮। বছৰে মাহিনা যাৰ যিমান হোৱয়।
মাহে পতি কত তাৰ পড়িব নিশ্চয়॥

টকায় অনা ছয় গণ্ডা দুক্রান্তি দুকড়া ।
অনা প্ৰতি ছয় কড়া দুই ক্রান্তি ধৰা ॥

অৰ্থ। বছৰে যিমান দৰমহা হয়, তাৰ প্ৰতি টকাত /৬॥= ক্রান্তি, আৰু প্ৰতি অনাত ৲১॥=ক্রান্তি ধৰিলে এক মাহৰ দৰমহা পোৱা যায় ।

১ম প্ৰশ্ন। মাধৰামৰ বছেৰেকিয়া দৰমহা ৪০৲ টকা হলে ৫ মাহৰ দৰমহা কিমান ?

টকা প্ৰতি /৬॥=ক্রান্তি হিসাবে ৪০৲ টকাত ট. ৩।/৬।=

৫ মাহৰ দৰমহা ১৬॥৶১৩।—

২য় প্ৰশ্ন। বগিৰামৰ বছেৰেকিয়া দৰমহা ট.২০৸০ হলে ৭ মাহৰ দৰমহা কিমান ?

পাতন :—

টকা প্ৰতি /৬॥=ক্রান্তি হিঃ ২০৲ টকাত ট. ১॥৶১৩।—ক্রান্তি
অনা প্ৰতি ৲১॥=ক্রান্তি হিঃ ৸০ অনাত /০

এক মাহৰ দৰমহা ১॥৶১৩।—ক্রান্তি
৭
৭ মাহৰ দৰমহা ট. ১২/১৩।—ক্রান্তি

বছেৰেকিয়া দৰমহা ।

দিন প্ৰতি ।

৩৬০ দিনে বছৰ ধৰিলে তলত লেখা আৰ্য্যা অনুসৰি হব। অন্য স্থলত ত্ৰৈৰাশিকৰ নিয়মে ফল উলিয়াব লাগে ।

১৯। বছৰে দৰমহা যাৰ যিমান হোৱয় ।
দিনে পতি কত তাৰ পড়িব নিশ্চয় ॥

তিনি কড়া পাঁচ দন্তী ধৰিবা টকায়।
সেই দৰে চুই দন্তী ধৰিবা অনায়॥

১ম প্ৰশ্ন। সৰুৰামৰ বছেৰেকিয়া দৰমহা ৫০৲ টকা হলে ৯ দিনৰ দৰমহা কিমান?

টকা প্ৰতি ৴৫ দন্তী হিঃ ৫০৲ টকাত ৶৪।৭ দন্তী

৯ দিনৰ দৰমহা ট. ১।০

২য় প্ৰশ্ন। দণ্ডীৰামৰ বছেৰেকিয়া দৰমহা ট. ২৫।৶০; সি ৬ দিনৰ নিমিত্তে কিমান পাব?

পাতন ঃ—টকা প্ৰতি ৴৫ দন্তী হিঃ ২৫৲ টকাত /২৲৮ দন্তী
অনা প্ৰতি ৴২ দন্তী „ ।৶০ অনাত ৴৩ দন্তী
এক দিনৰ দৰমহা /২॥২ দন্তী
৬
৬ দিনৰ দৰমহা ।৶১৫।৩ দন্তী

৬—উদাহৰণমালা।

১। যি মানুহে মাহে ৭৲ টকা দৰমহা পায় তাৰ ১ দিনৰ দৰমহা কিমান? উঃ ৶১৪॥=

২। যি মানুহে মাহে ৫৲ টকা দৰমহা পায় তাৰ ৭ দিনৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ১৶১৩।—

৩। যি মানুহে মাহেকত ৯৲ টকা দৰমহা পায় তাৰ ১৪ দিনৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ৪৶৪ গ.

৪। যি মানুহে মাহেকত ১৬৲ টকা দৰমহা পায় তাৰ ১৯ দিনৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ১০৶২॥=

৫। যি মানুহে মাহে ৪৫৲ টকা আৰ্জে, তাৰ ৯ দিনৰ অৰ্জা ধন কিমান? উঃ ট. ১৩॥০

৬। যি মানুহে মাহেকত ৭০৲ টকা আৰ্জে তাৰ ২ দিনৰ অৰ্জা ধন কিমান? উঃ ট. ৪॥৶১৩।—

৭। যি মানুহে মাহিলি ১০০৲ টকা দৰমহা পায়, তাৰ ১৩ দিনৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ৪৩।/৬॥=

৮। যি মানুহৰ মাহিলি দৰমহা ট. ১৫॥০, তাৰ ৪ দিনৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ২/১।—

৯। যি মানুহৰ মাহিলি দৰমহা ট. ২২॥৶০, তাৰ ৭ দিনৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ৫।৯।—

১০। মাহিলি যাৰ ট. ২৫৷৹০ দৰমহা, তাৰ ৩ দিনৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ২॥/৪গ.

১১। বছৰে ৫৲ টকা দৰমহা হলে ১ মাহৰ দৰমহা কিমান? উঃ ।৶১৩।—

১২। বছৰে ৪২৲ টকা দৰমহা হলে ৫ মাহৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ১৭॥০

১৩। যি মানুহে বছৰে ৪৯৲ টকা আৰ্জে, তাৰ ৫ মাহৰ অৰ্জা ধন কিমান? উঃ ট. ২৮॥/৬॥=

১৪। যি মানুহে বছৰে ট. ৩॥৶০ আৰ্জে, তাৰ ৫ মাহৰ অৰ্জা ধন কিমান? উঃ ট. ১॥৩।—

১৫। যি মানুহে বছৰে ট. ১৭॥০ দৰমহা পায়, তাৰ ২ মাহৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ২৷৹৶১৩।—

১৬। বছৰে ৫০৲ টকা দৰমহা হলে ৫ মাহৰ দৰমহা কিমান? উঃ ট. ২০৷৹/৬॥=

১৭। বছৰে ৩০৲ টকা দৰমহা হলে ১ দিনৰ দৰমহা কিমান ? উঃ /৬৷৬ দন্তী

১৮। বছৰে ২৪৲ টকা দৰমহা হলে ৯ দিনৰ দৰমহা কিমান ? উঃ ॥/১২ গ.

১৯। বছৰে ৮০৲ টকা দৰমহা হলে ১২ দিনৰ দৰমহা কিমান ? উঃ ট. ২॥৵১৩৷৩ দন্তী

২০। বছৰে ট. ৩৬॥/০ দৰমহা হলে ৮ দিনৰ দৰমহা কিমান ? উঃ ৸/০ অনা

২১। বছৰে ট. ৬০৶০ দৰমহা হলে ১৪ দিনৰ দৰমহা কিমান ? উঃ ট. ২৷/৯ গণ্ডা

২২। যি মানুহে বছৰে ট. ৭২৸০ দৰমহা পায়, তাৰ ২৭ দিনৰ দৰমহা কিমান ? উঃ ট. ৫৷৶৬ গণ্ডা

সোণ কষা ।

২০। সোণৰ তোলা যত টকা হইবেক দৰ ।
তত পয়সা লই তাক তিন ভাগ কৰ ॥
এক ভাগ বাদ কাটি যিমান থাকয় ।
ৰতি প্ৰতি সেই দাম জানিবা নিশ্চয় ॥
যত টকা তত সিকি মহা প্ৰতি ধৰা ।
অনা প্ৰতি অনা লই সোণ কষা কৰা ॥

অৰ্থ। সোণৰ তোলা যিমান টকা, সিমান পয়সা লই, তাক তিন ভাগ কৰা। এক ভাগ বাদ দিলে যি বাকি থাকিব, সেয়ে এক ৰতিৰ দাম। আৰু সোণৰ তোলা যিমান তাৰ টকা প্ৰতি সিকি ধৰিলে মহাৰ দাম আৰু অনা ধৰিলে অনাৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ১ তোলা সোণৰ দাম ১৮৲ টকা; ১ ৰতিৰ দাম কিমান?

১৮৲ টকা প্ৰতি ।১০ গণ্ডা, ইয়াক ৩ ভাগ কৰি ১ ভাগ বাদ কাটিলে ৶০ অনা হয়। এতেকে ১ ৰতিৰ দাম ৶০ অনা।

২য় প্ৰশ্ন। ১ তোলা সোণৰ দাম ১৭৲ টকা; ৫ ৰতিৰ দাম কিমান?

১৭৲ টকা প্ৰতি ।৫ গণ্ডা; ৩) ।৫
বাদ—/৮।— /৮।—
এক ৰতিৰ দাম ৵১৬॥=

৩য় প্ৰশ্ন। ১ তোলা সোণৰ দাম ১৯৲ টকা; ॥৶০ অনাৰ দাম কিমান?

১৯৲ টকা প্ৰতি /০ এক অনাৰ দাম ১৶০ অনা
১১
॥৶০ অনা সোণৰ দাম ট. ১৩/০

৭—উদাহৰণমালা।

১। সোণৰ তোলাত ১৬৲ টকা; ৫ ৰতিৰ দাম কিমান?

উঃ ৸/৬॥=

২। সোণৰ তোলাত ১৮৲ টকা; ॥৵০ অনাৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ১১।০

৩। সোণৰ তোলাত ১৫৲ টকা; ৶৪ ৰতিৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ৩।৶০

৪। সোণৰ তোলাত ১৪৲ টকা; ॥৵৩ ৰতিৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ৯৶০

৫। সোণৰ তোলাত ১৭৲ টকা; ৩ মহাৰ দাম কিমান?

উঃ ট. ১২৸০

৬। সোণৰ তোলাত ১৮৲ টকা ; ।৶৪ ৰতিৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ৭৷৷৹

৭। সোণৰ তোলাত ২১৲ টকা ; ৷৷২ ৰতিৰ দাম কিমান ?

উঃ ট. ১০৸৶৹

কাগজ কষা।

(দিস্তাৰ দাম জানা থাকিলে তাৰৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

২১ কাগজৰ দিস্তা যত, তাও প্রতি হয় কত ?
টকা প্রতি গণ্ডা তেৰ, এক কড়া ক্রান্তি ধৰ।
অনা প্রতি তিনি কড়া, আৰু এক ক্রান্তি ধৰা।

অর্থ। এক দিস্তাৰ দাম যিমান তাৰ প্রতি টকাত ৻১৩।– ক্রান্তি, আৰু প্রতি অনাত ৻৩– ক্রান্তি ধৰিলে এক তাৰৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্রশ্ন। ১ দিস্তা কাগজৰ দাম ১৲ টকা হলে ১১ তাৰৰ দাম কিমান ?

৻১৩।–
১১

১১ তাৰৰ দাম ।৶৬৷৷=

২য় প্রশ্ন। ১ দিস্তা কাগজৰ দাম ১৶ অনা হলে ৯ তাৰৰ দাম কিমান।

টকা প্রতি ৻১৩।– হিঃ ১৲ টকাত ৻১৩।–
অনা ,, ৻৩– ,, ৶৹ অনাত ৻১৷৷=

এক তাৰৰ দাম ৻১৫ গণ্ডা
৯

৯ তাৰৰ দাম ।৶১৫

(এক ৰীমৰ দাম জানিলে এক দিস্তাৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

২২। কাগজৰ ৰীম যত হইবেক দৰ।
টকা প্রতি ষোল গণ্ডা দিস্তা প্রতি ধৰ॥
অনা প্রতি এক গণ্ডা গণ্ডায় ষোল তিল।
হইবে কাগজ কষার এই দৰে মিল॥

১ম প্রশ্ন। ১ ৰীম কাগজৰ দাম ৩৲ টকা হলে ১৩ দিস্তাৰ দাম কিমান?

টকা প্রতি ৲১৬ গণ্ডা হিঃ ৩৲ টকাত ৵৮ গ.
১৩
১৩ দিস্তাৰ দাম ট. ১৸৶৪ গ.

২য় প্রশ্ন। ১ ৰীম কাগজৰ দাম ট. ৪।৵১০ হলে ৭ দিস্তাৰ দাম কিমান?

পাতন ঃ—টকা প্রতি ৲১৬ গণ্ডা হিঃ ৪৲ টকাত ৶৪ গ.
অনা ,, ৲১ ,, ,, ।৵০অনাত ৲৬ গ.
গণ্ডা ,, ৲৲১৬ তিল ,, ৲১০ গণ্ডাত ৲। কড়া
৶১০॥ কড়া
৭
৭ দিস্তাৰ দাম ট. ১॥১৩॥

৮—উদাহৰণমালা।

১। ১ দিস্তা কাগজৰ দাম ১৲টকা হলে ৯ তাৰৰ দাম কিমান? উঃ ।৵০

২। ১দিস্তাৰ দাম ॥৵০অনা; ৫তাৰৰ দাম কিমান? উঃ ৵১॥=

৩। ১ৰীমৰ দাম ৫৲ টকা; ৯ দিস্তাৰ ,, ,, উঃ ট. ২।০

৪। ১ৰীমৰ দাম ৪৲ টকা; ১১ ,, ,, ,, উঃ ট. ২৶৪

৫। ১ৰীমৰ দাম ৬।০অনা; ১৪ ,, ,, ,, উঃ ট. ৪।৶০

৬। ১ৰীমৰ দাম ৫॥৵০অনা; ১৬ ,, ,, ,, উঃ ট. ৪॥০

৭। ১ৰীমৰ দাম ৩।৴১০গণ্ডা; ৫দিস্তাৰ দাম কিমান ? উঃ৻৴১৭॥ক.

৮। ১ৰীমৰ দাম ৪৻৵১০গ. ; ৮ ,, ,, ,, উঃ ট. ১৻৶৴৮

৯। ১দিস্তাৰ দাম১৶০অনা ; ১৭তাৰৰ ,, ,, উ ৻৴৯=

১০। ১দিস্তাৰ দাম ৻৴০অনা ; ১৩ ,, ,, ,, উঃ।৶৻–

সুত, বাট্টা, আৰু কমিশন্ কষা।

শতকৰা ইমান সুত, বাট্টা আৰু কমিশন্ জানিলে এক টকাৰ সুত, বাট্টা, আৰু কমিশন্ উলিয়াবৰ নিয়ম।

২৩। শতকৰা টকা সুত, টকা প্রতি কিবা ?
তিনি গণ্ডা তিনি কাক চাৰি তিল নিবা ॥
যদি আৰু সুত হয় শতকৰা অনা।
টকা প্রতি তিনি কাক চাৰি তিল জানা ॥
শতকৰা যত বাট্টা আৰু কমিশন্।
টকা প্রতি এই দৰে কৰিবা গ্রহণ ॥

অর্থ।—শতকৰা যিমান সুত হয় তাৰ প্রতি টকাত ৻৩৶৪তিল আৰু প্রতি অনাত ৻৻৶৪ তিল ধৰিলে ১৲টকাৰ সুত পোৱা যায়। এই দৰে ১৲ টকাৰ বাট্টা আৰু কমিশনো উলিয়াব পাৰি।

মহাজনৰ ওচৰত টকা নাইবা নোট ভাঙাওতে পূৰা টকা পোৱা নে যায়। মহাজনে কিছুমান টকা বা পয়সা তাৰ পৰা কাটি লয়। যি কাটি লয় তাক বাট্টা বোলে।

১ম প্রশ্ন। শতকৰা ৪৲টকা হাৰ সুত হলে ১২৲টকাৰ সুত কিমান ?

টকা প্রতি ৻৩৶৪ তিল হিসাবে ৪৲টকাত ৻১২৻১৬ তিল।
১২

১২৲ টকাৰ সুত ।৶১৩॥/১২ লিত

২য় প্ৰশ্ন। শতকৰা ট. ৫৷৵০ সুত হলে ৯৲টকাৰ সুত কিমান?

পাতন—টকা প্ৰতি ৻৩৶৪ তিল হিঃ ৫৲ টকাত ৻১৬ গ.
অনা ,, ৻৻৶৪ তিল ,, ৷৵০অনাত ৻২ গ.
৻১৮
৯
৯৲ টকাৰ সুত ৷২ গ.

৯—উদাহৰণমালা।

১। শতকৰা ২৲টকা হাৰ সুত হলে ১৫৲ টকাৰ সুত কিমান?
উঃ ।১৬ গ.

২। শতকৰা ৩৲ টকা হাৰ সুত হলে ২১৲টকাৰ সুত কিমান?
উঃ ৷/১২ গ.

৩। শতকৰা ৪৲টকা হাৰ সুত হলে ২৮৲টকাৰ সুত কিমান?
উঃ ১/১৮।৵৮তিল

৪। শতকৰা ৫৲টকা হাৰ সুত হলে ৩৫৲ টকাৰ সুত কিমান?
উঃ ট. ১৸০

৫। শতকৰা ৬৲ টকা হাৰ সুত হলে ৪২৲ টকাৰ সুত কিমান?
উঃ ট. ২৷৬।৵৮

৬। শতকৰা ৭৲টকা হাৰ সুত হলে ১৮৲টকাৰ সুত কিমান?
উঃ ট. ১।৩৶৪

৭। শতকৰা ২৷০ অনা হাৰ সুত হলে ৩২৲ টকাৰ সুত কিমান?
উঃ ৸১৬ গ.

৮। শতকৰা ৩৸০ অনা হাৰ সুত হলে ৪৪৲ টকাৰ সুত কিমান?
উঃ ট. ১৷৵৮

৯। শতকৰা ৪৷৶৹ অনা হাৰ স্থত হলে ১৬৲ টকাৰ স্থত কিমান? উঃ ৸৹ অনা

১০। শতকৰা ৫৷৵৹ অনা হাৰ স্থত হলে ১২৲ টকাৰ স্থত কিমান? উঃ ৷৵১৬ গ.

১১। শতকৰা ৩৲ টকা বাট্টা হলে ৫৲ টকাৰ বাট্টা কিমান? উঃ ৵৮ গ.

১২। শতকৰা ৫৲ টকা বাট্টা হলে ৩২৲ টকাৰ বাট্টা কিমান? উঃ ১৷/১২ গ.

১৩। শতকৰা ৪৷৹ অনা বাট্টা হলে ৩০৲ টকাৰ বাট্টা কিমান? উঃ ১।/১২ গ.

১৪। শতকৰা ৬৷/৹ অনা বাট্টা হলে ৪৫৲ টকাৰ বাট্টা কিমান? উঃ ২৸৶৫ গ.

১৫। শতকৰা ৭৷৹ অনা বাট্টা হলে ৬০৲ টকাৰ বাট্টা কিমান? উঃ ট. ৪৷৹

১৬। শতকৰা ৫৲ টকা কমিশন হলে ১৬৲ টকাৰ কমিশন কিমান? উঃ ৸১৬ গ.

১৭। শতকৰা ৮৲ টকা কমিশন হলে ৩৬৲ টকাৰ কমিশন কিমান? উঃ ২৸৵১৷/১২ তিল

১৮। শতকৰা ১২৷৹ অনা কমিশন হলে ২৭৲ টকাৰ কমিশন কিমান? উঃ ট. ৩।৵৹

খাজানা উলিয়াবৰ নিয়ম।

২৪। বিঘাৰ খাজানা যত ধৰা হয় অনা।
অনা প্ৰতি চাৰি গণ্ডা কঠা প্ৰতি জানা॥

লেছা প্ৰতি তিনি কাক চাৰি তিল হয়।
কানি প্ৰতি চাৰি তিল সকলোৰে কয়॥

অৰ্থ। এক বিঘাৰ খাজানা সিমান অনা, এক কঠাৰ খাজানা সিমান চাৰি গণ্ডা, এক লেছাৰ খাজানা সিমান তিন কাক চাৰি তিল আৰু এক কানিৰ খাজানা সিমান চাৰি তিল হব।

১ম প্ৰশ্ন। এক বিঘা ফৰিঙতি মাটিৰ খাজানা ॥০ অনা হলে ৶১০ লেছাৰ খাজানা কিমান ?

পাতন ঃ—কঠা প্ৰতি ৻৪ গণ্ডা হিঃ ৶০ কঠাত ৻১২ গণ্ডা
লেছা „ ৻৻৶৪ তিল „ ৻১০ লেছাত ৻২ „
এক অনা হিসাবে ৻১৪
৮
॥০ অনা হিসাবে ।/১২ গ.

২য় প্ৰশ্ন। এক বিঘা মাটিৰ খাজানা ১৲ টকা হলে ৶/১৫।৵০ কানিৰ খাজানা কিমান ?

পাতন ঃ—কঠা প্ৰতি ৻৪ গণ্ডা হিঃ ৶/ কঠাত ৻১৬ গ.
লেছা „ ৻৻৶৪ তিল „ ৻১৫ লেছাত ৻৩ গ.
কানি „ ৻৻৪ তিল „ ।৵০ কানিত ৻৻/৪ তিল
এক অনা হিসাবে ৻১৯/৪ তিল
১৬
এক টকা হিসাবে ৮৶৫৶৪ তিল

১০—উদাহৰণমালা।

১। এক বিঘা মাটিৰ খাজানা ॥০ হলে ৵০ কঠাৰ খাজানা কিমান ? উঃ ৶৪ গ.

২। এক বিঘা বস্তী মাটিৰ খাজানা ১৲ টকা হলে ৶০ কঠাৰ খাজানা কিমান ? উঃ ॥/১২ গ.

৩। ১ বিঘা ৰূপিত মাটিৰ খাজানা ॥৵০ অনা; ৶/৫ লেছাৰ খাজানা কিমান ? উঃ ॥১০ গ.

৪। ১ বিঘা মাটিৰ খাজানা ॥৵০ হলে ৵১০॥০ পোৱাৰ খাজানা কিমান? উঃ।/১ গ.

৫। ১ বিঘা মাটিৰ খাজানা ॥০ অনা হলে ৶/১৮॥৵ কানিৰ খাজানা কিমান? উঃ।৶১৭৸১৬ তিল

৬। ১ বিঘা মাটিৰ খাজানা ১৲ টকা হলে ৵৫॥৵০ কানিৰ খাজানা কিমান? উঃ।৶৬ গ.

৭। ৩৮০ বিঘা ৩ কঠা ১০ লেছা ফৰিঙতি মাটিৰ খাজানা কিমান? উঃ ১৯০।/১২ গ.

৮। ৪২০৶/৫ লেছা ৰূপিত মাটিৰ খাজানা কিমান?
উঃ ট. ২৬৩৲১০ গ.

৯। ৮৯৬৶১০ লেছা বস্তী মাটিৰ খাজানা কিমান?
উঃ ট. ৮৯৬॥৶৪ গ.

১০। ৫৩২৵১৫॥৵ কানি ৰূপিত মাটিৰ খাজানা কিমান?
উঃ ট. ৩৩২৸/১১। কড়া

(এক কুড়ি বস্তুৰ দাম জানিলে এক পোণ আৰু এক শৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

২৫। কুড়িৰ দৰ যত, পোণে চাৰি গুণ তাৰ।
পাঁচ গুণ শৰ দাম জানিবা হে সাৰ॥

(এক কাওণৰ দাম জানিলে এক পোণৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

২৬। কাওণৰ যত টকা থিৰ হয় দৰ।
টকা প্ৰতি তত অনা পোণে পতি ধৰ॥
অনা প্ৰতি পাঁচ কড়া গণ্ডায় এক কাক।
কড়া প্ৰতি পাঁচ তিল পোণে জানিবাক॥

অৰ্থ। কাওণৰ দৰ যিমান তাৰ টকা প্ৰতি এক অনা, অনা প্ৰতি ৫। পাঁচ কড়া, গণ্ডা প্ৰতি এক কাক আৰু কড়া প্ৰতি পাঁচ তিল ধৰিলে এক পোণৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। ১৲ এক কাওণ আমৰ দাম ট. ৪।৴১১৮ কড়া হলে ৩ পোণৰ দাম কিমান ?

পাতন ঃ—টকা প্ৰতি ৴৹ অনা হিঃ ৪৲টকাত।৹
অনা ,, ৫। কড়া ,, ।৴৹ অনাত ৫৬।
গণ্ডা ,, ৫৴ কাক ,, ৫১১ গণ্ডাত ৷।৴
কড়া ,, ৫৫ তিল ,, ৫৮ কড়াত ৫৫১৫ তিল
এক পোণৰ দাম ।৬৯৴১৫ তিল
৩
৩ পোণৰ দাম ৮৴০৮৴৫ তিল

১১—উদাহৰণমালা।

১। ১ কুড়ি আমৰ দাম ৵৹ ; ৫ পোণৰ দাম কিমান ?
উঃ ট. ২॥৹

২। এক কুড়ি আমৰ দাম ৶১০ ; ১২ পোণৰ দাম কিমান ?
উঃ ট. ১০॥৹

৩। এক কুড়ি তামোলৰ দাম ৫১০ গণ্ডা ; ৩৪০ টা তামোলৰ দাম কিমান ?
উঃ ॥১০ গ.

৪। এক কুড়ি তামোলৰ দাম ৫১৫ গণ্ডা ; ১৪ পোণৰ দাম কিমান ?
উঃ ট. ২॥৵৹

৫। এক কুড়ি বাঁহৰ দাম ট. ১।৵৹ ; ৩০০ বাঁহৰ দাম কিমান ?
উঃ ট. ২০॥৵৹

৬। এক কুড়ি আমৰ দাম ॥১০ গণ্ডা ; ২০০ শ আমৰ দাম কিমান ?
উঃ ট. ৫।৴৹

৭। এক কুড়ি তামোলৰ দাম ⁄৫ গণ্ডা ; ৫০০শ তামোলৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ১৸৶৫ গ.

৮। এক কাওণ তামোলৰ দাম ৫৲ টকা ; ৩ পোণৰ দাম কিমান ? উঃ ৸৶০

৯। এক কাওণৰ দাম ট. ৮৷৴০ অনা ; ৫ পোণৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ২৷৶২৷

১০। এক কাওণৰ দাম ট. ২৷৴৫ ; ৭ পোণৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ১৲১৪৷৶ কাক

১১। এক কাওণৰ দাম ট. ৭৸৴১০ হলে, ৬ পোণৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ২৸৶১১গ.

১২। এক কাওণ তামোলৰ দাম ট. ৪৸⁄১০ ; ৯ পোণৰ দাম কিমান ? উঃ ট. ২৷৶১১৸৴ কাক

(টকাত ইমান কাওণ ইমান পোণ বস্তু পোৰা যায় জানিলে অনা, আৰু গণ্ডাৰ বস্তু উলিয়াবৰ নিয়ম।)

২৭। টকাত কাওণ পোণ যত যায় পোৰা।
অনাত কিমান হব লেখ কৰি কোৰা॥
কাওণত পোণ ধৰা, পোণে ধৰা পাঁচ কড়া।
গণ্ডাত লইবা কাক, লবা ছোৰালী বিলাক।
টকাত কাওণ যত, গণ্ডা প্ৰতি গণ্ডা তত।

অৰ্থ। এক টকাত যিমান কাওণ বস্তু পোৰা যায় অনাত সিমান পোণ, টকাত যিমান পোণ বস্তু পোৰা যায় অনাত সিমান পাঁচ কড়া আৰু টকাত যিমান গণ্ডা বস্তু পোৰা যায় অনাত সিমান কাক ধৰিবা। টকাত যিমান কাওণ বস্তু পোৰা যায় প্ৰতি গণ্ডাত সিমান গণ্ডা লবা।

১ম প্ৰশ্ন। টকাত কা. ৫॥৶৮ গণ্ডা বস্তু হলে ৶৹ অনাত কিমান পাম?

পাতন ঃ—কাওণ প্ৰতি /৹ পোণ হিঃ ৫৲ কাওণত ।/৹ পোণ
পোণ „ ৻১। কড়া „ ॥৶৹ পোণত ৻১২॥
গণ্ডা „ ৻৻/ কাক „ ৻৮ গণ্ডাত ৻॥

এক অনাৰ বস্তু ।/১৩ গণ্ডা
৩
৩ অনাৰ বস্তু কা. ১৻১৯ গণ্ডা

২য় প্ৰশ্ন। টকাত ৮৲ কাওণ বস্তু হলে ৻১৫ গণ্ডাত কিমান পাম?

৻১ এক গণ্ডাৰ বস্তু ৮৲ কাওণত ৻৮ গণ্ডা, এতেকে ৻১৫ গণ্ডাৰ বস্তু ১২০ গণ্ডা; ১২০ গণ্ডাত ।৶৹ পোণ।

১২—উদাহৰণমালা।

১। টকাত কা. ২৸৶১২ তামোল; অনাত কিমান? উঃ ৶১৮।

২। টকাত কা. ৪।/৪ তামোল; অনাত কিমান? উঃ ।৬॥

৩। টকাত কা. ৩।৶৮ তামোল; ৶৹অনাত কিমান? উঃ ॥৶ ৪

৪। টকাত ৸৹ পোণ আম; ।/৹ অনাত কিমান? উঃ ৶১৫

৫। টকাত কা. ১৶১৬আম; ।৶৹অনাত কিমান? উঃ ॥১॥

৬। টকাত ৫৲ কাওণ বস্তু; ৻৫ গণ্ডাত কিমান? উঃ /৫

৭। টকাত ৩॥ কাওণ বস্তু; ৻১০ গণ্ডাত কিমান? উঃ /১৫

৮। টকাত ৬৲কাওণ বস্তু; ৻১৫ গণ্ডাত কিমান? উঃ ।১০

(এক হেজাৰৰ দৰ ইমান জানিলে এশৰ দাম উলিয়াবৰ নিয়ম।)

২৮। এক টকা হয় যদি হেজাৰৰ দৰ।
শতে পতি এক অনা বাৰ গণ্ডা ধৰ॥

সিকি প্ৰতি আঠ গণ্ডা অনায় গণ্ডা দুই।
লেখিবা পয়সা প্ৰতি দুই কড়া লই।

অৰ্থ। হেজাৰৰ দৰ যিমান তাৰ প্ৰতি টকাত /১২গ, প্ৰতি সিকিত ৻৮ গণ্ডা, প্ৰতি অনাত ৻২ গণ্ডা, আৰু প্ৰতি পয়সাত ৻॥ কড়া ললে শৰ দাম পোৱা যায়।

১ম প্ৰশ্ন। এক হেজাৰ খেৰৰ দাম ট. ৩॥৶১০ হলে ৩ শৰ দাম কিমান?

পাতন :—টকা প্ৰতি /১২ গণ্ডা হিঃ ৩৲ টকাত ।১৬ গ.

অনা	„	৻২ গণ্ডা	„	॥৶০ অনাত	/০
পয়সা	„	৻৻॥ কড়া	„	৻১০ পয়সাত	৻১
				এক শৰ দাম	।/১৭ গ.
					৩
				তিন শৰ দাম ট.	১/১১ গ.

(একশ কড়া আদিত কিমান?)

২৯। এক পোণ পাঁচ গণ্ডা শ কড়াত হয়।
শত গণ্ডাত পাঁচ অনা জানিবা নিশ্চয়॥
এক টকা নয় অনা এক শ পয়সায়।
ছয় টকা এক সিকি এক শ অনায়॥
আঠ অনা চাৰি পাই প্ৰতি শত পাই।
হোৱয় পঁচিশ টকা শত সিকিত ভাই॥

১ম প্ৰশ্ন। ৪৩২ কড়াত কিমান?

৪শ কড়াত	।/০ পোণ
৩২ „	৻৮ গণ্ডা
	।/৮ গণ্ডা

২য় প্ৰশ্ন। ৮৭০ গণ্ডাত কিমান?

৮০০ গণ্ডাত	২॥০ টকা
৭০ „	৶১০ গণ্ডা
	২॥৶১০ গণ্ডা

৩য় প্ৰশ্ন। ৫১৮ পয়সাত কিমান?

৫০০ পয়সাত	ট. ৭৸০
১৮ „	।১০
	ট. ৮/১০

৪ৰ্থ প্ৰশ্ন। ৩২০ পাইত কিমান?

৩০০ পাইত	ট. ১॥/০
২০ „	/৮ পাই
	ট. ১॥৶৮ পাই

১৩—উদাহৰণমালা।

১। এক হেজাৰ খেৰৰ দাম ৭\ টকা হলে ৩ শৰ দাম কিমান? উঃ ট. ২/১২ গণ্ডা

২। এক হেজাৰ খেৰৰ দাম ট. ৫॥৵০ হলে ৪ শৰ দাম কিমান? উঃ ট. ২।০

৩। এক হেজাৰ বাঁহৰ দাম ট. ৪২॥০ হলে এক শৰ দাম কিমান হব? উঃ ট. ৪।০

৪। এক হেজাৰ বেতৰ দাম ট. ১৭॥০ হলে ১ শৰ দাম কিমান? উঃ ট. ১৸০

৫। এক হেজাৰ বেতৰ দাম ট. ১৬।০ হলে ৩ শৰ দাম কিমান? উঃ ট. ৪৸৵০

৬। এক হেজাৰ বস্তুৰ দাম ট. ২১৸১০ হলে এক শৰ দাম কিমান? উঃ ট. ২৵১৭

৭। ৫২৫ কড়াত কিমান? উঃ।৵১১। কড়া

৮। ৮৪৪ কড়াত কিমান? উঃ ॥৵১১ গ.

৯। ৬৫২ গণ্ডাত কিমান? উঃ ট. ২১২ গ.

১০। ১০৮০ গণ্ডাত কিমান? উঃ ট. ৩।৵০

১১। ৮৪৫ পয়সাত কিমান? উঃ ট. ১৩৴৫ গ.

১২। ৯৭২ পয়সাত কিমান? উঃ ট. ১৫৴০

১৩। ৪৩৬ পাইত কিমান? উঃ ট. ২।৪ পাই

১৪। ৯৪০ পাইত কিমান? উঃ ট. ৪৸৵৪ পাই

১৫। ১২৩২ অনাত কিমান? উঃ ট. ৭৭\

১৬। ২৫১০ অনাত কিমান? উঃ ট. ১৫৬৸৵০

জমা খৰচৰ আৰ্হি।

১। বলোৰাম দাসে ২৫৲ টকা লই বজাৰলৈ গল। সি ২৷৹ অনা মোণ দৰে।৭৷৹ পোৱা চাউল, ৶১০ পয়সা পোৱা দৰে /৩।৵৹ ছটাক লোণ, ।/১০ পয়সা সেৰ দৰে।১।৹ পোৱা তেল, ।১০ পয়সাৰ কল, /৭৷ কড়াৰ পান, ৶১৭৷ কড়াৰ তামোল আৰু ৷৵১৫ পয়সাৰ মাছ কিনিলে। ইয়াৰ এখন জমা খৰচ প্ৰস্তুত কৰা।

জমা———— খৰচ————

মুঠ জমা———————২৫৲

চাউল খৰিদ————১/১০
।৭৷৹
২৷৹ মোণ হিঃ
————
১/১০

লোণ খৰিদ————।৵১৫
/৩।৵৹
৶১০ পোৱা হিঃ
————
।৵১৫

তেল খৰিদ————৩৮/১৭৷
।১।৹
।/১০ সেৰ হিঃ
————
৩৮/১৭৷

কল খৰিদ————।১০
পান খৰিদ————/৭৷
তামোল খৰিদ————৶১৭৷
মাছ খৰিদ————৷৵১৫
————
মুঠ ৬।৶/১২৷

কৈফিয়ৎ————
জমা————২৫৲
খৰচ———— ৬।৶/১২৷
————
বাকি ১৮৷৭৷

২। চিনিৰামে ২।৹অনা মোণ দৰে ৭।৫সেৰ মাটিমাহ, ৩৮৵৹ অনা মোণ দৰে ৫।৭৷৹পোৱা সৰিয়হ, বেচি মুঠ ট. ৩৮৷৵২৷পালে। সি সেই টকাৰে ।৶/১৭৷ কড়া গজ দৰৰ ৯ গজ জিন কাপোৰ, ।/৹

অনা গজ দৰৰ ২১॥ গজ ছিট কাপোৰ, ।৶০অনা পোৱা দৰে /২।৶০ ছটাক ওজনৰ এখন কাঁহি, ।৶০ অনা পোৱা দৰে /২৸০ পোৱা ওজনৰ ৩টা বাটী কিনিলে। ইয়াৰ এখন জমা খৰচ প্ৰস্তুত কৰা।

জমা		খৰচ	
মাটিমাহ বিক্ৰী	১৬॥/১০	জিন কাপোৰ খৰিদ	৪।৵১৭॥
৭।৫		৯ গজ	
২।০ মোণ হিঃ		।৶১৭॥ গজ হিঃ	
১৬॥/১০		৪।৵১৭॥	
সৰিয়হ বিক্ৰী	২২৲১২॥	ছিট কাপোৰ খৰিদ	৬॥৶১০
৫॥৭॥০		২১॥ গজ	
৩৸৵০ মোণ হিঃ		।/০ গজ হিঃ	
২২৲১২॥		৬॥৶১০	
মুঠ	৩৮॥৵২॥	কাঁহি খৰিদ	৩॥/০
		১ খন /২।৵০	
		।৵০ পোৱা হিঃ	
		৩॥/০	
		বাটী খৰিদ	৪৸/০
		৩ টা /২৸০	
		।৶০ পোৱা হিঃ	
		৪৸/০	
		মুঠ	১৯॥৭॥

কৈঃ
জমা — ৩৮॥৵২॥
খৰচ — ১৯॥৭॥
বাকি — ১৯/১৫

৩। ছায়াৰামে ২॥/০ অনা মোণ দৰে ৬॥৫ সেৰ তিল, ৬৸৵০ অনা মোণ দৰে ৮৸২ সেৰ কপাহ, ২॥৵০ অনা মোণ দৰে ৭॥২ পাৱা মৰা পাট, ৩৵০ অনা সেৰ দৰে ॥৭॥৵০ ছটাক চাহ বেচি মুঠ ট. ১৮৩॥৵১০ পালে। সি সেই টকাৰে ১৵০ সেৰ দৰে /৬৸৵০ ছটাক কলা সূতা, ৵১২॥ কড়া গজ দৰে ১১ গজ লংক্লথ্ কাপোৰ, ।/৭॥ কড়া গজ দৰে ১৫ গজ জিন কাপোৰ, ।৶০ অনা পোৱা দৰে /৪৸৵০ ছটাক ওজনৰ ৪টা বাটী, ।/১২॥ কড়া সেৰ দৰে /৬

সেৰ চেনি, ১২॥০ অনা মোণ দৰে ৩।৮৵০ ছটাক তেল, আৰু ১৵০ অনা ভৰি দৰে ১৮॥/০ অনা চাঁদি ৰূপ কিনিলে। ইযাৰ এখন জমা খৰচ লেখি দেখুৱা।

জমা

তিল বিক্ৰী———১৬৸৶১২॥
৬॥৫
২॥/০ মোণ হিঃ
১৬৸৶১২॥

কপাহ বিক্ৰী———৬০॥০
৮৸২
৬৸৵ মোণ হিঃ
৬০॥০

মৰাপাট বিক্ৰী——১৯৸/১২॥
৭॥২॥
২॥৵০ মোণ হিঃ
১৯৸/১২॥

চাহ বিক্ৰী——— —— ৮৬।/৫
॥৭॥৵০
৩৵০ সেৰ হিঃ
৮৬।/৫

মুঠ ১৮৩॥৵১০

কৈঃ———
জমা———১৮৩॥৵১০
খৰচ———৮৮॥৵৫
বাকি ৯৫৻৫

খৰচ

কলা সূতা খৰিদ——৭॥৶১৫
/৬৸৵
১৵০ সেৰ হিঃ
৭॥৶-৫

লংক্লথ কাপোৰ খৰিদ ——
১১ গজ ১৸১৭॥
৵১২॥ গজ হিঃ
১৸১৭॥

জিন কাপোৰ খৰিদ—৫৻১২॥
১৫ গজ
।/৭॥ গজ হিঃ
৫৻১২॥

বাটী খৰিদ————৮॥১০
৭টা /১৸৵০
।৶০ পোৱা হিঃ
৮॥১০

চেনি খৰিদ———২/১৫
/৬
।/১২॥ সেৰ হিঃ
২/১৫

তেল খৰিদ —— ৪২॥১২॥
৩।৮৵০
১২॥০ মোণ হিঃ
৪২॥১২॥

চাঁদি ৰূপ খৰিদ——২০৸৵২॥
১৮॥/০
১৵০ ভৰি হিঃ
২০৸৵২॥

মুঠ ৮৮॥৵৫

দাসীৰামে বজাৰলৈ গই ৩৸০ অনা মোণ দৰে [redacted]চাউল, ৵০ অনা সেৰ দৰে /৬॥/০ ছটাক মগুমাহ, /৫ পয়সা সেৰ দৰে /৭ সেৰ মাটিমাহ, /১০ পয়সা সেৰ দৰে /৩৸০ পোৱা বুটমাহ, ।৵০ অনা সেৰ দৰে ।৩৸০ পোৱা তেল, ৸৵০ অনা সেৰ দৰে /১৸/০ ছটাক. ঘিউ, আৰু ৵১০ পয়সা সেৰ দৰে /২॥০ পোৱা আলু কিনিলে। তাৰ হাতত মুঠ ১০০৲ টকা আছিল। ইয়াৰ এখন জমা খৰচ লেখা।

২য় প্ৰশ্ন। পতিৰামে নানাৰকমৰ বস্তু কিনিবলৈ ৭০৲ টকা লই গল। সি ।/০ অনা পোৱা দৰে ।২॥/০ ছটাক কপাহী সূতা, ১৸৵০ অনা গজ দৰৰ ৩॥ গজ বনাত, ৶০ অনা গজ দৰৰ ১২ গজ মাৰ্খিন কাপোৰ, ।/১০ গণ্ডা সেৰ দৰে /৭॥০ পোৱা চেনি, /১৫ পয়সা সেৰ দৰে /৯॥০ পোৱা লোণ, ।/ অনা সেৰ দৰে /৪৸০ পোৱা তেল, ।/১৫ পয়সাৰ মাছ, ৲১৫ পয়সাৰ পান, /১০ পয়সাৰ তামোল আৰু ৵১০ পয়সাৰ শাক পাচলি কিনিলে। ইয়াৰ এখন জমা খৰচ লেখি দেখুৱা।

৩য় প্ৰশ্ন। কাশীৰামে ।৵১০ পয়সা পোৱা দৰে /৭৸৵০ ছটাক ওজনৰ ৩ খন কাঁহি, ।৶০ অনা পোৱা দৰে /৫॥৵০ ছটাক ওজনৰ ৫টা বাটী, ।/০ অনা পোৱা দৰে /১।৶০ ছটাক ওজনৰ এটা ঘটী, ।১৫ পয়সা পোৱা দৰে /৩।০ পোৱা ওজনৰ ২টা [illegible] অনা সেৰ দৰে /১॥০ পোৱা ওজনৰ এটা খৰাহি, [illegible] দৰে /১৸৵০ ছটাক ওজনৰ এখন পান ধোৱা [illegible] পোৱা দৰে /৫৸০ পোৱা ওজনৰ ২ খন তামোল খোৱা বটা কিনিলে। তাৰ হাতত মুঠ ১৩০৲ টকা আছিল। ইয়াৰ এখন জমা খৰচ প্ৰস্তুত কৰা।

৪ৰ্থ প্ৰশ্ন। চন্দ্ৰনাথ দাসে ৪।৵০ অনা মোণ দ মগুমাহ, ৩৵০ অনা মোণ দৰে ১৮৷৷২ সেৰ মাটিমা অনা মোণ দৰে ৩১৮৫ সেৰ ধান, আৰু ৪৲ টকা মোণ দৰে ২৫।৫ সেৰ সৰিয়হ বেচি যি টকা পাইছিল, তাৰে ৯।৵০অনা শ দৰে ৪৩০টা জাতিবাঁহ, ৩৲ টকা কুড়ি দৰে ১১৫ টা ভলুকাবাঁহ, ৫৷৷৵০ অনা হেজাৰ দৰে ১২৫০০ খেৰ, ৩৵০ অনা শ দৰে.২৫০ কাপবেত, ১৷৷০ টকা কুড়ি দৰে ১১০ কন্ধা ইকৰা আৰু ১৶০ অনা কুড়ি দৰে ৭০ কন্ধা থাগৰি কিনিলে। ইয়াৰ এখন হিসাব লেখি দেখুৱা।

ইতি